

Procesy stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu

Bc. Věra Mutlová

Diplomová práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Věra Mutlová**
Osobní číslo: **H140303**
Studijní program: **N7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Procesy stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.
Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti krizové intervence a organizací poskytujících pomoc obětem trestných činů.
Příprava metodiky výzkumné části.
Realizace kvalitativního výzkumu formou polostrukturovaných rozhovorů.
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah diplomové práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BAKOŠOVÁ, Zlatica. Sociálna pedagogika ako životná pomoc. Bratislava: Public promotion, 2008. ISBN 978-80-969944-0-3.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Policejní psychologie. Praha: SUPPORT, 1996. ISBN 80-902164-0-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ, a kol. Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů. Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

JELÍNEK, Jiří, a kol. Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou. Praha: LEGES, 2009. ISBN 978-80-87212-22-6.

JELÍNEK, Jiří, a kol. Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou. Praha: LEGES, 2013. ISBN 978-80-87576-49-6.

KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN-978-80-7367-383-3.

Vedoucí diplomové práce:

doc. PhDr. Mgr. Jaroslav Balvín, CSc.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání diplomové práce:

1. prosince 2015

Termín odevzdání diplomové práce:

15. dubna 2016

Ve Zlíně dne 1. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- o odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- o beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- o na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- o podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- o pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- o elektronická a tištěná verze diplomové práce jsou totožné;
- o na diplomové práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.3.2016

.....
.....

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Problematika stabilizačních mechanismů školního prostředí po spáchání násilného trestného činu a s tím související pomoc obětem trestné činnosti je předmětem této práce. Práce nabízí pohled na problematiku obětí trestného činu a také odpovídá na otázku, jaké formy pomoci obětem nabízí současný český platný právní řád. V práci je rovněž řešena problematika pomáhajících organizací, tedy organizací, které poskytují obětem trestné činnosti pomoc a to nejen obětem primárním či sekundárním, ale také speciální kategorii obětí, která byla pro potřeby této práce označena termínem terciální oběti. Problematika aktivního střelce, která je rovněž součástí práce, seznamuje s fenoménem, který byl donedávna známý pouze ze zahraničí, a který se díky útoku, k němuž došlo ve střední škole ve Žďáru nad Sázavou, stal realitou i v České republice. Diplomová práce dává odpověď na položenou výzkumnou otázku, týkající se již zmíněných stabilizačních mechanismů ve školním prostředí, v němž došlo k útoku aktivním střelcem. Cílem práce je zhodnocení mechanismů, jakož i jejich efektivita. Stanovené cíle práce jsou realizovány formou kvalitativního výzkumného šetření, následné analýzy a interpretace výsledků výzkumu.

Klíčová slova: Oběť, terciální oběť, pomoc obětem, aktivní střelec, mechanismy stabilizace, pomáhající organizace.

ABSTRACT

Subject of this diploma thesis is the issue of stabilization mechanisms of the school environment after committing violent crime and related assistance to victims of the crime. Diploma thesis is focused on the issue of victims of the crime and also answers the question of what forms of assistance to victims of the crime is provided by effective legal system. Diploma thesis also deals with the issue of helping organizations; it means organizations that provide assistance to victims of the crime and not only primary and secondary victims but also special category of victims - for purposes of this diploma thesis – described as tertiary victims. The issue of Active Shooter, which is also a part of the thesis, familiarizes phenomenon until recently known only from abroad and due to the attack in secondary school in Žďár nad Sázavou it has become reality also in the Czech Republic. Diploma thesis gives specific answers to research question relating to the foregoing stabilization mechanism in the school environment that was under the attack of active shooter. The object of the diploma thesis is to evaluate mechanism and its effectiveness. Specified aims of the thesis are implemented by qualitative research, consequent analysis and interpretation of acquired results.

KEYWORDS: victim, tertiary victim, assistance to victims, active shooter, stabilization mechanism, helping organizations

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu mé diplomové práce doc. PhDr. Mgr. Jaroslavu Balvínovi, CSc. za jeho čas, rady, cenné náměty, konzultace a vstřícnost, kterou mi během psaní práce poskytoval.

Děkuji také všem, kteří mi byli nápomocni v průběhu studia a při psaní této diplomové práce.

Děkuji rovněž svému manželovi za nekonečnou trpělivost a toleranci při mém studiu.

Motto:

„Nikdo není zbytečný na světě, kdo ulehčuje břemeno někomu jinému.“

Charles Dickens

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
TEORETICKÁ ČÁST	12
1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA	13
1.1 O STAVU ZKOUMÁNÍ TÉMATU V DOMÁCÍ, ZAHRANIČNÍ A CIZOJAZYČNÉ LITERATUŘE	13
1.2 VZTAH TÉMATU K SOCIÁLNÍ PEDAGOGICE.....	15
1.3 ZÁKLADNÍ POJMY	17
2 POMOC OBĚTEM TRESTNÉHO ČINU	28
2.1 KRIZOVÁ INTERVENCE A POMOC POSKYTOVANÁ POLICÍÍ ČR	28
2.2 PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA ČR	33
2.3 NEZISKOVÉ ORGANIZACE	36
3 ÚTOK AKTIVNÍHO STŘELCE VE ŠKOLE	41
3.1 AKTIVNÍ STŘELEC.....	41
3.2 NÁSILNÝ ÚTOK VE ŽDÁRSKÉ STŘEDNÍ ŠKOLE	43
3.3 ZE VZPOMÍNEK POLICEJNÍHO VYJEDNÁVAČE	46
PRAKTICKÁ ČÁST	49
4 VÝZKUMNÁ ČÁST	50
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL VÝZKUMU	50
4.2 METODY A TECHNIKY SBĚRU, ZPRACOVÁNÍ A ANALÝZY DAT	51
4.3 PŘÍPRAVNÁ FÁZE A REALIZACE VÝZKUMU	54
5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	57
5.1 CHARAKTERISTIKA VZORKU.....	57
5.2 VÝSLEDKY VÝZKUMU	57
5.2.1 Kategorie: PŘÍČINY ZMĚN CHOVÁNÍ.....	58
5.2.2 Kategorie: ZMĚNY V CHOVÁNÍ	60
5.2.3 Kategorie: ROZSAH OSOB SE ZMĚNAMI CHOVÁNÍ.....	62
5.2.4 Kategorie: SMĚRY STABILIZACE	63
5.2.5 Kategorie: MECHANISMY STABILIZACE.....	66
5.2.6 Kategorie: NEGATIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE	70
5.2.7 Kategorie: POZITIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE	73
5.2.8 Kategorie: ČASOVÝ PRŮBĚH STABILIZACE.....	75
5.2.9 Kategorie: EFEKTIVITA STABILIZAČNÍCH MECHANISMŮ	77
5.3 DALŠÍ ZJIŠTĚNÍ	78
6 DISKUZE A ZÁVĚRY ŠETŘENÍ	82
6.1 DISKUZE A ZÁVĚR ŠETŘENÍ	82
6.2 DOPORUČENÍ PRO PRAXI A BUDOUCÍ VÝZKUM.....	85
ZÁVĚR	87
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	89
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	96
SEZNAM OBRÁZKŮ	97
SEZNAM PŘÍLOH	98

ÚVOD

Oběti trestného činu, tedy fyzické osobě, jíž byla trestným činem způsobena újma na životě, zdraví, majetku či chráněných zájmech, se dostalo zasloužené pozornosti až v posledních letech, zejména po II. světové válce. V rámci ČR se dostala do objektu zájmu zejména přímá (primární oběť) teprve mnohem později, když se ukázalo, že trestným činem mohou být zasaženy i další osoby (např. rodinní příslušníci), byla pomoc státu rozšířena i na tyto nepřímé (sekundární) oběti.

V současné době, kdy do České republiky pronikl nový fenomén, jímž je tzv. aktivní střelec, si uvědomujeme, že trestným činem mohou být zasaženy rovněž další osoby. Může se jednat o spolupracovníky na pracovišti, spolužáky ve škole, přátele, kamarády, známé, apod. Zasažení těchto obětí může spočívat, v případě školního prostředí, m. j. i v narušení edukačních procesů ve škole, jak tomu ve skutečnosti bylo ve zkoumaném případě. Proto je nutné, aby po spáchání trestného činu, byly realizovány kroky, které povedou ke stabilizaci školního prostředí. Vzhledem k tomu, že jde o zcela nový fenomén, byly jako téma práce zvoleny právě mechanismy stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu.

V teoretické části budou analyzovány možnosti pomoci terciálnímu obětem z pohledu současných mechanismů poskytování pomoci obětem trestných činů, tedy co lze ze stávající legislativy, která je nastavena pro pomoc primárním a sekundárním obětem, využít i pro pomoc obětem terciálnímu a které z pomáhajících subjektů mohou poskytnout pomoc těmto terciálnímu obětem a v jakém rozsahu.

Závěrečnou část teoretické části tvoří vylíčení trestného činu spáchaného na střední škole ve Žďáru nad Sázavou. Sám tento skutek, kdy duševně nemocná, nožem ozbrojená žena, vnikla do objektu školy a zde napadla bezbranné studenty, vzbudil díky medializaci obrovskou pozornost mezi odbornou i laickou veřejností. Tento brutální čin vyvolal celou řadu opatření ze strany ministerstev zdravotnictví, školství a spravedlnosti.

Cílem výzkumné sondy je pak popsat a analyzovat mechanismy stabilizace, popsat jaké jsou důsledky jejich realizace.

Očekávaným přínosem práce bude jednak zjištění možností a mezí využití současných mechanismů pomoci obětem trestných činů, se zaměřením na terciální oběti a dále pak zjištění, popis a analýza mechanismů stabilizace školního prostředí. Do analýzy bude zařa-

zen pouze jeden vybraný incident, neboť žádný jiný vhodný v České republice doposud neexistuje. Bude však nutno jej prozkoumat, neboť kdyby se mělo čekat na další incidenty a ty poté zkoumat společně, mohl by nastat stav, že v podstatě již nebude co zkoumat, neboť může dojít k zásadní změně podmínek (žáci opustí školu, ze školy odejdou pedagogové, apod.).

Obě tyto části práce by mohly posloužit k obohacení oboru sociální pedagogika a to o popsání mechanismů pomoci terciálními oběťmi. Dalším možným přínosem práce bude získání orientace v problému, pro zkoumání případných dalších incidentů, k nimž by v budoucnosti mohlo dojít. Praktickým přínosem pak bude využití poznatků získaných výzkumnou sondou pro sestavování přehledu mechanismů stabilizace, které mohou být využity školami po spáchání obdobných násilných deliktů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Chceme-li se věnovat problematice pomoci terciálními obětem trestného činu, musíme si uvědomit, že jde o problematiku naprosto novou. Zcela jinak je tomu však v případě pomoci obětem primárním či sekundárním. Jejich práva jsou zakotvena v platných právních předpisech, byť v případě práv obětí vyjádřena poměrně čerstvou zákonnou úpravou, tedy nabytím účinnosti zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů.

1.1 O stavu zkoumání tématu v domácí, zahraniční a cizojazyčné literatuře

Jak již bylo v úvodu této práce uvedeno, problematika mechanismů stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu, v našem případě po útoku aktivního střelce, je problematikou v České republice novou, kdy k vůbec prvnímu případu s fatálními následky došlo v měsíci říjnu 2014. Vzhledem k tomu se nepodařilo nalézt zdroje, které by se pouze problematikou stabilizačních mechanismů ve školním prostředí zabývaly.

Nicméně se zkoumanou oblastí je velice úzce spjata právě problematika aktivního střelce. První podobný útok byl ve světě spáchán takřka před 90 léty, proto je přirozené, že problematice aktivního střelce se věnuje jak v zahraničí, tak v České republice celá řada výzkumníků. Pro potřeby této práce byl vybrán příspěvek autorů Vuorihho, Oksanena a Räsänen (2013) nazvaný *Fear of Crime in Local Communities after School Shootings*, který byl zveřejněn v odborném časopise *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* v roce 2013. Autoři příspěvku ukazují, jak dospělá populace vyjadřuje strach z násilí ve dvou finských komunitách, v nichž došlo ke střelbě ve školách v lokalitách Jokela a Kauhajoki v letech 2007 a 2008. Výzkumy byly realizovány v rozmezí od 6 a 18 měsíců poté, co došlo ke střelbě ve školách. Výsledky výzkumu ukázaly, které skupiny osob mají strach z násilí. Některé pochyby plynoucí ze strachu z opakovaného násilí velkého rozsahu jsou zřejmě vyprovokovány sdělovacími prostředky, nicméně výsledky výzkumu ukázaly, že strach z kolektivně mířených útoků je zakořeněn v každodenních životech občanů. Autorky dalšího příspěvku N. Barbieri a N. M. Connell (2015) se v příspěvku *A Comparative Analysis of Attempted and Completed School-Based Mass Murder Attacks* zveřejněném v časopise *American Journal of Criminal Justice* zabývají vyhodnocením reakcí sdělovacích prostředků v případech souvisejících se střelbou na školách. Ke zkoumání bylo konkrétně vybráno šest případů střelby v Německu a USA.

Autorky zjistily, že velmi intenzivní a rychlý zájem médií způsobil, že členové společnosti byli pod velkým stresem, což nutně vedlo k opatřením ze strany politických činitelů.

Z domácích autorů se popisované problematice věnuje Ludmila Čírtková (2008) v publikaci *Moderní psychologie pro právníky*. V závěrečné kapitole této práce se autorka věnuje problematice mnohočetného vraždění, masových vrahů, a také případům střelení na školách. Problematiku amoku zkoumá z hlediska psychiatrie i forezní psychologie. Problematice aktivního střelce se rovněž věnují autoři Josef Smolík a Vladimír Vaďura (2009). Ti v článku *Šílení střelci na školách* konstatují, že problematika šíleného (aktivního) střelce se stala předmětem intenzivního výzkumu psychologů i bezpečnostních služeb. Stejnou problematikou se zabývá rovněž Josef Badošek. V článku *Šílení střelci na školách - historie, rizika, predikce útoku a bezpečnostní opatření*, se Badošek (2008) věnuje jak historii tohoto negativního jevu, tak charakteristice provedení útoků, použitým zbraním, rizicích útoků, jakož i nabízí charakteristiku rizikového jedince. Obdobným tématům, tedy případům extrémního násilí ve školách, konkrétně pak akcím aktivních střelců se stejný autor věnuje v článku *Extrémní násilí na školách*.

Po útoku aktivního střelce, zůstanou na místě samozřejmě i oběti. Součástí práce je rovněž problematika pomoci obětem trestné činnosti. V této oblasti existuje velké množství literatury, nicméně většina publikací je však zacílena na konkrétní okruhy oběti trestné činnosti. Nejčastěji pak na oběti domácího násilí či stalkingu. Navíc, až do vydání zákona o pomoci obětem byla problematika pomoci obětem roztržena v několika právních předpisech. Z tohoto důvodu bylo při psaní této práce třeba vycházet především ze zákona o obětech trestných činů a především z publikace Jiřího Jelínka (2013) *Zákon o obětech trestných činů – komentář s judikaturou*, v němž, vedle komentovaných ustanovení vlastního zákona, nalezneme i změny, ke kterým došlo v dalších deseti zákonech, v nichž byla problematika pomoci oběti do doby účinnosti zákona upravena. Mezi právní normy, které byly citovaným zákonem o obětech novelizovány je na prvním místě třeba zmínit zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním – trestní řád, ve znění pozdějších předpisů. I v tomto zákoně došlo k výraznému posílení práv poškozeného. Proto dalším materiálem, z něhož bylo při psaní této práce čerpáno, byl trestní řád a velký komentář Pavla Šámala a kol. (2009), nazvaný *Trestní řád I*.

Problematikou krizové intervence se zabývá kniha *Krizová intervence* autorky Daniely Vodáčkové a kolektivu (2002). Kniha řeší otázky vztahující se ke krizi, nabízí definici krizové intervence, nabízí výchozí body a principy krizové intervence. Čtenáři mohou v knize

nalézt ty nejzákladnější postupy krizové intervence v nejrůznějších životních situacích. Problematikou krize se zabývá i kniha kolektivu vedeného Naděždou Špatenkovou (2004b) KRIZE-psychologický a sociologický fenomén. Problematice pomoci obětem domácího násilí a nebezpečného pronásledování se věnuje kniha anglické psycholožky Andrei Buskotte (2007) Z pekla ven - Žena v domácím násilí, v níž čtenáři naleznou otázky spojené nejen s domácím násilím a nebezpečným pronásledováním, ale naleznou také právní rady a legislativu platnou v ČR. V knize se rovněž hovoří o psychologickém a rodinném poradenství, intervenčních centrech, dále azylových domech, linkách důvěry a také o internetovém poradenství.

Základní myšlenky restorativních přístupů můžeme nalézt v knize zakladatele restorativní justice Howarda Zehra (2002) Úvod do restorativní justice. Autor v knize restorativní justice charakterizuje jako proces, do něž jsou zapojeni všichni, kterých se spáchání trestného činu dotklo. Restorativní justice tak usiluje o uzdravení a obnovu vztahů narušených spácháním trestného činu.

1.2 Vztah tématu k sociální pedagogice

V odborné literatuře se dnes můžeme setkat s nejrůznějším pojetím obsahu sociální pedagogiky. Snad nejobecněji lze říci, že sociální pedagogika se zaměřuje na každodenní život jednotlivce. Existuje také řada definic této mladé vědní disciplíny. Pro tuto práci byla zvolena ta, kterou uvádí B. Kraus (2008, s. 46). *“Sociální pedagogika se zaměřuje na každodenní život jednotlivce, na zvládání životních situací bez ohledu na věk, akcentuje ochranu jednotlivce před rizikovými vlivy a iniciuje takové změny v sociálním prostředí, které se snaží uvádět do souladu individuální potřeby a zájmy jedince s možnostmi společnosti.”* Tentýž autor pak uvádí (Kraus, 2008, s. 41), že vývoj sociální pedagogiky v současné době dospěl k jejímu širšímu pojetí – lze konstatovat, že problematika sociální pedagogiky se netýká jen určitých kategorií společnosti, jak se dříve uvádělo, nýbrž v zásadě celé populace ve státě.

Kraus (2008, s. 43) hovoří o sociální pedagogice jako o vědním oboru transdisciplinární povahy, opírající se o poznatky celé řady dalších vědních oborů, především sociologie, medicíny, pedagogiky, psychologie, filozofie či práva. Tento vědní obor se zaměřuje na roli prostředí ve výchově, a to nejen v souvislosti s problémy rizikových jedinců, ale i v souvislosti s problémy ohrožených a nějakým způsobem znevýhodněných skupin,

a v souvislosti s celou populací. Sociální pedagogika by měla podle této koncepce vytvářet soulad mezi potřebami společnosti a jednotlivců, to znamená, že by měla přispívat k optimálnímu způsobu života v dané době a v konkrétních společenských podmínkách.

Většina autorů se shoduje ve stanovisku, že cílem sociální pedagogiky je životní pomoc. (Bakošová, 2008, s. 56-57). Na otázku, co to je vlastně životní pomoc Bakošová (2008, s. 56) pak vypočítává, co vše můžeme pod pojmem životní pomoci zahrnovat. Může jít například o podporu blízkého člověka, dobré slovo, dobrý skutek, čin, radu, blízkost, může jít ovšem i o materiální pomoc. Na další otázku, kdo tuto životní pomoc vlastně potřebuje, pak odpovídá, že tuto pomoc potřebuje nejen malé a bezbranné dítě, ale také opuštěné či týrané dítě, potřebuje ji také starý, bezmocný či nemocný senior, člověk, který je závislý na požívání alkoholu, užívání drog, může jít i o jedince, kteří jsou postižení katastrofou, živelní pohromou. Nakonec může jít o rodinu, která se ocitla v krizové situaci či o člověka, který se dostal do ekonomické tísně.

Kraus (2008, s. 135) nahlíží na pomoc jako na aktivní podíl jedince při řešení obtížné životní situace. Cíl této pomoci je dán typem ohrožení či nouze. Samotná pomoc pak dle Krause představuje komplex různorodých činností, jimiž se snažíme vyvážit zjištěné nedostatky. V podstatě jde o aktivizaci člověka a pomáhat mu zkvalitnit jeho život.

Tak, jak v současné době vzrůstá počet jedinců, kteří se z nejrůznějších důvodů, ocitají v tísně, stejně tak roste i význam pomoci jiným a pomáhajících profesí. Ochota pomáhat jiným vycházející ve své podstatě z lásky k bližnímu, se uplatňuje v nejrůznějších životních situacích. Může se jednat, v první řadě, o běžné životní situace, kdy jedinec není schopen sám si, z nejrůznějších důvodů, zajistit podmínky pro vlastní život. Druhou oblastí, kdy jedinec potřebuje pomoc druhých, jsou pak situace, které můžeme označit jako specifické. Ty lze označit také názvem krizové či náročné (Kraus, 2008, s. 135-137). Příkladem krizové situace může nepochybně být i skutečnost, že se jedinec stane obětí spáchaného trestného činu.

Sociální pedagogika je bezprostředně napojena na život společnosti, vyznačuje se velkou dynamičností, častými změnami. Sociální pedagogika tedy trvale odráží konkrétní požadavky společnosti. Na sociální pedagogiku tedy musíme nahlížet jako na otevřený systém, který se neustále vyvíjí a doplňuje (Kraus, 2008, s. 48).

Vyvíjí se stejně jako celá společnost. Jak jsme si řekli, Bakošová vypočítává, v čem může životní pomoc spočívat a komu je tato pomoc určena. Vedle vyjmenovaných příjemců této

pomoci, můžeme bezesporu mezi ty, kteří pomoc potřebují, zařadit rovněž oběti trestného činu. Je nepochybné, že, ten, kdo se stal obětí trestného činu, se dostal do velice specifické životní situace, s níž se ne vždy dokáže sám úspěšně vyrovnat, a je tedy odkázán na pomoc jiného.

Bakošová (2008, s. 129) hovoří o sociální/sociálněpedagogické práci. Sociálně pedagogická činnost pedagoga má v jeho sociální práci dominantní postavení, protože prostřednictvím výchovy, prevence a intervence se snaží zachovat harmonii osobnosti žáka. Mezi pedagogické situace, které musí učitel řešit, patří mimo jiné i nestandardní pedagogické situace.

Pařízek (1990, s. 97) uvádí, že takovými nestandardními situacemi jsou ty, které nemají oporu ve školských normách a před něž je učitel postavený. Jde o situace, které mohou překvapit jak studenta, tak i pedagoga a přesahují rámec běžných situací a kladou na učitele značné nároky. Podle autora patří mezi tyto situace i zásahy z okolí. Z podaného tedy zcela jednoznačně plyne, že násilný útok ve škole, kterého se dopustí osoba, která nemá vztah ke škole, je tedy nestandardním zásahem, který je nutno ze strany pedagogů řešit.

Nelze tedy pochybovat o tom, že zvolené téma diplomové práce s problematikou sociální pedagogiky souvisí velmi úzce.

1.3 Základní pojmy

Tématem této práce je popis procesů stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu. S tímto tématem práce velmi úzce souvisí problematika pomoci obětem trestných činů. Pozornost tedy bude věnována obsahu pojmů **aktivní střelec**, pojmu **oběť trestného činu** a **terciální oběť trestného činu**. Dále budou v práci použity pojmy **školní prostředí** a **viktimize**.

V současné době se v naší společnosti objevil zcela nový fenomén páčání násilných trestných činů. Díky četným případům v zahraničí, především v USA, se však tento fenomén stal předmětem výzkumu psychologů i pracovníků bezpečnostních služeb. Ti se však potýkali s problémy spočívajícími v nízké četnosti případů, jakož i nedostatkem spolehlivých informací o pachatelích (Smolík a Vaňura, 2009).

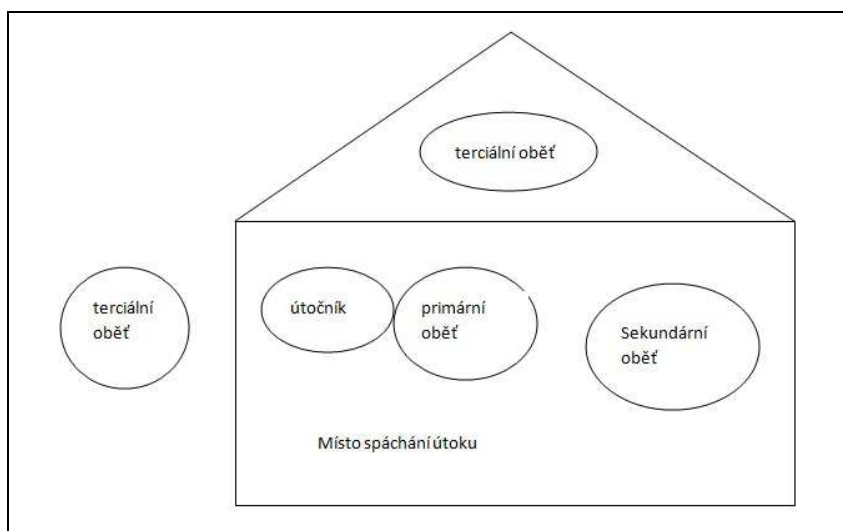
Tento fenomén je označován jako aktivní střelec, který je charakteristický způsobem páčání trestné činnosti. Jeho cílem je, za použití zbraně, usmrtit či zranit co největší počet lidí. Může jít o žáky školy, či o zcela konkrétní zaměstnance. V České republice byl za-

znamenán případ střelby v letecké továrně v Kunovicích, kde 10. listopadu 2011 útočník zastřelil dva manažery, známý je i útok ve Žďárské obchodní škole spáchaný nožem. Z předestřených příkladů je zřejmé, že za aktivního střelce nelze považovat jen útočníka ozbrojeného střelnou zbraní, ale také útočníka ozbrojeného výbušninou či jinou zbraní, jejímž použitím jsou ohrožovány životy a zdraví lidí. V této souvislosti je také možno konstatovat, že obecně známý pojem aktivní střelec, který je používán i v této práci, není příliš šťastně zvolen, neboť nepokrývá spektrum možností užití různých zbraní, tak jak to případy v současné době reálně ukazují. Badošek (2009) uvádí, že nejoblíbenější zbraní útočníků jsou sice krátké střelné zbraně, útočníci však mohou při útoku používat i jiné druhy zbraní. Uvedená zjištění korespondují se závěry v příspěvku Laury E. Agnich (2015) nazvaném *A Comparative Analysis of Attempted and Completed School-Based Mass Murder Attacks*, který byl zveřejněn v časopise *American Journal of Criminal Justice*. Autorka v článku konstatuje, že ne ve všech případech vícenásobných vražd ve školním prostředí je použito střelných zbraní, což činí termín „střelba ve školách“ poněkud problematický.

Kromě primárních obětí (usmrcené či zraněné osoby) a sekundárních obětí (rodinní příslušníci usmrcených obětí) je možno uvažovat o negativním dopadu násilného trestného činu i na další osoby, které se v místě spáchání násilného činu nacházely, ale nestaly se primárními ani sekundárními oběťmi (například osoby, které se před útokem ukryly ve skříních). Tyto osoby byly tedy v přímém ohrožení života či zdraví, neboť pachatel se na místě činu pohyboval s cílem někoho usmrtit či zranit, ale k přímému kontaktu pachatele s těmito osobami z nejrůznějších důvodů nedošlo. V daném případě pachatel tyto osoby nenašel, nebo se jim podařilo uniknout – příkladem může být případ střelby v restauraci Družba v Uherském Brodě z 24. února 2015, kde se jedné osobě podařilo ukrýt na toaletě a dalším uniknout zadním vchodem. Je ovšem rovněž možné uvažovat o negativním dopadu útoku aktivního střelce na osoby, které sice nebyly v době spáchání trestného činu přímo na místě činu, ale jsou s tímto místem nějakým způsobem spjaté, neboť v tomto prostoru tráví, z různých důvodů, část svého života (osoby na pracovišti, žáci či studenti škol) a zároveň jsou spjaté s osobami, které se staly obětí trestného činu (spolužáci, spolupracovníci). V případě těchto osob lze hovořit o efektu tzv. pouhého vystavení. Jak uvádí Výrost a Slaměník (1997, s. 292-293) blízkost usnadňuje nejen navázání kontaktů, ale má svou roli i v již navázaném kontaktu. Je snadnější se stýkat s někým, kdo je nablízku. V širších souvislostech se o roli blízkosti uvažuje jako o náležení k určitým organizacím

(např. spolužáci), kde blízkost usnadňuje vytváření těsnějších vzájemných mezilidských vztahů.

Vzhledem k tomu, že tato specifická skupina obětí nemá v odborné literatuře označení, označujeme ji v této práci jako **oběti terciální**. Označení terciální oběti jsme zvolili proto, že jde v pořadí o nejméně postiženou skupinu osob tak, jak to znázorňuje obrázek č. 1.

Obr. 1 – Grafické znázornění pozice terciální oběti (zdroj: vlastní)

Za **oběť** trestného činu označujeme obecně osobu, která byla postižena útokem. Nutno předeslat, že v minulosti trestní řád pojem oběť trestného činu vůbec neznal. Tento stav odpovídal užívané praxi, v níž hrál hlavní roli jen a jen pachatel trestného činu. Oběť nebyla dlouhá léta předmětem zvláštní péče. To platilo až do 1. srpna 2013, kdy nabyt účinnosti zákon číslo 45/2013 Sb. o obětech trestných činů. Neobecněji lze říci, že tento zákon nutí zainteresované osoby zaměřit se ve své činnosti na oběti trestných činů, nejen na pachatele. (Herich, 2014, s. 13). V českých dějinách však nešlo o první zákon, který upravoval pomoc obětem trestných činů v České republice. Tím byl několikrát novelizovaný zákon číslo 209/1997 Sb. o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů, který nabyt účinnosti 1. ledna 1998. Hlavním smyslem tohoto zákona bylo nabídnout oběti násilného trestného činu finanční pomoc jako kompenzaci za újmu, kterou v důsledku trestného činu vytrpěla. Ukázalo se však, že striktní podmínky pro poskytnutí finanční pomoci znamenaly určitou formou diskriminace majetnějších poškozených, dalším problémem pak byla skutečnost, že poškozený byl povinen, pokud uspěl v řízení o náhradě škody, vrátit zpět státu do pěti let od poskytnuté pomoci, získané finanční prostředky od odsouzeného. Snahy o posílení práv oběti trestného činu vyvrcholily

18. prosince 2012, kdy Poslanecká sněmovna schválila nový zákon, který byl uveřejněn ve Sbírce zákonů ČR pod číslem 25/2013 Sb. Zákon, který změnil další desítku zákonů, nabyl, jako celek, účinnosti dnem 1. srpna. 2013. Zákon o obětech představuje výrazný posun ve prospěch obětí trestného činu. Jedním z důvodů tohoto posunu je i skutečnost, že zákon o obětech implementuje závazky, které vyplývají z dokumentů přijatých k podpoře obětí trestných činů na úrovni evropské legislativy. Jde např. o rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV ze dne 15. 3. 2001 o postavení obětí v trestním řízení a nová směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 15. 12. 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu. Nový zákon rovněž plní požadavek vyjádřený v Doporučení Rady Evropy Rec (2006), která se týká odpovědnosti státu zajistit pro oběti trestného činu v potřebném rozsahu systematickou pomoc a odpovídající služby (Válková, Gřivna. 2013. s. 84).

V samotném úvodu zákona o obětech nalezneme definici oběti. V ustanovení § 2 odst. 2) pak nalezneme legální definici oběti. Uvádí: „*Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil.*“ Z definice vyplývá, že obětí trestného činu může být pouze osoba fyzická. Pouze fyzická osoba je totiž schopna vnímat svými city útrapy jí způsobené trestným činem a jen fyzická osoba může být sekundárně viktimizována. V následujícím odstavci 3 tohoto ustanovení, je rozšířen pojem oběti o některé pozůstalé oběti, které byla trestným činem způsobena smrt. Za oběť se v tomto případě považují příbuzní v pokolení přímém, sourozenec, osvojenec, osvojitel, manžel nebo registrovaný partner nebo druh, je-li osobou blízkou. V případě, že je podobných osob víc, považuje se za oběť každá z těchto osob (Jelínek a kol., 2013, s. 25-28). Nově vytvořenou kategorií obětí je tzv. zvlášť zranitelná oběť (§ 2 odst. 4). Takovouto osobou se rozumí především dítě, dále pak osoba, která je postižena fyzickým, mentálním nebo psychickým handicapem nebo smyslovým onemocněním. Zvlášť zranitelnou obětí je i oběť trestného činu obchodování s lidmi a konečně také oběť trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti nebo trestného činu, který zahrnoval násilí či pohrůžku násilím, jestliže zde existuje v konkrétním případě zvýšené nebezpečí způsobení druhotné újmy. Druhotnou újmu se pro účely zákona o obětech rozumí újma, která nebyla oběti způsobena přímo trestným činem, ale vznikla v důsledku přístupu Policie ČR, orgánů činných v trestním řízení, případně dalších subjektů (§ 2 odst. 5). Jedná se v podstatě o sekundární viktimizaci o které je v této práci hovořeno na jiném místě.

Za velmi přínosné lze považovat připravovanou novelu zákona 45/2013Sb. o obětech, podle níž by do skupiny zvláště zranitelných obětí byla zařazena i skupina seniorů starších šedesáti let.

Pro oběti trestného činu má bezesporu značný význam ustanovení § 3 zákona o obětech, v němž se hovoří o základních zásadách, na nichž je konstrukce zákona postavena. Podle Jelínka jde v úvodním odstavci o tři základní zásady. Zásada presumpce postavení oběti, zásadu zákazu zneužití postavení oběti a zásadu nezávislosti postavení oběti na trestním řízení. V praxi jde o to, že je třeba každou osobu, která se cítí být obětí trestného činu považovat za oběť, nevyjde-li najevo opak, nebo nejde zcela zjevně o zneužití postavení oběti. Na postavení oběti pak nemá žádný vliv fakt, že pachatele trestného činu nebyl zjištěn, nebo odsouzen. V následujících odstavcích jsou pak zakotveny další zásady, z nichž je třeba považovat za důležité především zásadu zvláštního přístupu k obětem trestných činů. Každý, kdo má co dělat s obětí, musí respektovat osobnost a důstojnost oběti, přistupovat k oběti zdvořile a šetrně a podle možností jí vycházet vstříc. Vůči oběti je třeba přistupovat s ohledem na její věk, zdravotní stav, psychický stav, rozumovou vyspělost a kulturní identitu. Cílem pak je, aby nedocházelo k prohlubování újmy způsobené oběti trestným činem nebo k újmě druhotné. Důležitými zásadami jsou zásady zákazu diskriminace, zásada zvláštního přístupu k obětem trestných činů, zásada práva oběti na informace (Jelínek a kol., 2013, s. 35-38).

Zákon o obětech přiznává oběti celou řadu práv, což představuje výrazný posun oproti zákonu č. 209/1977 Sb., v němž bylo zakotveno toliko právo na peněžitou pomoc. Oběť má tedy:

- a) právo poskytnutí odborné pomoci,
- b) právo na informace,
- c) právo na ochranu před hrozícím nebezpečím,
- d) právo na ochranu soukromí,
- e) právo na ochranu před druhotnou újmou,
- f) právo na peněžitou pomoc (Kozák, 2015, s. 44).

ad. a)

Odbornou pomocí, poskytovanou obětem trestných činů subjekty zapsanými v registru poskytovatelů služeb se rozumí psychologické poradenství, sociální poradenství právní pomoc, poskytování právních informací nebo restorativní programy a to jak ve stádiu předprocesním, tak v průběhu a po skončení řízení. Odborná pomoc je poskytována do doby, dokud to vyžaduje její účel. Významným ustanovení je bezesporu ustanovení, podle něž je pomoc zvlášť zranitelným obětem, které tuto pomoc potřebují, poskytována bezplatně (Jelínek a kol., 2013, s. 39-43).

ad. b)

Každá oběť má právo na poskytování informací ve věci, v níž se stala obětí trestného činu. Některé informace jsou oběti poskytovány automaticky, aniž by o ně musela žádat, o jiné informace musí oběť orgány činné v trestním řízení požádat. Cílem je dosáhnout stavu, aby oběť byla informována o svých právech. Poskytnout informace je policejní orgán povinen při prvním kontaktu s obětí trestného činu. Informovanost oběti však není jen úkolem orgánů činných v trestním řízení, informace v omezeném rozsahu mohou poskytovat i subjekty zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestného činu, ale také jiné orgány veřejné moci a zdravotnická zařízení. Za nesmírně významné je třeba považovat povinnost informovat oběť (i bez žádosti) v případě, že obviněný (odsouzený) je propuštěn (uprchne) z vazby (trestu odnětí svobody, ochranného léčení, zabezpečovací detence) a oběti hrozí nebezpečí. Ještě širší informace obdrží oběť v případě, že o ně sama požádá (Kozák, 2015, s. 44-45).

ad. c)

Toto opatření nepřináší žádná nová práva oběti trestného činu, nýbrž pouze shrnuje práva na ochranu oběti, která byla doposud upravena v jiných právních předpisech. Snad nejznámějším opatřením je institut vykázání osoby ze společného obydlí, vydání předběžného opatření soudem (Škoda, J. a kol., 2009, s. 156-157). Do této skupiny je zařazena i zvláštní ochrana svědka, utajení totožnosti a podoby oběti v postavení svědka.

ad. d)

V případě zveřejňování informací, které mohou vést ke zjištění totožnosti oběti, odkazuje zákon o obětech na ustanovení trestního řádu. Nově však upravuje poskytování osobních údajů na její přání. Zákon umožňuje, pokud o to oběť, případě další oprávněné osoby, požádají, aby byly údaje o zaměstnání, povolání či podnikání, o osobních, majetkových či rodinných poměrech mimo trestní spis a seznámit se s nimi mohou je orgány činné v trest-

ním řízení a úředníci PMS činní ve věci. Popsané opatření zvyšuje ochranu oběti před opakovanou viktimizací oběti (Herich, 2014, s. 15).

ad. e)

Velmi významné právo pro oběť spočívající v zabránění kontaktu s osobou, kterou oběť označila za pachatele, s osobou podezřelou, případně s osobou, proti níž se řízení vede. Právem oběti je požádat o toto zabránění v kterémkoliv stádiu trestného řízení. Cílem opatření je zabránit sekundární viktimizaci oběti (Kozák, 2015, s. 45). Je známé, že zdrojem sekundární viktimizace mohou být samotní policisté, necitlivým či netaktním přístupem, nevhodnou komunikací, nesrozumitelným vysvětlením postupu vyšetřování. Čírtková v této souvislosti dokonce uvádí pojem terciální viktimizace. Jde o stav, který může nastat i po značném časovém odstupu od viktimizace primární či sekundární, tedy až v době, kdy je řízení o trestném činu ukončeno, došlo k nápravě a oběť je odškodněna. O terciální viktimizaci hovoříme tehdy, kdy jedinec není sto se přiměřeně vyrovnat s traumatizujícím zážitkem. Oběť se psychicky mění, mění se pohled oběti na svět, jedinec není schopen navázat na původní pracovní kariéru, plnohodnotně navázat kontakty s bývalými přáteli, výrazně mění životní styl (Čírtková, 1996, s. 211). Stejný cíl, tedy zabránění sekundární viktimizaci sleduje i povinnost uložená orgánům činným v trestním řízení vést výslechy (zvláště v intimní oblasti) tak, aby se nemusel opakovat, je třeba zachovávat potřebnou ohleduplnost, zohledňovat věk, osobní zkušenosti a psychický stav oběti. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny vyslechnout oběť osobou takového pohlaví, jakou si oběť sama zvolí. A s tím souvisí i fakt, že výslechy zvláště zranitelné oběti by měla vést osoba k tomu vyškolená. Zásadně platí, že by výslechy neměl být opakován. V případě, že se ukáže nutnost výslechy opakovat, měla by je provádět tatáž osoba. Novinkou je i možnost oběti na doprovod důvěrníkem. Tento důvěrník má především poskytovat psychickou pomoc oběti, která má absolvovat některý z úkonů trestného řízení. Do průběhu vlastního úkonu však důvěrník nemůže zasahovat (Kozák, 2015, s. 45).

ad. f)

Účelem poskytnutí peněžité pomoci ze strany státu je překlenutí zhoršené sociální situace. Je tedy důležité, aby pomoc byla poskytnuta velmi rychle. Peněžítá pomoc spočívá v jednorázovém poskytnutí peněžní částky. Peněžítá pomoc je poskytována pouze v případech, kdy nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena. Zákon rovněž vypočítává i případy, kdy peněžítá

pomoc není poskytnuta, konkretizuje rovněž paušální částky, které jsou poskytovány primárním a sekundárním obětem trestného činu. Peněžité pomoc je poskytována na základě žádosti. Velmi zásadní problém je řešen v ustanovení § 33 zákona o obětech. Poskytnutím peněžité pomoci oběti přechází nárok oběti na náhradu škody vůči pachateli na stát. Tím by se mělo zabránit tomu, že by oběť měla poskytnutou peněžitou pomoc vrátet.

Obecně lze tedy konstatovat, že přínosem nového zákona je změna výše poskytované peněžní pomoci a rovněž rozšíření okruhu příjemců této pomoci (Kozák, 2015, s. 45).

I když v České republice doposud nebyly terciální oběti předmětem zkoumání a nelze tedy výzkumně podložit, že na těchto osobách zanechá násilný útok negativní důsledky, domníváme se, že k tomuto negativnímu dopadu dojde. Prokázání této domněnky bude částečně naplní výzkumné sondy, jejíž výsledky jsou popsány v druhé části práce (dotážíme se učitelů, jaký vliv na žáky měl útok). Teoreticky však lze shrnout, že lze očekávat následky v oblasti psychosociální.

Samotná práce je zaměřena na útok aktivního střelce ve specifickém prostředí – ve škole, kterou navštěvuje běžná populace adolescentů. Ještě specifičtější je ovšem situace, kdy osobou pachatele je osoba, která nemá k prostředí naprosto žádný vztah (nejedná se o pedagoga, zaměstnance školy ani žáka) a právě zvládnutím následků po útoku neznámé osoby se tato práce zabývá.

Pokud uvažujeme o terciálních obětech v kontextu útoku na školu, můžeme předpokládat, že vzhledem k tomu, že útočník vnikl do školy, kde se žáci běžně pohybují a zároveň, že se žáci do určité míry navzájem znají. Někoho znát znamená i vědět, že chodí se mnou do téže školy, ale není nezbytné znát jej osobně, jménem a příjmením – jde o efekt tzv. pouhého vystavení (Slaměník, Výrost, 1997, s. 292). Můžeme zvažovat, že terciálními oběťmi mohou být všichni žáci dané školy. Tyto domněnky budou opět předmětem zkoumání výzkumné sondy.

V popisu následků se sice můžeme opřít o výsledky výzkumů zaměřujících se na negativní projevy ve školách (šikana, majetková trestná činnost, atd.), nicméně použití těchto výsledků je velmi diskutabilní, protože útok aktivního střelce, který s prostředím nemá vůbec nic společného je daleko závažnější a zároveň dochází k narušení školního prostředí zvenčí, cizí osobou.

Rozsah a hloubka negativních dopadů na terciální oběti pak předurčuje rozsah narušení školního prostředí a jeho školního klimatu. Sekundárně tak útokem dochází k narušení

základních funkcí školy, kterými jsou například dle Havlíka a Koti (2011, s. 98-104) vedle funkce výchovné a vzdělávací, také funkce ochranná. Snahou pedagogických pracovníků a dalších zaměstnanců školy je stabilizace školního prostředí. A právě mechanismy, které ke stabilizaci tohoto prostředí vedou, jsou předmětem této práce. Vzhledem k tomu, že jde o velmi specifickou oblast násilného útoku, která navíc doposud nebyla zkoumána, nelze předem na základě výzkumných závěrů říci, které mechanismy to jsou, a zda jsou efektivní a které nikoliv.

Jediné, z čeho lze vycházet při teoretických úvahách o mechanismech stabilizace je dosavadní systém péče o primární a sekundární oběti a jeho možnosti zaměřit se na terciální oběti, což je náplní dalších kapitol teoretické části práce.

Dalším pojmem, který bude v práci používán, je pojem **školní prostředí**. Pod tímto heslem najdeme v Pedagogickém slovníku pouze zmínku, že se jedná o edukační prostředí třídy, školy. Předmět zkoumání se zaměřuje především na klima třídy a klima školy (Průcha a kol., 2009, s. 301). Z hesla klima školy pak zjistíme, že jde sociálně psychologickou proměnnou, které vyjadřuje kvalitu interpersonálních vztahů a procesů, které fungují v dané škole, tak, jak ji vnímají, prožívají a hodnotí učitelé, žáci a zaměstnanci. Součástí je klima celkového prostředí školy (Průcha a kol., 2009, s. 124-125). Podrobněji se pojmem školní prostředí zabývá Sovák (1990, s. 92-94). Podle něj je školní prostředí velmi širokým pojmem, který zahrnuje jak aspekty týkající se umístění školy, aspekty hygienické, až po aspekty sociálně-psychologické. Jimi rozumí prostředí, kde přichází do styku učitelé a žáci, učitelé a vedení školy, učitelé a rodiče a žáci mezi sebou. Zdůrazněn je rovněž význam vedoucí role učitele ve výuce i výchově. Cílem je vytvoření co nejpříznivějšího klimatu školy. Z tohoto pohledu je možno útok na žáky školy pachatelkou zvenčí, považovat za závažné narušení školního prostředí.

S tématem školní prostředí velmi úzce souvisí pojem **mechanismy stabilizace**, který bude v práci rovněž užíván. Pod pojmem mechanismy stabilizace musíme spatřovat celý soubor aktivit, které směřují k navrácení předchozího stavu, tedy stavu, který existoval před spácháním trestného činu. Cílem je pak obnovení základních funkcí školy.

V neposlední řadě se bude v práci pracovat s pojmem **viktimizace**. Viktimizaci můžeme obecně označit jako proces, v němž se jedinec stává obětí trestného činu. Podle Jelínka (2013, s. 33) se viktimizací označuje proces, v jehož rámci se z potencionální oběti stává oběť reálná. Podobně o viktimizaci hovoří Štefánik (2010, s. 299). I podle něj jde o proces,

v němž se ze subjektu, u nějž je dána pouze jistá míra pravděpodobnosti, že se stane obětí trestné činnosti, touto obětí i reálně stane. Odborná literatura rozlišuje dvě fáze viktimizace. Primární viktimizaci a sekundární viktimizaci. Zákon o obětech trestných činů vymezuje pojem druhotné újmy (viktimizace). Podle tohoto zákona jde o újmu, která nebyla způsobena přímo trestným činem, nýbrž činnostmi subjektů odlišných od pachatele. Definice, která je podána v zákoně, byla převzata z článku Doporučení Výboru ministrů Rady Evropy na pomoc obětem trestných činů (Jelínek, 2013, s. 33). Problematikou viktimizace se zabývá rovněž Čírtková (1996, s. 210-212). I ona rozlišuje dvě fáze viktimizace. Primární viktimizací označuje újmu způsobenou pachatelem jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu. Sekundární viktimizací pak označuje újmu vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. druhotné psychické poškození oběti reakcemi nejbližšího okolí či traumatizujícího projednávání případu před soudem. Připomíná, že zdrojem sekundární viktimizace může být i netaktní a necitlivý přístup policistů. Čírtková uvádí však i třetí fázi viktimizace, tzv. terciální viktimizaci. Touto viktimizací označuje stav, kdy jedinec není sto se přiměřeně vyrovnat s traumatizující zkušeností, přestože z objektivního hlediska již došlo k nápravě, uzdravě či odškodnění. Jde o stav, kdy se jedinec zcela psychicky mění, dochází u něj k nalomení původní životní cesty.

K primární viktimizaci dochází v okamžiku, když se člověk stane obětí trestného činu. Primární viktimizací tedy musíme rozumět újmu, která oběti vzniká jako bezprostřední důsledek jednání pachatele. Naproti tomu viktimizace sekundární bývá sice častou, ne však povinnou fází. Sekundární viktimizace představuje následnou, druhotnou újmu, k níž dochází až následně po spáchání trestného činu, která mnohdy může převyšovat újmu primární (Novotný, Zapletal a kol., 2008, s. 158).

Zdrojem sekundární viktimizace mohou být různé příčiny. Jelínek (2013, s. 33-34) vypočítává, že zdrojem mohou být reakce okolí na spáchaný trestný čin (zveřejňování podrobností v bulvárních médiích, výtky okolí znásilněné dívce, apod.). Často bývají zdrojem sekundární viktimizace také státní orgány. Jde o případy nevhodného chování policejních orgánů při prověřování a vyšetřování trestného činu (typickým příkladem jsou opakované výsledky pohlavně zneužitých dětí). Zákon o obětech trestných činů sice nabízí možnosti, kterak omezit tuto viktimizaci, bohužel však ani zákon nezná možnosti, jak zabránit sekundární viktimizaci jinými činiteli. Konkrétně pak příbuznými, přáteli, spolupracovníky, spolužáky, apod.

S problémem sekundární viktimizace se setkáváme také v případě útoku aktivního střelce ve žďárské střední škole. Vedle viktimizace primární či sekundární, došlo nepochybně v tomto konkrétním případě také k viktimizaci terciálních obětí, které byly vystaveny mediálnímu tlaku, atakům ze strany novinářů. Toto tvrzení lze dokumentovat přehledem zpráv, které se v den útoku a poté ve dnech bezprostředně následujících objevily ve sdělovacích prostředcích. Nekonečné omílání případu v rozhlase, televizních zpravodajstvích, desítky zpráv na internetových portálech, to vše vytvořilo na studenty školy obrovský tlak, s nímž se mnozí nedokázali do současné doby srovnat. Nejsilnější mediální tlak poněkud ustal teprve o dva dny později, kdy došlo k výbuchu v muničním skladu ve Vrběticích na Zlínsku.

2 POMOC OBĚTEM TRESTNÉHO ČINU

V předchozí kapitole byl objasněn význam pojmů poškozený a oběť trestného činu, byl podán přehled práv, která zaručuje oběti zákon o obětech trestného činu. V této části práce budou představeny subjekty, které poskytují pomoc oběti trestného činu v praxi. V úvodu práce bylo řečeno, že oběti trestného činu můžeme zařadit mezi příjemce životní pomoci. Ať již jde o oběť násilného útoku, oběť sexuálního útoku, oběť majetkové kriminality či oběť dopravní nehody, je zřejmé, že se tato oběť dostává pokaždé do situace, s níž se ne vždy dokáže vyrovnat sama. Je, tedy nezbytně třeba poskytnou jí pomoc.

2.1 Krizová intervence a pomoc poskytovaná Policií ČR

Bezprostředně poté, co se jedinec dostane do obtížné životní situace, tedy poté, co se stane obětí trestného činu, může mu být v první fázi poskytována pomoc v rámci krizové intervence. Podle Slovníku sociální práce se krizovou intervencí rozumí „*rychlá psychologická a sociální pomoc člověku, který se ocitl v krizové situaci a nedokáže ji zvládnout vlastními silami.*“ Pomoc, které se člověku v rámci krizové intervence dostává, by pak měla mimo jiné vycházet z posouzení toho, co krizi vlastně vyvolalo, z hodnocení klientova současného psychického stavu, i ze způsobu, jak v minulosti zvládal obdobné situace. Cílem krizové intervence je posílit klientovy adaptační schopnosti, což znamená usnadnit mu komunikaci s okolím, umožnit náhled na problém, pomoci vyjádřit mu svoje emoce, posílit klientovu sebedůvěru, aktivovat zdroje pomoci z klientova okolí a podpořit účelná řešení problému, který vyvstal. Subjektem, který zpravidla tuto pomoc poskytuje je Policie ČR (Matoušek, 2008, s. 91).

Obdobnou definici krizové intervence nabízí Špatenková a kol. (2004a, s. 15) která uvádí, že „*krizovou intervencí můžeme vymezit jako specializovanou pomoc osobám, které se ocitly v krizi. Tvoří ji různé formy pomoci, které mají za úkol vrátit jedinci jeho psychickou rovnováhu narušenou kritickou životní situací.*“ Z obou definic je zřejmé, že krizovou intervencí se rozumí pomoc osobám, které se ocitly v krizi či krizové situaci. Co je to vlastně krize? K tomu Špatenková a kol. (2004b, s. 17-20) uvádí, že pojem krize bývá často zaměňován s pojmy např. stres, konflikt, deprese, trauma. To jsou ovšem synonyma, s nimiž se pojem krize často zaměňuje. Podle Matouška (2008, s. 91-92) jde o vážné oslabení adaptačních schopností, které je subjektivně vnímáno jako bezmoc a neschopnost se s událostí vyrovnat obvyklými způsoby a v obvyklém čase. Tento stav mnohdy vede až k pocitu ohrožení vlastní existence. Lze se tedy ztotožnit s názorem francouzského matematika

a filozofa René Thoma, který navrhuje následující definici krize. „V krizi je každý subjekt, jehož stav se projevuje zdánlivě bezdůvodným oslabením jeho regulativních mechanismů, je tímto subjektem samotným vnímán jako ohrožení vlastní existence.“ (Thom, 1992 cit. podle Vodáčková a kol. 2002, s. 28). Lze tedy shrnout, že krizová intervence znamená práci s člověkem v situaci, kterou osobně prožívá jako zátěžovou, nepříznivou a ohrožující. Pomáhá zpřehlednit a strukturovat klientovo prožívání a zastavit ohrožující tendence v jeho chování tak, aby znovu aktivně ovládal svůj život (Baštecká, 2009, s. 151).

Nejdůležitější zásady a principy krizové intervence:

- Cílem krizové intervence je redukovat nebezpečí, snížit riziko prohlubování krizového stavu a umožnit jedinci, aby se vrátil na předkrizovou úroveň.
- Krizové intervence je krátkodobá, kontakt s klientem je omezen na malý počet setkání (jedno až tři, případně šest).
- Krizová intervence se zaměřuje na co nejširší vztahový systém klienta.
- Krizová intervence zahrnuje prostor biopsychosociálně-duchovní.
- Krizová intervence se zaměřuje na ty prvky klientovy minulosti či budoucnosti, které bezprostředně souvisí s jeho krizovou situací.
- Krizová intervence by měla mít návaznost v další odborné práci s klientem, pokud to situace vyžaduje.
- Krizoví pracovníci by měli mít za sebou zázemí týmu (Baštecká a kol. 2009, s. 152).

Je třeba vidět, že krizová intervence může být velmi efektivní formou pomoci osobám. Ať jsou to již oběti domácího násilí, či oběti těžkých dopravních nehod, vždy prožívají těžké krize, při nichž řeší problém zůstat, či odejít. V podobných fázích lze považovat krizovou intervenci jako nejen vhodnou, ale i nutnou (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 155).

Krizová intervence bývá poskytována profesionálními pracovníky (psychology, psychiatry, sociálními pracovníky), může být poskytována i „poloprofesionály“ (studenty uvedených oborů), nevylučuje se ani poskytování pomoci proškolenými laiky. Krizová intervence v praxi se pak může uskutečňovat tzv. „tváří v tvář“ (při osobním jednání v poradně, v bydlišti klienta, na místě činu), může být uskutečněna rovněž telefonicky (linky důvěry), případně formou elektronického kontaktu, např. internet on-line (Špatenková a kol. 2004b, s. 39). Reálně jsou v ČR krizová pracoviště zastoupena poskrovnu. Krizových center s ambulantním a nepřetržitým provozem a možností krátkodobé hospitalizace existuje

pouze několik. Zmínit lze pražský RIAPS, Krizové centrum v Ostravě či Krizové centrum v Ústí nad Labem Spirála (Baštecká a kol., 2009, s. 153).

V předchozích odstavcích byla zmíněna forma pomoci obětem trestné činnosti, která je poskytována na telefonních linkách jako linkách důvěry. V České republice působí v současné době více než dvě desítky podobných linek. Nejčastěji jsou označeny přímo jako linky důvěry, v některých případech však mají i odlišné názvy. Největší část klientely těchto linek tvoří lidé, kteří se nachází v obtížných životních situacích. Linky nabízí anonymní telefonický kontakt. Jejich výhodou je, vedle již zmíněné anonymity, také poměrně snadná dostupnost, odborná způsobilost a provázanost s dalšími službami. Část linek důvěry poskytuje své služby dokonce na bezplatném telefonním čísle, některé linky důvěry dokonce poskytují pomoc nepřetržitě. Mnohá pracoviště linek důvěry dnes poskytují své služby prostřednictvím internetu (Buskotte, 2008, s. 162). Některé z těchto linek se zaměřují na celou populaci, např. Linka důvěry v Ostravě, v Plzni, v pražské RIAPS, v Kladně. U některých linek mohou být cílovou skupinou děti a mládež, např. Linka bezpečí, kam lze volat bezplatně a která je zřejmě vůbec nejznámější krizovou linkou v ČR, Linka důvěry Dětského krizového centra, případně senioři, např. Život 90, Zlatá linka seniorů. Některé z linek důvěry se naopak specializují na cílové skupiny vymezené typem problému např. Linka DONA, která je určena obětem domácího násilí nebo linka AIDS pomoc (Baštecká a kol. 2009, s. 153).

Příslušníci Policie ČR jsou těmi, kteří se při výkonu své každodenní služební činnosti dostávají do kontaktu s nejrůznorodějšími událostmi. Ať již jde o případy mimořádných událostí, případy násilné či mravnostní trestné činnosti, dopravní nehody, vždy platí, že pro poskytování psychologické intervence obětem trestných činů platí zásady a principy krizové intervence. Za závazné je třeba považovat zejména postupy doporučované pro krizovou pomoc vůči osobám, které prochází náhlou, nečekanou vnější -situační krizí. K těm patří oběti zločinů, přírodních neštěstí, katastrof způsobených lidmi, např. teroristické útoky (Čírtková, Vitoušová a kol., 2007, s. 130-131). Systém poskytování psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí v Policii řeší Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 97 z 1. července 2010 o systému psychologické pomoci obětem trestné činnosti a obětem mimořádných událostí. V úvodu tohoto pokynu je podán výklad některých pojmů, konkrétně pojem oběti, jíž se pro účely toho pokynu rozumí fyzická osoba, která byla postižena trestnou činností nebo mimořádnou událostí. Krizovou intervencí se rozumí zprostředkování akutní psychické pomoci oběti v její životní krizi. Za stěžejní lze

považovat výklad pojmu krizový intervent. Jím se rozumí příslušník policie zabezpečující psychologické činnosti v policii, jakož i příslušník nebo zaměstnanec policie speciálně vyškolený k poskytování krizové intervence a jmenovitě určený služebním funkcionářem (ZPPP č. 97/2010, § 1-2).

V další části pokynu se uvádí, v čem spočívá zejména psychologická pomoc. V první řadě v přímé krizové intervenci, kterou zajišťuje krizový intervent, dále v nepřetržité telefonické podpoře, kterou zajišťuje skupina krizové intervence, jakož i ve zprostředkování kontaktu mezi obětí a externí organizací k následné psychologické, psychosociální nebo sociálně-právní pomoci, případně předání osobních údajů za podmínek stanovených pokynem.

Je zcela přirozené, že psychologická pomoc nemůže být uplatňována u všech spáchaných trestných činů. Proto jsou v pokynu okruhy trestných činů a obětí, vůči nimž se psychologická pomoc uplatní. V první řadě jde o pozůstalé po obětech úmyslných násilných trestných činů s následkem smrti (vraždy a zabití). Dále jde o oběti pokusu trestného činu vraždy a zabití, oběti, jimž byla v důsledku úmyslného trestného činu způsobena těžká újma na zdraví (např. těžké ublížení na zdraví, loupež), oběti trestného činu znásilnění, dále o případy lehce zranitelných obětí (dětí a seniorů), obětí, jimž jsou osoby hendikepované, případně jiné, sociálně vyloučené osoby, na nichž byla spáchána úmyslná trestná činnost. Systém psychologické pomoci je uplatňován i vůči obětem domácího násilí či nebezpečného pronásledování, vůči obětem trestných činů spáchaných z nenávisti (např. hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob), obětem mimořádných událostí, obětem dopravních nehod s těžkou újmou na zdraví nebo pozůstalým po obětech nehod, při nichž došlo k úmrtí, rodinným příslušníkům pohřešované osoby, zejména pohřešovaného dítěte a také vůči osobám, jimž je poskytována krátkodobá ochrana (ZPPP č. 10/2010, § 3).

V ustanovení § 4 jsou pak vymezeny činnosti, které krizový intervent vykonává. Jde zejména o povinnost informovat oběť o možnosti poskytnutí psychologické, psychosociální či sociálně-právní pomoci příslušnou externí organizací. Pokud to uzná za vhodné, předá oběti pracovník kontakt na svoji osobu, aby mohl být v případě potřeby k dispozici telefonicky. Mezi povinnosti krizového intervenanta rovněž patří povinnost informovat o poskytnuté krizové intervenci pracovníka skupiny krizové intervence, který vykonává sužbu v rámci nepřetržité telefonické podpory. Krizový intervent dále spolupracuje se skupinou krizové intervence, zejména v oblasti využívání průběžných odborných konzultací, získání telefonních kontaktů na další krizové intervence nebo externí organizace. Důležitou povinností je povinnost na místě činu spolupracovat s příslušníky policie, psychologickou služ-

bou a zasahujícími pracovníky Hasičského záchranného sboru ČR, pracovníky zdravotní záchranné služby, případně dalšími složkami Integrovaného záchranného systému. V neposlední řadě je povinností krizového intervenanta průběžné vzdělávání v oboru psychologické pomoci (ZPPP č. 97/2010).

Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 79/2010 ze dne 16. února 2009, o posttraumatické intervenční péči a anonymní lince na pomoc v krizi, se změnami zakotvenými v ZPPP č. 79/2010 ze dne 10. května 2010 a ZPPP č. 10/2013 ze dne 30. ledna 2013 pamatuje i na příslušníky policie, kteří se dostali do zátěžové situace. Tou může být např. zákrok za použití střelné zbraně, účast v akci na záchranu rukojmí, pronásledování nebezpečného pachatele, náročný výslech oběti, vlastní zranění, teroristický útok, ale také smrt nebo zranění blízké osoby, pohled na usmrcení osob či jejich těžká zranění při vážných dopravních nehodách, průmyslových haváriích či jiných neštěstích. Klienty, tedy příjemci pomoci, v těchto případech mohou být především příslušníci policie, kteří při plnění úkolů prožili nebo prožívají traumatizující událost. Klienty mohou však být také zaměstnanci policie a Ministerstva vnitra, jejich rodinní příslušníci, popřípadě další blízké osoby a v případě mimořádných událostí rovněž osoby z řad veřejnosti. Klienty mohou být i volající na linku pomoci v krizi z řad příslušníků či zaměstnanců policie, Hasičského záchranného sboru a Ministerstva vnitra a jejich rodinní příslušníci. Posttraumatická intervenční péče zahrnuje:

- Bezodkladnou primární pomoc, již se rozumí bezprostřední užití prostředků, jejichž cílem je zmírnění následku traumatizující události.
- Následnou péči, kterou se rozumí další nutná opatření poskytnutá po bezodkladné primární pomoci nebo podle potřeby a zhodnocení situace.

Pomoc je poskytována intervenčním týmem z řad pracovníků policie a zaměstnanců Ministerstva vnitra vyškolených k poskytování posttraumatizační intervenční péče, externích pracovníků a duchovních. Další formou pomoci je linka pomoci v krizi, jejíž činnosti je zajišťována skupinou krizové intervence.

Z toho, co bylo konstatováno o krizové intervenci, je tedy zřejmé, že pomoc v rámci krizové intervence byla v případě násilného útoku ve žďárské střední škole nanejvýš potřebná a nutná. Tato pomoc musela být poskytnuta jak obětem primárním, tak obětem sekundárním a v neposlední řadě rovněž obětem terciálním. Lze to dokumentovat i výpisem ze Svodky Policie ČR – Krajského ředitelství policie kraje Vysočina ze dne 16. října 2014,

z níž vyplývá, že bezprostředně po spáchání tragického činu v objektu střední školy ve Žďáru nad Sázavou věnovali zasahující policisté patřičnou pozornost rovněž ostatním studentům, jejich rodičům a pedagogům, neboť i oni prošli velmi těžkou a náročnou stresovou situací. Policejní psychologové a policisté zařazení do týmu krizové intervence krajského ředitelství PČR postupně se všemi zúčastněnými jednali s cílem, aby se všem dostalo vhodné a včasné psychologické pomoci. Policejní psycholog a jeho kolegové z týmu krizové intervence Krajského ředitelství policie kraje Vysočina se do školy vrátili i následující den v ranních hodinách a opakovaně hovořili se studenty a snažili se jim poskytnout psychologickou pomoc. V komunikaci se studenty i pedagogy pokračovali psychologové i v dalších dnech.

Stejně tak byla bezprostředně po tragické události zvýšena bezpečnostní opatření ve městě, a to zejména z preventivních důvodů. Policejní hlídky se ve zvýšené míře zaměřili na monitorování okolí žďárských škol s cílem, aby se situace ve městě co nejdříve uklidnila a aby obyvatelé města znovu získali pocit bezpečí.

2.2 Probační a mediační služba ČR

Předtím, než se budeme zabývat problematikou Probační a mediační služby, je nezbytné se velmi krátce zmínit o konceptu restorativní justice. Celá století byl trestní proces ovládnut principy justice retributivní. Retributivní chápání trestní justice vždy vycházelo z premisy, že stěžejním k dosažení nápravy je dopadení a potrestání pachatele. Toliko prostřednictvím trestu, který je pachateli uložen a následného výkonu tohoto trestu, by se mělo dojít k nápravě sociálních vztahů mezi pachatelem a obětí, jež byly spácháním trestného činu narušeny (Zehr, 2003, r. 4). Tento systém spatřuje ve spáchání trestného činu především porušení práva a útok na stát, jde v něm především o trest, zejména pak trest odnětí svobody, bez možnosti ukládání alternativních trestů, bez institutů, jakými jsou mediace či probace. Tento systém ovšem staví do popředí na místo poškozeného stát, skutečná oběť a její potřeby jsou stavěny do pozadí. Praxe ukazuje, že principy retributivní justice se v praxi neosvědčují, kriminalitu se ve společnosti stále nedaří potlačovat. Proto od 80. let minulého století začínají do trestní justice pronikat principy justice restorativní-obnovující. Její kořeny můžeme najít ve Spojených státech a Kanadě. Odtud principy pronikaly do západní Evropy. Do českého právního řádu začaly principy restorativní justice pronikat v polovině 90. let minulého století. Na rozdíl od retributivní justice spatřuje restorativní justice ve spáchání trestného činu především konflikt, ve spáchání trestného činu vidí především na-

rušení sociálního vztahu mezi pachatelem, poškozeným a komunitou, v níž poškozený žije. Restorativní justice se snaží o obnovení společenských vztahů, k jejichž narušení došlo spácháním trestného činu, usiluje o usmíření pachatele a oběti, usiluje o posílení práv poškozeného. V restorativní justici se uvedení věci do stavu před spácháním trestného činu odvíjí především od osoby poškozeného, oběti. Prioritním cílem je uvedení věci do původního stavu (Zehr, 2003, s. 12-14). Klíčovými otázkami restorativní justice jsou podle Zehra (2003, s. 15) tři následující otázky:

- Komu vznikla škoda?
- Jaké jsou potřeby osob, které trestný čin zasáhl?
- Komu vnikají závazky a povinnosti?

Jako velmi zdařilou lze pokládat charakteristiku restorativní justice, kterou nabízí Matoušek (2012, s. 201). Restorativní justici označuje jako justici přátelskou k obětem trestných činů. V popředí zájmu restorativní justice by měly v první řadě stát potřeby oběti, popřípadě potřeby dalších osob blízkých oběti. Kontakt mezi obětí a pachatelem by měl být zprostředkován především s ohledem na stav a aktuální potřeby oběti.

Lze konstatovat, že prvky restorativní nepronikly do našeho právního řádu najednou, nýbrž začaly pronikat postupně. Prvním signálem, který se u nás objevil, byly tzv. odklony. Vyvrcholením celého procesu pak bylo přijetí zákona č. 257/2000 Sb. o probační a mediační službě. Tímto zákonem, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 2001, byla vytvořena Probační a mediační služba ČR (dále jen PMS ČR). Ideje restorativní justice pronikly do poslání a cílů nově vytvořené PMS ČR. PMS ČR tedy v současnosti představuje novou instituci na úseku trestní politiky. Činnost PMS ČR vychází ze součinnosti dvou profesí – sociální práce a práva, zejména trestního. Ve své činnosti PMS ČR deklaruje tři základní cíle. Těmi jsou:

- Integrace pachatele.
- Podpora poškozeného.
- Ochrana společnosti (Štern a kol., 2010, s. 14).

Obecně lze konstatovat, že činnost PMS je zvláštním typem sociální práce v mezích prováděných zákonem. Bezesporu lze říci, že činnost PMS hraje v současném trestním právu naprosto klíčovou a nezastupitelnou roli při aplikaci alternativních opatření (Ščerba, 2011, s. 356-359).

Posláním PMS ČR je především přispívat k naplňování trestní spravedlnosti, především vytvářením podmínek pro uplatňování alternativních postupů v trestním řízení, zajištěním účinného výkonu alternativních trestů a nalezením účinné reakce na spáchaný trestný čin. Pro naplňování těchto cílů provádí PMS ČR probaci a mediaci, podílí se na řešení sporů mezi obviněným a poškozeným a svými odbornými činnostmi přispívá k urovnání konfliktních stavů. Nedílnou součástí činnosti PMS ČR je i prevence a snižování rizik recidivy trestné činnosti (Doubravová, Ouředníčková, 2001, s. D1 1-2).

Těžiště činnosti PMS ČR spočívá v probační a mediační činnosti. Kromě těchto dvou aktivit ovšem vykonává celou řadu dalších odborných činností (Větrovec, Nedorost, 2002, s. 12). Ambicí PMS ČR je vytvoření nabídky komplexního poradenství pro oběti trestných činů. V tomto rámci by měl být oběti poskytován základní právní a sociální servis a současně, je-li toho třeba, zprostředkovány i dlouhodobější specializované služby (Válková, Gřivna, 2013, s. 83).

Nejnámější odbornou činností PMS ČR je mediace, což je zprostředkování osobního kontaktu mezi obětí a pachatelem trestného činu. Zákonou oporu má mediace v zákoně o PMS, konkrétně v ustanovení § 2 odst. 2. Při osobním setkání oběti s pachatelem se „hledají“ způsoby, kterak řešit stav, který vznikl v důsledku spáchání trestného činu (Kovářová, 2011, s. 20). Mediace lze tedy označit jako nejvhodnější způsob, při němž se oběť může setkat s tím pachatelem, který jí způsobil trestným činem škodu. V bezpečném prostředí, za účasti mediátora mohou obě strany konfliktu debatovat o důsledcích spáchaného trestného činu a mohou hledat způsoby řešení (Karabec, 2003, s. 11).

Mediace lze provádět pouze s výslovným souhlasem obviněného a poškozeného. Mediace je prováděna nejčastěji v přípravném řízení, tedy v době, kdy ještě soud nerozhodl o vině obviněného. V těchto případech mediace má, nebo může mít vliv na konečné rozhodnutí soudu. Nelze ovšem vyloučit, že by mediace nemohla být provedena v pozdějších stádiích řízení, např. i v průběhu výkonu trestu odnětí svobody (Žatecká, 2007, s. 34). Jedním z klíčových témat je omluva pachatele oběti. Oběť omluvu vnímá jako první krok k odstranění újmy způsobené trestným činem (Štern a kol., 2010, s. 50).

Zákon o PMS (Česko, 2000) ukládá úředníkům PMS řadu povinností vztahujících se k osobě poškozeného. Např. v § 4 odst. 2 je uloženo vytvářet podmínky pro uzavření dohody mezi obviněným a poškozeným o náhradě škody, případně vydání bezdůvodného obohacení. V odstavci 3 tohoto paragrafu je PMS uloženo pomáhat při odstraňování ná-

sledků trestného činu, a to jak poškozeným, tak i dalším osobám dotčených trestným činem.

Jednou z velmi důležitých oblastí činnosti PMS je oblast dohledu nad výkonem alternativních trestů, ať již jde o trest domácího vězení, obecně prospěšných prací či trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce. Obecně lze říci, že i při této činnosti PMS nezapomíná na oběť trestného činu. Oblast kontroly výkonu těchto trestů zahrnuje i oblast náhrady škody oběti, zahrnuje rovněž poskytování velice důležitých informací pro poškozené. PMS pomáhá v každé fázi řízení poškozeným, stává se jakýmsi průvodcem obětí trestného činu (Pro pachatele, © 2002-2016).

Pro občany je důležité, že v ČR působí v současné době 74 středisek PMS a 4 pobočky, jejichž pracovníci ochotně poskytnou fundovanou pomoc kterýkoliv pracovní den a i to, že poskytnou tuto službu zcela bezplatně (Pomáháme obětem trestných činů, © 2002-2016)

Ve výčtu aktivit PMS ČR nelze opomenout účast této služby na projektech, jejichž cílem je pomoc obětem trestných činů. Zmínit je především třeba probíhající a mediálně velmi známý projekt „Proč zrovna já?“ Cílem projektu, jehož realizátorem je PMS ČR a do jehož realizace je zapojeno 40 středisek této služby, je podpora obětí trestné činnosti při vyrovnávání se s traumatizujícím zážitkem a usnadnění návratu do běžného života. Tohoto cíle se má dosáhnout rozvojem širší a funkční sítě dostupných služeb pro oběti trestných činů. Důraz je přitom kladem na komplexnost a individuální přístup k oběti, podporu a posilování oběti při řešení důsledků trestného činu. (www.esfcr.cz/projekty/proc-zrovna-ja).

2.3 Neziskové organizace

Pracovníky justice, v první řadě pak policejní orgány, v minulosti zajímalo především objasnění případu trestné činnosti a následné dopadení a usvědčení pachatele. Jak uvádí Štern a Ouředníčková (2010, s. 199), právě tento přístup justičních orgánů vyvolal odpovídající reakci ve společnosti, v níž začaly vznikat neziskové organizace, cílem jejichž činnosti byla především právě pomoc obětem trestných činů. Právě neziskové organizace jsou těmi institucemi, které poskytují pomoc poté, co je bezprostředně po činu poskytnuta prvotní intervenční péče.

Tou bezesporu nejznámější organizací, která vznikla již v roce 1991, je sdružení pro pomoc obětem **Bílý kruh bezpečí z. s.** (dále jen BKB). BKB byl založen podle vzoru sousedních, německy hovořících států (Německo, Rakousko) a nyní poskytuje kompletní vik-

timologickou intervenci a provozuje síť poraden pro oběti trestných činů. V těchto poradnách nabízí, jak bude uvedeno dále, pomoc právní, organizační (praktickou) a rovněž pomoc psychologickou (Válková, Gřivna, 2013, s. 83). Právě Bílému kruhu bezpečí bude v práci věnováno nejvíce pozornosti. Důvod je prostý. Právě tento BKB je dnes vůbec nejznámější a rozsahem poskytované pomoci největší organizací poskytující pomoc obětem trestné činnosti. Jmenovat však lze celou řadu dalších neziskových organizací, které se ovšem specializují na určité skupiny obětí.

Pomoc poskytovaná BKB zahrnuje především komplexní poskytování pomoci, takže v jedné poradně lze vyřešit celý komplex problémů. Vlastní pomoc může zahrnovat především poskytování právních informací, psychologické poradenství, sociální poradenství. Pomoc zahrnuje i praktické rady a informace pro oběť trestného činu. Pomoc v poradnách BKB je poskytována odborně zdatnými pracovníky, především právníky, psychology či sociálními pracovníky.

BKB poskytuje svoje služby prostřednictvím:

- bezplatné nonstop linky pro oběti kriminality a domácího násilí,
- celostátní síť poraden,
- centrály BKB v Praze,
- Intervenčního centra BKV v Ostravě,
- klíčových sociálních pracovníků pro jednání se zvláště zranitelnými oběťmi a pozůstalými,
- nonstop linky BKB pro pomoc obětem a svědkům trestných činů,
- DONA linky (pro oběti domácího násilí).

Činnosti BKB se řídí ve své činnosti čtyřmi principy. Tím prvním je bezplatnost (s výjimkou poskytování nadstandardních služeb), dalším principem je nestrannost, což znamená, že poradna je otevřena všem bez rozdílu, nepřipouští se jakákoliv diskriminace. Dalším uplatňovaným principem je nezávislost na politických, ekonomických či náboženských vlivech. Čtvrtým principem je pak diskrétnost a to ve veškeré činnosti.

V praxi mohou oběti trestných činů od návštěvy poradny BKB očekávat, že jim bude poskytnut bezpečný prostor a podpora pro ventilaci emocí, bude jim poskytnuta pomoc při zmapování osobních problémů, stejně jako pomoc při hledání strategií. Důležité pro oběť je znovunabytí pocitu vlastního bezpečí, prověření svých základních potřeb, stanovení pri-

orit a první kroky k náhradě vzniklé škody. Oběti mohou být v případě požadavku poskytnuty i nadstandardní služby (víkendové pobyty, doprovody k soudu, apod.).

Je přirozené, že BKB by nemohl fungovat bez spolupráce s dalšími, navazujícími službami. Jmenovat lze především Policii ČR, obecní policii, přestupková oddělení obecních úřadů, orgány sociálně-právní ochrany dětí, krizová centra, dětské krizové centrum, manželské a předmanželské porady, praktické lékaře, občanské porady, linky důvěry i intervenční centra. ([www./http.bkb.cz](http://www.bkb.cz)). Za velmi významnou pro pomoc obětem trestných činů lze považovat spolupráci s Policií ČR, dohodu o poskytování pomoci obětem trestných činů a osobám zvláště traumatizovaným trestnými činy. V rámci naplňování této dohody pracovníci policejních operačních středisek vyrozumí o napadlém případě krizového intervenanta (psycholog, vyškolený policista). Ten oběti (pozůstalým) poskytne akutní psychologickou pomoc a následně nabídne možnost zprostředkování následné psychologické péče, psychosociální či sociálně-právní pomoci ze strany BKB. Původní dohoda, podepsaná v roce 2010 se vztahovala pouze obětí úmyslných trestných činů, při kterých byla způsobena smrt či těžká újma na zdraví a obětí znásilnění. V dodatku, který byl podepsán 29. 5. 2013 byl rozšířen okruh obětí, jimž je pomoc poskytována. Podle současné právní úpravy se jedná o všechny oběti, které jsou definované v zákoně o obětech trestných činů (<http://www.mvcr.cz/soubor/bezpecnostni-analyzakrv-pdf.aspx>).

Významnou roli v oblasti pomoci obětem trestné činnosti sehraávají Intervenční centra. Jejich činnost je zcela nenahraditelná v případech týkajících se případů domácího násilí a případů stalkingu. K účinné pomoci obětem nestačí existence sebedokonalejší právní úpravy, je třeba vytvářet podmínky pro následnou pomoc těmto osobám. Nu a právě tu zajišťují Intervenční centra prostřednictvím kvalifikovaných a odborně proškolených pracovníků. Uplatnění zde najdou odborníci z oblasti sociální práce, práva či psychologie. Existence Intervenčních center je zakotvena v ustanovení § 60a) zákona č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, v návaznosti na institut policejního vykazání, který je upraven v zákoně č. 273/2008 Sb., o Policii ČR.

Intervenční centra působí zpravidla ve všech krajských městech a svoje služby např. nabízí pomocí letáků, propagačních brožur, které lze najít v čekárnách, konzultačních místnostech či hromadných dopravních prostředcích. Smyslem pomoci Intervenčních center je pomoc obětem domácího násilí při řešení jejich krizové situace a pomoc těmto osobám při návratu do běžného života. Činí tak poskytováním individuální psychologické a sociálně-právní pomoci. Konkrétní formy pomoci mohou mít nejrůznější podobu. Může jít o socioterapeu-

tické činnosti prostřednictvím poradenství, krizovou intervenci, psychologickou a sociální podporu, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů, pomoc při obstarávání osobních záležitostí, ale také o poskytování právních a sociálních informací, pomoc při sepisování a podávání právních návrhů, pomoc při jednání s úřady či poskytovateli právních služeb. V ČR v současné době působí 17 těchto center, která poskytují jak ambulantní, tak i terénní či pobytové služby. Podstatné pro oběti trestných činů je skutečnost, že Informační centra poskytují svoje služby bezplatně, a také, až na případy policejního vykázání, mohou být informačních center poskytovány anonymně (Ševčík, Špatenková, 2011, s. 143-147).

K činnosti institucí, které mají pomáhat obětem trestného činu, se nelze vyhnout závěrečné poznámce. Z výzkumu, který byl proveden v kraji Vysočina, vyplynulo, že asi 50 % občanů by v případě, že by se stali obětí trestného činu, vyhledalo pomoc specializované organizace. Smutným faktem ovšem zůstává, že tuto pomoc využívá toliko 10 % obětí trestných činů. Ze stejného výzkumu však vyplynul další poznatek. Zhruba jedna čtvrtina respondentů nemá vůbec znalost o existenci a činnosti pomáhajících institucí (<http://www.mvcr.cz/soubor/bezpecnostni-analyzakrv-pdf.aspx>).

Případ násilného útoku ve žďárské střední škole jasně dokazuje, že pomoc poskytovaná Probační a mediační službou a neziskovými organizacemi, jmenovitě pak Bílým kruhem bezpečí se nevztahuje pouze na oběti primární či sekundární, nýbrž jí mohou využívat i oběti, o nichž hovoříme jako o obětech terciálních. Jako důkaz tohoto tvrzení může posloužit skutečnost, že devět dnů po útoku ve žďárské škole, tedy 23. října 2014, se v kanceláři Probační a mediační služby ve Žďáru nad Sázavou uskutečnilo setkání zástupců několika institucí (Probační a mediační služba, Okresní soud, Bílý kruh bezpečí, Občanská poradna, Psychocentrum aj.). Na tomto setkání byl, jako reakce na spáchaný trestný čin, vytvořen Multidisciplinární tým pro oběti trestných činů ve Žďáru nad Sázavou. Koordinátorkou týmu, který vznikl v rámci již zmíněného projektu „Proč zrovna já?“ byla regionální koordinátorka služeb pro oběti trestných činů pro Jihomoravský soudní kraj Mgr. Lenka Požárová. Zápis z toho setkání multidisciplinárního týmu byl se svolením autorky Mgr. Požárové vložen jako příloha číslo 6 této diplomové práce.

Při jednání týmu bylo konstatováno, že spáchaný trestný čin dopadá na celou komunitu, nikoliv pouze na přímé oběti a jejich nejužší okolí. Zástupce Bílého kruhu bezpečí nabídl pomoc a navrhl uspořádání případové konference. Za místo konání navrhl, vzhledem ke svým kontaktům na policejní psychology, jakož i fakt, že případ je vyšetřování policisty z krajského města, právě krajské město Jihlava. Pomoc nabídla rovněž Probační a mediační

služba, jejíž pracovníci se postarají o distribuci letáků do školy, aby všechny oběti (jichž bude nepochybně v rámci celé školy více) mohly využít pomoc a věděly, kam směřovat „návaznou“ pomoc na aktuální probíhající krizovou intervenci poskytovanou Policií ČR.

Jak vyplývá z výše podaného přehledu, Probační a mediační služba ČR a neziskové organizace poskytují pomoc individuálním obětem trestného činu. Ve své činnosti však nejsou schopny poskytovat pomoc a podporu institucím při realizaci stabilizačních procesů, v našem případě konkrétní škole.

Plná tíha odpovědnosti v tomto případě dopadla, bezprostředně po útoku, na činnost krizových interventů a psychologů, avšak s postupem času se veškerá činnost spojená se stabilizací školního prostředí zcela přenesla na pedagogický sbor školy.

3 ÚTOK AKTIVNÍHO STŘELCE VE ŠKOLE

Úvodní část závěrečné kapitoly této práce bude věnována novému fenoménu na úseku trestní politiky v České republice. Tímto fenoménem je, jak už bylo zmíněno v úvodní kapitole, aktivní střelec. Ve střední části pak bude podán popis konkrétního případu, v němž aktivní střelec figuroval. Jednalo se o případ, k němuž došlo v objektu Střední školy obchodní a služeb dne 14. října 2014 a při němž byl usmrcen student školy a další tři osoby byly zraněny. Závěrečná část této kapitoly bude věnována vzpomínkám policejního vyjednávače, který na místě činu zasahoval.

3.1 Aktivní střelec

Násilné útoky ve školách, vedené ozbrojenou osobou, již dávno nepatří ve světě k výjimečným událostem. Donedávna byly informace o těchto případech získávány ze zahraničí, především pak z USA. Zřejmě vůbec prvním zmapovaným útokem byl ten, k němuž došlo již v roce 1927 ve státu Michigan, při němž útočník za použití dynamitu usmrtil 45 lidí (Badošek 2008). V nedávné minulosti je za první útok považován útok střelby na texaské Austinské univerzitě v roce 1966, při němž zahynulo 16 osob a dalších 31 osob bylo zraněno. Dalším případem střelby byl ten, k němuž došlo v roce 1999 na Columbine High School, při němž dva útočící studenti zabili 12 svých kolegů a jednoho profesora. Další známý případ se odehrál v roce 2007 na Virginia Tech, kdy po řádění ozbrojeného studenta zůstalo 32 mrtvých a desítky zraněných. Nu a zmínit lze také případ střelby v Sandy Hook Schoole, k němuž došlo v roce 2012. Tehdy 20letý student zastřelil 20 studentů a 6 žen, většinou učitelek. Posledním případem masové vraždy je případ z amerického Oregonu, kde mladý muž postřílel v kapmusu vyšší odborné školy devět lidí. Tyto případy byly označovány jako daň, která je nutně placena za velmi snadnou dostupnost zbraní v USA.

V posledních letech se však případy masových vražd stěhují i do Evropy. Vzpomenout lze případ z roku 2009, kdy v německých městech Winnendenu a Wendlingenu zastřelil 17letý mladík celkem 15 lidí a několik dalších zranil. V září 2008 22letý student vyšší školy aplikovaných věd ve finském městě Toulouse zastřelil 10 spolužáků, několik dalších zranil. Vzpomenout lze i případ z francouzského města Toulouse, kde v březnu 2012 Francouz alžírského původu zabil před židovskou školou tři děti a jednoho dospělého.

V živé paměti je ještě případ masového vraha Anderse Breivika, který na ostrově nedaleko norského Osla při explozích a následné střelbě zastřelil 77 mladých lidí a desítky dalších zranil. Známý je i případ masového vraha Ľubomíra Harmana, který při střelbě v městské části Devínská Nová Ves na Slovensku 8 lidí zabil a dalších 15 zranil (Čírtková, 2008, s. 125-126).

Pachatel je v těchto případech označován jako **aktivní střelec**. Mediálním ekvivalentem pojmu aktivní střelec, je pojem **šílený střelec**. Aktivním střelcem rozumíme vysoce agresivního pachatele, který v krátkém časovém období páchá masovou vraždu. K tomu účelu si vybírá místa s vysokou koncentrací lidí, proto bývají oběťmi zpravidla lidé náhodní. Takovýto pachatel nemá zábrany pro jakékoliv chování a jeho jediným cílem je zabít či zranit co největší počet osob. Případy masových vražd bývají v médiích, ale i v odborné literatuře označovány právě výrazem amok, případně jako amokové zločiny.

Podle Katalogového souboru typové činnosti, upravující Typovou činnost složek IZS kraje Vysočina při společném zásahu v případě Amoku – útoku aktivního střelce, můžeme jako aktivního střelce označit nebezpečného pachatele, který zvolil použití zbraně vůči jiným osobám. Amok, který původně označoval vražedné šílenství, přesněji řečeno odbrzděné a nevyběřované zabíjení ve stavu změněného vědomí, je v současné době kódové označení situace útoku aktivního střelce.

Čírtková (2008, s. 131-134) se věnuje případům střelby na školách. Pojem „School shooting“ se v odborné literatuře vžil pro případy masakrů, jichž se stávající či bývalí studenti dopouštějí v prostorách vysokých či středních škol. Pro situaci AMOK je charakteristické, že pachatel si svůj čin předem plánuje, jeho plán končí dnem útoku, protože předpokládá, že zemře (suicidum, zásah policie).

Amoková situace trvá řádově minuty, zpravidla jen do doby, dokud má pachatel čím střílet, dokud existují objekty, případně do chvíle, kdy je zastaven. Pachatel aktivně vyhledává, vraždí cíle, neskrývá se, nebere rukojmí, nevyjednává (Pokorný, 2014).

Právě jako AMOK bylo v počáteční fázi označeno počínání pachatelky ve škole ve Žďáru nad Sázavou. Teprve po příchodu policistů na místo činu však bylo zjištěno, že v tomto konkrétním případě se jednalo o tzv. barikádovou situaci. Zatímco v případě Amoku je cílem pachatele samotný čin, v případě barikádové situace je samotný čin prostředkem. Pro barikádovou situaci je charakteristické, že pachatel nezabíjí nesmyslně, bezhlavě. Pachatel

bere rukojmí, vyjednává, ukrývá se. Jednání pachatele v tomto případě trvá i několik hodin, končí buďto kapitulací pachatele či zákrokem policie.

Zasahující policisté musí v případech útoku řešit jedno dilema. Zákon o Policii jim totiž ukládá, že při zákroku jsou povinni co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje (§ 59 odst. 4) zákona o policii), zatímco v případě útoku aktivního střelce jsou policisté povinni zastavit běsnění pachatele za každou cenu (Pokorný, 2014). Lze však předpokládat, že u zakročujících policistů bude vždy jednoznačně převládat zájem na zastavení útoku aktivního střelce. Vždyť podle citovaného materiálu Policie ČR je prvořadým úkolem zastavení aktivního střelce, ne pomoc osobám na místě (zraněným, apod.).

3.2 Násilný útok ve žďárské střední škole

Co se tedy onoho úterý 14. října 2014 vlastně stalo? Informace uvedené v této části práce byly čerpány jednak z usnesení PČR – KŘ kraje Vysočina o zahájení trestního stíhání ze dne 15. října 2014, dále z usnesení Krajského státního zastupitelství v Brně - pobočka Jihlava o zastavení trestního stíhání 26. března 2015, z usnesení Vrchního státního zastupitelství v Olomouci o zamítnutí stížností ze dne 11. května 2015 a také ze svodky Krajského ředitelství Policie ČR Vysočina ze dne 16. října 2014. Aby bylo možno uspokojivě zodpovědět na položenou otázku, je třeba se vrátit do května 2012. Tehdy 24letá invalidní důchodkyně, trvale bydlící v Havířově, přišla ozbrojená nožem do Základní školy v Havířově – Šumbarku. Do školy vnikla vchodem, jímž si do školy chodí pro obědy senioři. Ve školní jídelně se pokusila vzít jako rukojmí sedmiletou holčičku. Tuto dívku bránila učitelka, kterou pachatelka posléze napadla a pobodala. Dívku si pak útočnice odvedla jako rukojmí na záchod a posléze do kanceláře školní jídelny. Protože v následném průběhu vyšetřování bylo zjištěno, že pachatelka není, pro duševní poruchu, konkrétně paranoidní schizofrenii, trestně odpovědná, bylo trestní stíhání zastaveno a pachatelce byla uložena ochranná psychiatrická léčba v ústavní formě. Ta probíhala v Psychiatrické léčebně v Opavě, a to v době od května 2012 do března 2014. V tomto měsíci jí byla rozhodnutím soudu změněna forma léčení z ústavní na ambulantní a pachatelka byla z psychiatrické léčebny propuštěna. Po přeměně formy léčby pachatelka v pravidelných termínech navštěvovala psychiatrickou ambulanci. Protože se však pachatelka domnívala, že již netrpí žádnou duševní nemocí, plnila podmínky ochranné ambulantní léčby pouze formálně, předepsované léky neužívala, před ošetřujícím lékařem i okolím zapírala zhoršení svého psychického stavu a předstírala plné psychické zdraví.

Počátkem měsíce října 2014 si však prostřednictvím internetového obchodu předem opatřila repliku vojenského nože s délkou ostří asi 21 cm. Město Žďár nad Sázavou si pachatelka vybrala zcela náhodně při hledání na internetu. Stejným způsobem si pachatelka vybrala také střední školu, v níž si hodlala vzít rukojmí. Cílem pachatelky bylo donutit policii, aby ji při osvobození rukojmí musela usmrtit. Tímto by se, dle úvah útočnice, mělo dosáhnout medializace věci, což by dle ní sloužilo k odhalení „osoby Jiřího“, který je měl dlouhodobě a neoprávněně sledovat. Útočnice, vyzbrojena replikou vojenského nože a pepřovým sprejem, odešla s předem připraveným plánem na nádraží v Ostravě, kde pak 13. října 2014 nastoupila do rychlíku, kterým odjela do Žďáru nad Sázavou. Zde se ubytovala v hotelu Jehla.

Následující den 14. října 2014 kolem 7:20 hodin odešla, vyzbrojená uvedeným vojenským nožem, který ukryla pod oblečením a také pepřovým obranným sprejem, k budově Střední školy obchodní a služeb ve Žďáru nad Sázavou na ulici Komenského 10. Budovu nejprve obešla a pak vešla spolu se studenty, kteří přicházeli na vyučování dovnitř. V prostorách šaten pak vytáhla ukrytý nůž, jímž nejprve v úmyslu usmrtit, napadla bez předchozího varování 17letou studentku a to bodnutím nože směrem do břicha. Díky aktivnímu odporu napadené studentky, jíž se podařilo odrazit útok pachatelky, došlo pouze ke zranění, a to řeznému poranění malíčku levé ruky. Napadené studentky se zastal 16letý spolužák. Ten zřejmě odpoutal pozornost útočnice a zraněné dívce se tak podařilo uniknout. Posléze pachatelka, opět v úmyslu jej usmrtit, bodla studenta vojenským nožem do hrudníku. Přitom student utrpěl bodně řeznou ránu zasahující dolní lalok levé plíce, osrdečník, levou komoru a bránici. Student uvedeným poraněním na místě podlehl. Útočnice se pokusila zraněnou studentku dostihnout, k jejímu zastavení použila dokonce pepřový sprej, dívku se jí však dostihnout nepodařilo. Vybrala si proto další, náhodně procházející 17letou studentku s požadavkem, aby ji přivolaná zásahová jednotka Policie ČR zastřelila. Poškozenou studentku pachatelka, zřejmě na zdůraznění svého požadavku, bodla vojenským nožem do oblasti břicha. Poté zraněnou studentku odtáhla do jiné části šaten, kde ji držela jako rukojmí s nožem přiloženým ke krku a přivolané policejní hlídce opakovaně sdělila, že chce kulku do hlavy, nebo rukojmí podřízne. Zraněná studentka utrpěla závažná poranění dutiny břišní s nutností operativního zákroku a následné hospitalizace. Když se na místo dostavil policejní vyjednávač Krajského ředitelství policie kraje Vysočina, podařilo se mu pachatelku přesvědčit, aby jako rukojmí vzala za zraněnou studentku právě policejního vyjednávače. Vyjednávači se rovněž podařilo vyjednat ošetření zraněné studentky. Teprve potom

se policistovi, který byl převlečen za zdravotníka, pomocí distančního elektrického paralyzéro (taseru), podařilo pachatelku zneškodnit. Přitom však ještě stačila bodnout policejního vyjednávače nožem do hlavy. Ten přitom utrpěl bodnou ránu, která si vyžádala sešití a následnou hospitalizaci. Po zadržení se útočnice podrobila orientačnímu testu na přítomnost alkoholu nebo drog. Výsledek testu byl negativní.

Pachatelka byla obviněna ze spáchání zvlášť závažného zločinu vraždy podle § 140 odst. 2 odst. 3 písm. a, d, j) trestního zákoníku, dílem dokonaným a dílem ukončeným ve stádiu pokusu podle § 21 odst. 1) trestního zákoníku, a dále z trestného činu braní rukojmí podle § 174 odst. 1, odst. 2 písm. b) trestního zákoníku. Při výslechu jako obviněná vyjádřila pachatelka nad svým činem lítost a prohlásila, že svého činu lituje. Na podnět vyšetřovatele podal státní zástupce návrh na vzetí pachatelky do vazby. Soudce návrhu dne 15. října 2014 vyhověl a obviněná byla převezena do Vazební věznice v Brně.

Pro vyřešení otázky příčetnosti obviněné v rozhodné době byl ve věci zpracován znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie a psychologie. Ze závěrů znaleckého posudku vyplynulo, že obviněná trpěla závažnou duševní chorobou – paranoidní schizofrenií. V důsledku této závažné duševní nemoci nemohla rozpoznat nebezpečnost svého činu pro společnost a nemohla své jednání ovládat. Vzhledem k tomu, že pachatelka nebyla v době spáchání trestných činů trestně odpovědná, nezbylo, než aby Krajský státní zástupce svým usnesením podle § 172 odst. 2 písm. e) trestního řádu trestní stíhání zastavil. Znalkyně ve znaleckém posudku však konstatovala, že pobyt obviněné na svobodě je v současné době z psychiatrického hlediska nebezpečný a vyžaduje léčbu. Tato léčba by měla probíhat za mimořádných podmínek a to nejlépe v ústavu zabezpečovací detence. Právě do detenčního ústavu při brněnské věznici byla pachatelka umístěna. Stížnost, kterou pachatelka proti svému umístění do tohoto ústavu podala, Vrchní soud v Olomouci zamítl. A na samý závěr několik vzpomínek policejního vyjednávače z pořadu Temná zóna, který byl poprvé odvysílán internetovou televizí dne 11. června 2015. Vzpomínky byly použity se souhlasem samotného vyjednávače.

3.3 Ze vzpomínek policejního vyjednávače

V této části práce byly využity informace získané z televizního pořadu Temná zóna – Vyjednávač, který zachránil dívku ve Žďáru nad Sázavou. V pořadu, který byl premiérově odvysílán Českou televizí dne 11. června 2015, policejní vyjednávač vzpomíná na svůj zásah ze dne 14. října 2014.

„Na místě jsem poprvé od 14. října 2014, je to zvláštní pocit, jediné, co vnímám je vchod do těch šaten. Vůz jsem zaparkoval tamhle na tom trávníku, jak je ten zákaz stání, jak jede ten cyklista. Když jsem vstoupil dovnitř, řekla, že nechce komunikovat se žádnou vyjednávačskou čubkou. Po takového informaci člověk zpozorní a řekne si, že s náma už něco měla. Když jsem vstoupil, viděl jsem, že je to vážné, ona seděla, byla opřená o zed', na sobě měla tu rukojmí a bylo vidět, že rukojmí je probodnutá a bylo tam krváčení z dutiny břišní. Řekla mi, jestli tady chceš být, tak si sedni před dveře do tureckého sedu. Ona seděla přímo proti schodišti, takže měla perfektní přehled. Bavili jsme se, říkal jsem, koukni se, jak vypadá. Nevydrží ti. Nakonec mi řekla, abych vypadl a šel se podívat, kde je ta zásahovka. Viděl jsem, že je to špatné, ona odmítala jakoukoliv komunikaci, odmítala cokoli na záchranu té dívky, tak jsem jí řekl, že tu zásahovku půjdu zjistit, ale chtěl jsem, ať mi dovolí přinést obvazový materiál, abych jí mohl ránu ošetřit. Tak mi řekla, dělej si, co chceš. Celou dobu měla dívku na sobě a držela jí nůž pod krkem. Když mě nechala přijít a ošetřit tu dívku, nůž si přehmátla, držela ho nad ní. Levou ruku měla volnou, vedle měla kabelku, sledoval jsem, jestli v ní nemá pepřák nebo kasr, něco, čím by mě mohla ohrozit. Když jsem jí vyhrnul oblečení, bylo jí to hodně nepříjemné. Ona na mě začala křičet, abych jí to zatáhl pořádně. Já jsem to odmítl s tím, že bych jí mohl ublížit, že bych mohl poškodit nějaký vnitřní orgán. Na to mi řekla, abych se nestaral, že ona tomu rozumí. Znovu jsem jí říkal, že je to špatný, že dívka vykrvácí, že nevydrží, že si sama jen zhoršuje svoji situaci. Pak řekla, abych šel támhle, zul si boty a sundal si opasek. Ptal jsem se proč a na to opakovala, abych si sundal opasek, jinak tu dívku zabije a mě že zabije taky. To ostatně opakovala několikrát. Nakonec mi dala vysloveně povel, kam mám jít, pak mi poručila, abych si klekl ke dveřím do budovy a dal ruce podél těla. Nesměl jsem se hnout, musel jsem se koukat rovně, prostě klasická pozice rukojmího islámského státu.

Aby se podařilo zachránit rukojmí život, navrhl jsem jí, ať tu dívku vymění za mě. Pomalu se vysoukala zpod té dívky, kolem stěny přešla za mě, postavila se za mě a dala mi nůž pod krk. Pak řekla, že si mohu zavolat svoje záchranáře. Potom následoval zákrok, při němž

byl proti pachatelce použit taser. Nebudu popisovat podrobnosti. To jsme ovšem nevěděli, že stejný taser byl proti ní použit i tehdy v Havířově. Ona asi v té chvíli to zřejmě zjistila, protože jsem jen zaslechl, že říká tak, tak. Pak už následovala obrovská rána, myslel jsem, že jsem dostal ránu pěstí, teprve později jsem zjistil, že se nejednalo o pěst, ale o ránu nožem. Já jsem se chytil za tvář, když jsem ji pustil, zjistil jsem, že to nebyla pěst, ale rána nožem. Krvácela docela intenzivně, zřejmě chytila nějakou žílu.

Ráno jsem pak v nemocnici požádal, jestli ji (zraněnou dívku) mohu vidět, oni mi řekli, že to není problém, ale musí dát souhlas lékař. Byla přeložena na stejný oddělení jako já. Seděl jsem u její postele, říkal jsem jí, jestli si mne pamatuje, ona byla zřejmě ještě v pooperačním šoku, tak jen kývla. Říkal jsem jí, že byla šikovná, statečná. Řekl jsem jí, teď si uvědom jednu věc, teď jsme pokrevní bratři, ona nás vixovala jedním nožem, já byl poslední. Říkal jsem jí, teď máš bratra, když budeš teď něco potřebovat tak zavolej.“

INTERVIEW S POLICEJNÍM VYJEDNÁVAČEM

Pane plukovníku. Jak dlouho již vykonáváte práci policejního vyjednávače, a jak jste se k ní vůbec dostal?

Vyjednávačem jsem se stal v roce 2003 po absolvování základního kurzu pro vyjednávače, který organizuje zpravidla jednou ročně pro max. 8-10 policistů Národní koordinátor krizového vyjednávání z Útvaru rychlého nasazení (URNA).

Vyjednávačem se můžete stát tak, že si Vás vyberou vyjednávači. Je to anomálie v bezpečnostním sboru, kdy primárně nevysílá a nevybírá adepta služební funkcionář, ale ti, kteří tu práci již dělají. Je to totiž vždy týmová práce a Vy jste další do týmu. A to nejen do týmu bezprostředního kam budete zařazen, ale do týmu VYJEDNÁVAČŮ. I ve Žďáru nad Sázavou jsem nebyl sám. Byli jsme tam dva vyjednávači, kdy druhý mi "kryl záda" a komunikoval se štábem. Pokud by akce trvala déle, byl by na místo povolán celý tým krizového vyjednávání Krajského ředitelství. Navíc se na místo přesouvali letecky vyjednávači URNY.

Zasahoval jste jistě už u celé řady případů. Jak významné místo mezi nimi zaujímá případ, k němuž došlo 14. října 2014 ve Žďáru nad Sázavou?

14. říjen 2014 je zcela výjimečný pro celé vyjednávání a všechny vyjednávače. Takovou situaci jsme museli řešit poprvé a všichni doufáme, že na dlouho naposled. Ale jsme realisti a jsme připraveni řešit všechny situace, které nás v budoucnu potkají. Fenomén naší pro-

fese je, že nikdy neřešíme stejný incident. Pokaždé je to na jiném místě s jinými lidmi v jiném čase za jiných podmínek.

Od tragédie v obchodní škole ve Žďáru nad Sázavou uplynul už více než rok. Jak dnes, s odstupem času na případ vzpomínáte?

Pořád jsou tu emoce. Zemřel mladý člověk, další byli zraněni a chybělo asi půl hodiny a přišli jsme i o rukojmí. To je to co se Vám honí hlavou dodnes. Co kdyby.

Právě s ohledem na zmíněný časový odstup. Řešil byste dnes situaci jiným způsobem než v onen osudný den?

Ne.

Nesmírně mne zaujala vaše reakce, když jste výměnou za zraněné rukojmí nabídl sám sebe. Je to standardní postup policejního vyjednávče?

Ne. Na tohle cvičení nejsme. Byl to výjimečný případ v tom, že na přípravu zásahu bylo velmi málo času a velmi málo času zbývalo zraněné rukojmí. Situace si vyžadovala výjimečné řešení.

Setkal jste se někdy později s některým z účastníků incidentu?

Dne 14. října po zákroku jsem byl hospitalizován ve stejné nemocnici jako zraněné dívky i probodnutá Lucka. Druhý den ráno mi ošetřující lékař Lucky povolil její návštěvu na pokoji. Lucka byla právě převezena z JIP. Sedl jsem si k její posteli a zeptal se, zda si na mě pamatuje. Kývla, že ano. Chytil jsem ji za ruku a řekl jsem jí, že byla statečná a šikovná. Pak jsem se jí zeptal, jestli viděla film Vinetou a Old Shaterhand. Kývla, že ano. Tak jsem jí řekl, že jsme pokrevní bratři, protože nás ta ženská vixovala jedním nožem. Pokud bude něco potřebovat, tak jsem její pokrevní bratr a může se na mě kdykoli obrátit. Vyvolalo to u ní úsměv doprovázený grimasou bolesti vyvolanou operovanou ranou břicha.

Bylo pro Vás žďárský případ prvním setkáním s aktivním střelcem?

Ano, poprvé.

Děkuji za rozhovor.

Je třeba dodat, že sám policejní vyjednavač se za hrdinu nepovažuje, s poukazem na to, že pouze dělal svoji práci. Přesto mu byla prezidentem republiky předána cena Zlatý záchranářský štít za rok 2014, a v rámci akce Policista roku 2014 byl oceněn ministrem vnitra Medailí Za statečnost.

PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUMNÁ ČÁST

Výzkumná část diplomové práce je zaměřena na realizaci stabilizačních mechanismů ve škole, v níž došlo ke spáchání závažného násilného trestného činu. V rámci České republiky jsou do současné doby evidovány dva obdobné incidenty, které však má, shodou okolností, na svědomí stejná pachatelka. Prvním případem byl útok na malé děti v základní škole v Havířově. Pro výzkumnou sondu byl pak vybrán druhý případ, neboť oběťmi tohoto trestného činu byly osoby, které jsou schopny již sdělovat své prožitky a názory na to, jak školní prostředí stabilizovat. V případě žďárské školy byly přímými oběťmi studenti školy a policejní vyjednávač. Terciálními oběťmi pak všichni studenti školy a také osoby, které se bezprostředně osobně podílely na stabilizaci školního prostředí, ať již to byli zástupci vedení školy, pedagogického sboru či mistrové odborného výcviku.

4.1 Výzkumný problém a cíl výzkumu

Případ útoku ve žďárské střední škole ukazuje, že dějištěm podobných útoků může být tedy i školní prostředí. V případě útoku v tomto specifickém prostředí dochází, vedle přímého ohrožení života a zdraví osob, také k závažnému narušení výchovných a vzdělávacích procesů, které jsou základním posláním každé školy. Je zcela přirozené, že snahou vedení školy musí být snaha tyto narušené vzdělávací a výchovné procesy v co nejkratší době stabilizovat. K tomu, aby se podařilo ozdravit tyto edukační procesy a škola mohla opět efektivně plnit všechny své funkce, bylo nutné, aby po spáchání útoku aktivního střelce, byly ze strany vedení školy, pedagogického sboru a zaměstnanců školy vyvíjeny takové aktivity, které by bezprostředně vedly ke stabilizaci školního prostředí. Předmětem zkoumání tedy jsou stabilizační procesy školního prostředí po spáchání násilného trestného činu.

Cílem výzkumné sondy je tedy s ohledem na fakt, že jde o nový, doposud nepopsaný problém popsat a analyzovat mechanismy stabilizace školního prostředí.

Jak bylo uvedeno, do analýzy byl zařazen pouze jeden vybraný incident, neboť žádný jiný vhodný v České republice doposud neexistuje. Případ útoku ve střední škole ve Žďáru nad Sázavou bylo však nutné přesto prozkoumat, neboť kdyby se mělo čekat na další napadlé incidenty a ty posléze zkoumat společně, mohlo by dojít k situaci, že bude obtížné získat co nejobektivnější zdrojová data. V podstatě by již nebylo co zkoumat, neboť v mezidobí

může dojít k zásadní změně podmínek (žáci opustí školu, ze školy odejdou pedagogové, apod.).

Z výše popsaného cíle práce tedy vyplývá výzkumná otázka: Jaké stabilizační mechanismy byly realizovány, jak probíhaly a s jakým výsledkem?

4.2 Metody a techniky sběru, zpracování a analýzy dat

Pro dosažení výzkumného cíle byl zvolen kvalitativní desing. Vzhledem k tomu, že se jedná o velmi pružnou metodu, mohou být zjištěny informace, které bychom kvantitativním výzkumem nemohli zjistit vůbec, případně pouze zčásti.

Polostrukturované rozhovory

Vzhledem k tomu, že jde o nové, dosud nezpracované téma, bylo nutné získat maximum informací a to i za aktivní účasti respondentů. Z tohoto důvodu se jako nejvhodnější metoda sběru dat jevila polostrukturovaný rozhovor, v rámci kterého je možné požádat respondenty o uvedení dalších skutečností, které dle jejich názoru s tématem souvisí a na které se tazatel v průběhu rozhovoru nedotázal.

Výzkumníkem bylo pro vlastní výzkumnou sondu stanoveno šest základních otázek, jejichž protokol je obsahem přílohy číslo 3.

Otázky byly směřovány na následující základní oblasti:

- jaký vliv měl průběh události na studenty (tedy jaký význam měly skutečnosti dotýkající se toho kde, kdy a jak situace probíhala),
- co a jak bylo realizováno ze strany školy případně samotných pedagogických pracovníků k odstranění případných negativních dopadů situace na studenty, a jaký přínos měly tyto procesy,
- co a jak bylo realizováno ze strany školy případně samotných pedagogických pracovníků, aniž by důvody realizace byly spjaty přímo s řešením negativních dopadů situace na studenty, a jaký přínos měly tyto procesy,
- časová posloupnost kvalitativních změn (kdy došlo k první zaznamenané kvalitativní změně – obrat k „lepšímu“, kdy došlo ke kompletní stabilizaci, apod.).

Všechny rozhovory, u nichž byl dán respondentem souhlas s nahráváním rozhovorů, byly zaznamenávány na elektronické záznamové zařízení – diktafon. Ze zvukových záznamů byl následně vytvořen doslovný přepis rozhovorů za použití programu pro přepis nahrávek VLC media player. Zvukové záznamy a ani doslovné přepisy nejsou přílohou práce, neboť, jak se v průběhu rozhovorů ukázalo, někteří respondenti se stále zcela nevyrovnali s prožitky, kterými prošli, a zároveň rozhovory respondentů byly zcela otevřené a obsahovaly řadu jmen studentů a pedagogických pracovníků, které byly dávány do souvislostí s různými událostmi, a v neposlední řadě se v některých případech jednalo i o známé rodiny zemřelé osoby. Doslovné přepisy i zvukové záznamy jsou uloženy u autorky práce.

S ohledem na možné problémy v oblasti pravidel českého pravopisu, je třeba zmínit, že při přepisování rozhovorů nebylo zcela zřejmé, zda respondent hovoří o dětech, žácích- žákyních, studentech- studentkách, či učitelích-učitelkách.

V případě respondentů, kteří odmítli dát souhlas k nahrávání rozhovoru, byl připraven záznamový arch a posléze byl vytvořen parafrázovaný text.

Získaná data byla následně zpracována otevřeným kódováním ručně, tzn., že do vlastních přepisů rozhovorů byly vyznačovány hranice jednotek a tyto jednotky byly pojmenovány kódem. Pro případné dohledání označené jednotky byly jednotlivé řádky přepisů rozhovorů očíslovány. S kódů, které vznikly otevřeným kódováním, byly dále na základě analogie nebo souvislostí vytvořeny kategorie (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 211-221). Jednotlivé takto vzniklé kategorie byly následně dále analyzovány. V přehledu kategorizovaných kódů, který je uložen v příloze číslo 2 této diplomové práce, je vedle kódového označení respondenta rovněž uvedeno číslo řádku, na němž je daný výrok zaznamenán. V rámci otevřeného kódování byl použit rekurzivní proces, tzn. poté, co byl nalezen nový kód, byly ve vztahu k tomuto kódu opět všechny přepisy rozhovorů pročteny, aby nedošlo ke ztrátě dat. Jednotlivé takto vzniklé kategorie byly následně dále analyzovány.

Časové osy

Při přípravě výzkumné sondy jsme se domnívali, že v rámci výzkumné sondy by bylo vhodné využít časovou osu. Od časové osy se očekávalo, že na ní respondenti vyznačí, v kterých časových obdobích byly realizovány jednotlivé stabilizační mechanismy. Dále jsme očekávali, že časová osa nám zobrazí časové informace o dění v konkrétní třídě ve vztahu k probíhajícím stabilizačním mechanismům. Očekávaný přínos však nenastal, jeli-

kož, jak vyplynulo již z prvních rozhovorů, respondenti popisovali pouze průběh práce se studenty vážící se spíše ke konkrétním událostem, které je možno časově určit, jako např. pohřeb zemřelého studenta, výročí úmrtí, apod. V průběhu rozhovorů jsme si uvědomili, že všechny časové osy by byly stejné a tedy by nepřispěly k odpovědi na výzkumnou otázku. Jelikož se tedy časová osa ukázala jako neefektivní nástroj, bylo od ní upuštěno v průběhu realizace rozhovorů. Ukázka časové osy je uložena v příloze číslo 4 této diplomové práce.

Respondenti

Značná pozornost byla věnována výběru vzorku respondentů. Jak z prvního informativního rozhovoru s ředitelem školy vyplynulo, někteří studenti v době realizace výzkumu byli stále v péči psychologů z důvodu prožitého traumatu. Z tohoto důvodu bylo upuštěno od realizace výzkumné sondy na studentech, neboť i s odstupem více jak jednoho roku stále u některých přetrvávaly projevy psychických traumat a výzkumnou sondou by byly nejen tyto studenti, ale i jejich spolužáci vystaveni možné sekundární viktimizaci. Výzkumná sonda byla proto zaměřena pouze na pedagogické pracovníky.

Základní předpoklad pro výběr pedagogických pracovníků byl, že mohla být po incidentu realizována taková opatření, která přímo nesouvisela s konkrétními negativními projevy studentů ve školním prostředí (tedy nějaká centrální opatření), opatření která byla přímo realizována jako reakce na negativní projevy studentů nebo která byla realizována jako prevence před možnými negativními dopady (tedy konkrétní práce se studenty, která by se odehrála při vyučování, praxi, atd.). Jednoznačně bylo rozhodnuto o účasti vedení školy na výzkumné sondě. Od zařazení zástupců vedení školy jsme očekávali, že získáme informace o mechanismech stabilizace, které nemusí přímo souviset s řešením negativních dopadů na studenty. Do výzkumné sondy byli následně přímo zařazeni třídní učitelé studentů, kteří byli primárními oběťmi incidentu. Očekávali jsme, že spolužáci primárních obětí, budou zasaženi incidentem více, než studenti jiných tříd, kteří se přímo incidentu nezúčastnili. Do vzorku respondentů jsme následně hodlali zařadit třídní učitele, jejichž studenti sice nebyli přítomni incidentu, ale samotný incident na ně měl nepřímý negativní dopad v podobě např. kolapsových stavů, atd. Do vzorku byly také zařazeny vybrané mistrové odborného výcviku, které s dětmi v následujících týdnech a měsících se studenty s negativními projevy pracovali v hodinách.

4.3 Přípravná fáze a realizace výzkumu

Harmonogram výzkumu

Téma diplomové práce bylo zvoleno v letních měsících roku 2015. V průběhu měsíce září 2015 proběhlo mapování daného problému. Případ útoku aktivního střelce byl konzultován s pracovníky podílejícími se na zásahu na místě činu, dále byla konzultována možnost provedení výzkumu s ředitelem Střední odborné školy obchodu a služeb ve Žďáru nad Sázavou.

Druhého listopadu 2015 byl osobně navštíven ředitel školy, který projevil o výzkum zájem a přislíbil všestrannou pomoc. Došlo ke konsenzu v názoru na účast studentů na výzkumu s ohledem na možnou sekundární viktimizaci.

Po jednání s vedením školy byl formulován výzkumný problém a cíl výzkumu.

V rámci této návštěvy školy zhlédl výzkumník místo tragédie, včetně prostoru šaten, kde k samotnému napadení studentů došlo. Toto zhlédnutí proběhlo v době vyučování, tedy v době, kdy se v daných prostorách nepohybovali studenti. Význam tohoto zhlédnutí se pak projevil naplno až při samotných rozhovorech a následné analýze dat. Bez možnosti zhlédnutí místa útoku by se výzkumník těžce orientoval, zejména pak po informaci respondentů, že došlo k rozšíření místa traumatu.

V téže době probíhala teoreticko-kritická analýza stavu poznání. V rámci této fáze byla zpracována literární rešerše. K danému tématu byly vyhledávány dostupné zdroje na dané téma-monografie, právní předpisy, časopisecké články, internetové zdroje, atd. Z literatury vyplynulo, že pomoc terciálním obětem je možná toliko individuální a to ze strany subjektů poskytujících pomoc obětem, ovšem kolektivní pomoc ve smyslu znovuoobnovení funkcí školy popsána není.

V listopadu 2015 proběhl sběr dat, poté v prosinci byly vyhotoveny doslovné přepisy rozhovorů a parafrázované přepisy ze záznamových archů u respondentů, kteří nedali souhlas s nahráváním rozhovorů. Od ledna do února proběhlo otevřené kódování, analýza a byly zpracovány závěry výzkumu.

Etika výzkumu

Etice výzkumu byla věnována maximální pozornost během provádění celé výzkumné sondy. Respondenti výzkumu i výzkumník si byli vědomi, že čtenářům bude zřejmé o jakou konkrétní školu se v diplomové práci jedná a proto byla respondentům zaručena anonymita. Aby nebylo možné ztotožnit jednotlivé respondenty výzkumu, bylo autorkou práce rozhodnuto o anonymitě ve vztahu k čtenáři a veškerá jména respondentů byla kódována a to tak, že každému respondentovi byla přiřazena arabská číslice.

Fakt, že někteří z respondentů podávali v průběhu rozhovorů informace, které lze označit jako velice důvěrné a citlivé ve vztahu i k dalším osobám na které se učitelé odkazovali, bylo rozhodnuto i o anonymizaci těchto zmiňovaných osob a událostí s nimi spjatých. Výroky respondentů v rámci otevřeného kódování byly proto s ohledem na anonymitu upraveny tak, že jména dotčených osob byla nahrazena prvním písmenem křestního jména.

Přepisy rozhovorů, které jsou jinak do diplomové práce standardně vkládány, nebudou součástí této diplomové práce a budou uloženy u autorky diplomové práce. I toto je opatření, které mělo zaručit anonymitu. Výzkum byl realizován pouze s těmi respondenty, kteří udělili výzkumníkovi ústní informovaný souhlas na základě jejich znalosti o postupu anonymizace.

Z důvodu možné sekundární viktimizace studentů se prohlídka místa tragédie uskutečnila v době probíhajícího vyučování, tedy v době, kdy se na chodbách nezdržovali studenti.

Rovněž jsme si uvědomovali, že 14. října 2015 uplynul rok od tragédie a předpokládali jsme, že v rámci tohoto výročí mohou ve škole probíhat vzpomínkové akce, které mohou přítomné opět traumatizovat. Z téhož důvodu byla realizace výzkumu stanovena více jak měsíc po tomto datu.

Realizace výzkumu

Po dohodě s vedením školy byl jako termín provedení rozhovorů stanoven 16. listopad 2015, tedy více než rok poté, co došlo ke spáchání trestného činu.

Zde je třeba konstatovat, že v této době již proběhly všechny pietní akce, které se vázaly k ročnímu výročí události a zároveň pro jejich konání byl ještě čas na určitou „rekonvalescenci“.

Uvedený den byla ředitelem školy svolána porada pedagogů. Souhlas s účastí na výzkumu členové projevili již samotným faktem, že se na jednání dostavili. Na tomto jednání byli členové Pedagogické sboru výzkumníkem seznámeni s předmětem výzkumu a představou výzkumníka. Záměrem bylo provést rozhovory s konkrétními pedagogy, jak bylo uvedeno v předchozí části práce. Členové pedagogického sboru však byli velmi vstřícní, aktivně se zapojili do realizace výzkumu a sami dávali, s ohledem na osobní znalost, tipy na další osoby, které by bylo vhodné zahrnout do výzkumného vzorku.

Vlastní rozhovory byly vedeny zaškoleným tazatelem za aktivní účasti výzkumníka. Rozhovory byly realizovány v jedné z učeben Střední školy obchodní a služeb ve Žďáru nad Sázavou a to v době od 9 do 14 hodin. Rozhovor s prvními dvěma respondenty (R1, R2) byl zahájen v 9:25 hod., jeho délka činila 28, 30 min. Rozhovor s respondentem číslo 3 v trvání 37, 11 min, rozhovor s respondentem číslo 4 byl v trvání 28,11 min., rozhovor s respondentem číslo 5 v trvání 25, 52 min, rozhovor s respondentem číslo 6 v trvání 23, 13 min, rozhovor s respondentem číslo 7 v trvání 13, 54 min., a rozhovor s respondenty číslo 8, 9, 10 a 11(skupinový rozhovor) v trvání 39, 13 hod. Rozhovory byly ukončeny ve 13 hodin.

5 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Následující část diplomové práce je věnována výsledkům výzkumu, který byl proveden ve škole, v níž došlo k útoku aktivním střelcem. V této části práce bude jednak popsána konečná podoba výzkumného vzorku, v další, stěžejní části práce pak budou popsány výsledky získané analýzou informací, které byly získány polostrukturovanými rozhovory s respondenty se zaměřením na zkoumaný výzkumný problém. V závěrečné kapitole budou popsány některé další problémy, s nimiž se výzkumník v průběhu prováděného výzkumu setkal.

5.1 Charakteristika vzorku

Jak již bylo v předchozích kapitolách práce uvedeno, výzkumný vzorek byl vybrán z řad pedagogického sboru Střední školy obchodu a služeb ve Žďáru nad Sázavou. I když byla výzkumníkem předem navržena určitá struktura respondentů, byli s tímto závěrem seznámeni všichni pedagogičtí pracovníci, kteří se zúčastnili porady (viz realizace výzkumu). Vzhledem k tomu, že při počátku výzkumu nebylo zřejmé, jak probíhaly hlavně první dny a týdny po incidentu, pedagogičtí pracovníci sami upřesňovali informace, které vyústily ke konečnému výběru respondentů, který se oproti plánovanému výběru respondentů upravil v části mistrů odborného výcviku. Do výzkumné sondy tak byli zařazeni ti, v jejichž hodinách probíhaly aktivity, které nesouvisely s praxí, ale s probíráním či řešením incidentu.

Finálový výzkumný vzorek zahrnoval celkem 11 respondentů, jednalo se o dva muže, a to o zástupce ředitele školy a třídního učitele třídy, v níž studoval usmrcený student. Dalších devět účastníků výzkumu tvořily ženy. Jednalo o zástupkyni ředitele školy, dále pak dvě třídní učitelky a další čtyři předmětové učitelky. Zbývajících dvěma respondenty byly mistrové odborného výcviku. Po provedení rozhovorů s těmito respondenty se ukázalo, že další rozhovory nejsou nutné, neboť došlo k nasycení dat potřebných pro vlastní výzkum a případné další rozhovory by zřejmě nepřinesly žádné nové poznatky.

5.2 Výsledky výzkumu

Po následném přepisu rozhovorů proběhla další fáze výzkumu, kterou bylo otevřené kódování. Po tomto otevřeném kódování proběhla kategorizace těchto kódů. Tabulka kategorií s kódy je uložena v příloze číslo 2 této diplomové práce. Pro další analýzu bylo vytvořeno 9 kategorií, které byly vytvořeny vzhledem ke společným tématům a provázanosti v jednotlivých kódech. Jedná se o následující kategorie:

- Příčiny změn chování.
- Změny v chování.
- Rozsah osob se změnami v chování.
- Směry stabilizace.
- Mechanismy stabilizace.
- Negativní okolnosti stabilizace.
- Pozitivní okolnosti stabilizace.
- Časový průběh stabilizace.
- Efektivita stabilizačních mechanismů.

V následujícím textu bude provedena analýza jednotlivých kategorií, resp. výstupů z těchto kategorií.

5.2.1 Kategorie: PŘÍČINY ZMĚN CHOVÁNÍ

Tato kategorie je nasycena kódy:

TRAUMA MÍSTEM; ROZŠÍŘENÍ MÍSTA TRAUMATU; TRAUMA UDÁLOSTÍ.

V první kategorii se zabýváme příčinami, které vedly ke změnám v chování, doprovázené negativními emocemi studentů. V konkrétním případě se tedy jednalo o změny, k nimž došlo po incidentu, jehož dějištěm byla daná škola. V průběhu rozhovorů bylo zjištěno, že příčiny změn chování lze v podstatě rozdělit do tří základních oblastí, které korespondují s kódy, které byly přiřazeny jednotlivým příčinám změn chování.

TRAUMA MÍSTEM. Zjistili jsme, že studenty nesmírně traumatizuje místo, kde došlo k samotnému spáchání násilného trestného činu, tedy místo, kde došlo k útoku pachatelky, při němž byli studenti zraněni. Toto zjištění lze podpořit výrokem respondenta číslo 2, který uvádí: „ *Děsilo je to místo, kde se incident stal.*“ Dále tento kód vystihuje výrok respondenta číslo 3: „ *Strach z toho místa.*“ Strach studentů z místa traumatu je lehce pochopitelný. Žádný z nás se necítí bezpečně v bytě, který byl vykraden, nikdo nechodí rád do prostor, kde si někdo dobrovolně vzal život. A je-li tímto místem, do té doby zcela bezpečná šatna v jejich škole, šatna, kterou nejméně dvakrát denně studenti prochází, jsou negativní pocity studentů o to více pochopitelné. Důvěrně známé a bezpečné místo se pro

ně náhle stalo místem, kde byl jejich spolužák smrtelně zraněn. Při návštěvě šaten byli studenti, ustrašení, bázlivi.

Další příčina, která vyvolala změny v chování, byla v této kategorii označena kódem ROZŠÍŘENÍ MÍSTA TRAUMATU. Teprve v průběhu rozhovorů s respondenty jsme zjistili, že vedle samotného místa činu, což byla vlastní šatna, došlo k rozšíření traumatizujícího místa. Tímto místem je chodbička, do které byl zraněný P. pedagogickými pracovníky přemístěn z důvodu zajištění bezpečnosti při oživovacích pokusech. V krizové situaci, která po spáchání násilného útoku bezprostředně následovala, byla zmiňovaná chodba zřejmě jediným místem, kde bylo možné poskytnout zraněnému P. první pomoc a místem, kde svým zraněním následně podlehl. Za daných kritických okolností nebylo vůbec možné a pravděpodobně si nikdo z přítomných vůbec neuvědomil, že se jedná jednak o místo, na které je z celého schodiště velmi dobře vidět a jednak o místo, kolem nějž musí všichni studenti procházet. Tuto situaci velice dobře popisuje respondent číslo 3, když uvádí: „*A pak tam byl druhý aspekt, jak toho P. vytáhli na tu chodbičku nebo na tu chodbu, tak z vrchu na něj bylo vidět.*“ Výstižné je i prohlášení respondenta číslo 8: „*To znamená, že z celé budovy na něj bylo vidět.*“ Každé setkání se smrtí působí velice negativně na psychiku člověka, a pokud je zemřelým osoba blízká, což se o spolužákovi jednoznačně dá říci, pak i samotné místo, kde mohli svého mrtvého spolužáka vidět, je bezpochyby pro každého, zvláště mladého člověka, velice traumatizující.

Velmi prozíravým krokem se ukázala iniciativa školy, která výzkumníkovi umožnila ještě před započítím rozhovorů seznámit se s místy traumatu, tedy místem, kde došlo k napadení studentů, ale i s právě zmiňovaným prostorem chodby, kde posléze P. zemřel. Díky možnosti se s těmito místy seznámit, totiž dokázal výzkumník v průběhu rozhovorů lépe pochopit nově sdělované informace. Prospěšnost tohoto kroku se pak projevila i při následném kódování rozhovorů.

Třetím kódem, který byl v rámci této kategorie použit, je kód, který byl nazván TRAUMA UDÁLOSTÍ. Trauma studentů vyvolala především samotná událost, zejména setkání se smrtí spolužáka, což stvrzuje výrok respondenta číslo 3: „*Tak to pro ně bylo traumatizujícím si myslím, ten čin.*“ Že se jednalo o traumatizující událost, potvrzuje i respondent č. 8, když uvádí: „*Jako, že se na jejich bezpečném, známém místě stalo něco hrozného jo, na místě, kde před tím byly jen srandy, blbosti a najednou se tam stane něco, co by nikdo nečekal.*“ Spáchání jakéhokoliv násilného trestného činu je pro člověka traumatizujícím zážitkem a je tedy zcela přirozené, že pro mladé lidi, kteří se s velkou pravděpodobností,

doposud se smrtí setkávali pouze na plátcích kin či na televizní obrazovce, je bezprostřední setkání se smrtí obrovským traumatem o to více. Prožité trauma je pak o to větší, pokud na místě oběti není cizí, neznámá osoba, nýbrž mladý člověk, který byl ještě včera jejich dobrým kamarádem, spolužákem, či jen člověkem, s nímž se denně setkali tváří v tvář na školní chodbě. Domníváme se, že v této situaci zapůsobil i tzv. efekt pouhého vystavení, který podle Výrosta a Slaměníka (1997, s. 292-293), pokud jsme si s dosud neznámou osobou nablízku, pak dochází k tomu, že se s ní můžeme častěji vidět a vzniká v nás pocit, že tuto osobu známe, čímž se zvyšuje pravděpodobnost, že se seznámíme a začne mezi námi vztah. Dalším, neméně traumatizujícím faktorem je skutečnost, že k této tragické události nedošlo v některé z amerických škol, nýbrž v české škole, kterou sami každodenně navštěvují. Ve škole, kterou doposud považovali za naprosto bezpečné místo. Místo, kde jim nikdy nehrozilo žádné nebezpečí, místo, na němž by je vůbec nikdy nenapadlo uvažovat o jakémkoliv nebezpečí.

5.2.2 Kategorie: ZMĚNY V CHOVÁNÍ

K této kategorii se vztahují kódy:

OBAVY (EMOCE); VYHÝBÁNÍ SE MÍSTU TRAUMATU; TICHŮ, KTERÉ BUŠÍ DO UŠÍ; MOTIV AFILIACE.

Trauma vyvolané nejen samotnou událostí, ale i místem kde k tomuto došlo, zapříčinily změny v chování studentů a to jednak ve složce osobnosti emotivní, tak s ní úzce spjaté složce konativní.

V rámci výzkumu bylo zjištěno, že incident vyvolal u studentů OBAVY, negativní emoce. Studenti měli strach a to nejen z místa, kde k incidentu došlo, ale někteří studenti měli i strach chodit do školy a tento strach je možno doložit výrokem respondenta číslo 9, který při rozhovoru uvedl: „*Strach, pořád převládal strach, takový jakýsi šok, strach.*“ Obavy přijít do školy potvrzuje výrok respondenta číslo 11, když říká: „*Že prostě se jako bály do té školy.*“

Každý z nás se občas ocitne v situaci, v níž je nucen zvládat své negativní emoce, jako například strach, hněv, zlobu. Všichni bychom nejraději žádné takové emoce neměli, ale jsou v životě situace, které sebou tyto negativní emoce přináší. Proto bylo nesmírně důležité se studenty pracovat a těchto nepříjemných emocí je co nejdříve zbavit.

Z předcházející části práce, která byla věnována popisu traumatizujících událostí a dále samotnému a rozšířenému místu traumatu, lze snadno pochopit, že událost nutně vyvolala u studentů změny v chování. Příčinou těchto změn byl především strach. S touto příčinou změn v chování velice těsně souvisí změna, kterou jsme označili kódem VYHÝBÁNÍ SE MÍSTU TRAUMATU. Vedle projevů obav, strachu se projevil také fakt, že v době po spáchání trestného činu studenti odmítali procházet šatnami, v nichž došlo k tragické události. K dokumentaci tohoto tvrzení lze použít vyjádření respondenta číslo 9, který při rozhovoru uvedl: „*Teda problémy měli projít tou šatnou.*“ Respondent číslo 5 pak uvádí: „*Opravdu blok jít do těch šaten.*“ Obavy studentů z místa, kde se pravděpodobně poprvé setkali se smrtí, vedly až k tomu, že se nejenže nechtěli šatnou procházet, ale dokonce se tomuto místu začali záměrně vyhýbat, a to i za cenu toho, že museli do školy chodit hlavním vchodem, za cenu toho, že se namísto šatny, přezouvali v kabinetech učitelů, nebo si věci nosili do tříd. Je zřejmé, že jedinec se snaží vyhýbat se místům a činnostem, která událost připomínají.

Jednou z nejsnáze pozorovatelných změn v chování studentů byla ta, pro niž byl zvolen kód TICHŮ, KTERÉ BUŠÍ DO UŠÍ. Právě ztichlá školní chodba a zamlklost studentů o přestávkách, byly pro celý pedagogický sbor jasným dokladem toho, jak hluboce tragická událost studenty zasáhla. Tento stav, velice charakteristicky popsal respondent číslo 4, který sdělil: „*A v rámci mé třídy tak to tam trvalo fakt třeba 2 – 3 týdny ze začátku na chodbách divný ticho.*“ Zamlklost studentů popsal výstižně respondent uvedený pod číslem 4: „*Na chodbách divný ticho.*“ Každý z nás chodil do školy a každý si jistě živě vzpomíná na charakteristický ruch, který byl s přestávkami ve vyučování spojen. Tento specifický ruch, ať už se jedná o debaty, smích, výkřiky, škádlení apod. je hlavním znakem normálně fungující školy, a ve žďárské škole tento znak náhle dočasně vymizel a školní chodby ztichly.

Čtvrtý a závěrečný kód kategorie pojednávající o změnách v chování jsme označili kódem MOTIV AFILIACE. V průběhu rozhovorů bylo zjištěno, že většina studentů zvládala vejít do prostor, kde k incidentu došlo, pouze v doprovodu dalších spolužáků. Nechtěli být na místě traumatu sami, což dokládá respondent číslo 6 slovy: „*Nechtěli být sami, vždycky s nima musel někdo být.*“ Podpořit slova tohoto respondenta lze dále výrokem respondenta číslo 5, který nám sdělil: „*Třeba i na sebe čekali a šli do té šatny dva tři, že tam nešli sami.*“ Motiv afiliace je motiv sociální a vyvolává tendenci člověka sdružovat se s druhými

lidmi. Na tento motiv lze rovněž nahlížet jako na psychickou potřebu, která souvisí s potřebou spolupráce, přátelství. Motiv afiliace v situaci ohrožení, nejistoty, apod. roste a u většiny lidí vyvolává snahu kooperovat (Výrost, Slaměník, 1997, s. 268). Ustrašenost, obavy či strach procházet místem činu se projevoval i tím, že někteří studenti tento problém řešili studenti tak, že pro procházení šatnami zvolili strategii neprocházet šatnami sami. Společnost spolužáků jim dodávala pocit bezpečí. Fakt, že jsou spolu s nějakou skupinou, že mají okolo sebe známé tváře, jim dodávala pocit bezpečnosti.

5.2.3 Kategorie: ROZSAH OSOB SE ZMĚNAMI CHOVÁNÍ

Pro naplnění kategorie rozsah osob se změnami v chování byly zvoleny dva kódy:

JSME V TOM VŠICHNI; EFEKT POUHÉHO VYSTAVENÍ.

V průběhu prováděného výzkumu byla výzkumníkem řešena problematika rozsahu studentů (terciálních obětí) u nichž se v průběhu stabilizace školního prostředí, která začala v podstatě okamžikem, kdy se policistům podařilo pachatelku zneškodnit, projeví výše popsané změny v chování. Mezi tyto oběti však musíme zařadit nejen svědky útoku, ale také osoby, které vlastní útok přímo neviděly, jsou však spjaty se školou či oběťmi. Zvolen byl kód, JSME V TOM VŠICHNI. Během výzkumu se potvrdil náš předpoklad, že událost se nedotkla pouze bezprostředně poškozených, ale ve své podstatě všech studentů školy (terciálních obětí). Je přirozené, že hlubší psychické následky se projeví u studentů, v jejichž třídách studovali přímé oběti, nicméně stabilizační mechanismy bylo nutné aplikovat na všechny studenty školy, což velice dobře charakterizoval respondent číslo 3, který uvedl: „*No a pak už se to dozvěděli všichni, takže už nebylo stejně na výběr a muselo se pracovat se všema jako s celkem.*“ Výrok respondenta číslo 5 pak potvrzuje, že útok zasáhl i studenty, kteří ataku nebyli přítomni: „*Hysterický reakce spíš ty studentky, které u toho ani přímo nebyly.*“ Událost, k níž došlo ve žďárské střední škole je možno označit bleskem z čistého nebe. Studenti přišli ráno do školy a bezprostředně po příchodu do školy se setkali s traumatizující událostí, událostí, kterou prožili zřejmě poprvé v životě a událostí, na kterou se nelze připravit. Je přirozené, že některé ze studentů událost zasáhla víc, některé relativně méně, zasažení však byli bezesporu všichni.

Dalším kódem, jímž byla naplněna kategorie rozsah osob se změnami v chování, byl zvolen kód, označený jako EFEKT POUHÉHO VYSTAVENÍ. Mezi studenty bylo mnoho těch, kteří zemřelého P., případně zraněné dívky neznali osobně, ale právě fakt, že se jednalo o studenty stejné školy, s nimiž se každodenně setkávali na chodbě, v šatně či

v jídelně, vytvářela pocit blízkosti. Tuto blízkost velice dobře vystihl respondent označený číslem 5 svým tvrzením: „Vím, že někdo s ním třeba někam chodili, trávili spolu nějaký volný čas a někdo možná ani ne, že se s ním pozdravil na chodbě a prohodil s ním tady věty na baru.“ Rozsah obětí zasažených spáchaným útokem byl větší, než jen počet těch, kteří útok bezprostředně viděli, případně byli v přátelském vztahu s některou z obětí. Počet terciálních obětí se tedy neomezoval na ty, kteří byli přímými svědky incidentu, případně měli vztah k některé z obětí, což stvrzuje výrok respondenta číslo 8, když říká: „Stalo se něco hrozného v jejich škole, oni třeba byli mimo školu.“ Lze tedy potvrdit, že mezi zasažené osoby je možno zařadit např. i ty studenty, kteří uvedený den nebyli přítomni nejen na místě, ale nebyli vůbec ve škole.

5.2.4 Kategorie: SMĚRY STABILIZACE

Kategorie směry stabilizace je naplněn následujícími kódy:

EXTERNÍ POMOC; AKTIVITY VEDENÍ ŠKOLY; AKTIVITY UČITELÉ - ŽÁCI; AKTIVITY ŽÁCI - UČITELÉ; AKTIVITY ŽÁCI - ŽÁCI; AKTIVITY ŽÁCI.

Kategorie Směry stabilizace ukazuje, jakými směry mezi jednotlivými zúčastněnými subjekty stabilizační mechanismy směřovaly, tzn. jakým způsobem, kým a vůči komu byla pomoc poskytována. Bylo zjištěno, že se jednalo o pomoc externistů, vedení školy, učitelů, i samotných žáků. Násilný útok ve školním prostředí vede nezbytně k selhávání základních funkcí školy, zejména k narušení edukačních procesů v dané škole. V takové situaci, se studenti mohou jen stěží soustředit na výuku, čímž selhává právě možnost vzdělávání. Obsahem této kategorie je hledání směrů, vedoucích k tomu, aby se situace po útoku nejdříve stabilizovala a škola se tak mohla plnohodnotně vrátit k plnění všech svých funkcí.

První směrem stabilizace byl označen kódem EXTERNÍ POMOC. Bezprostředně po útoku byla škole poskytnuta externí pomoc. Tu poskytli krizoví intervenenti a policejní psycholog, což dokládá výrok respondenta číslo 1: „Po útoku proběhla schůzka pedagogů s krizovými interventy a policejním psychologem.“ Svědectví o tom, že externí pomoc byla účinná, dokládá respondent číslo 4, když říká: „Ale nám pomohlo, že jsme tu měli tu odbornou pomoc.“

Problematika krizové intervence, která byla popsána v teoretické části této práce, se plně potvrdila i v průběhu výzkumné sondy. Význam působení krizových interventů a policejního psychologa se plně projevil jak v informovanosti pedagogů a studentů, čímž se bránilo dezinformacím a případné panice, značný význam spočíval i v tom, že se studenti mohli

psychologům vypovídat, ze strany pedagogů byly oceňovány i rady či doporučení, která nejprve policejní psycholog a posléze i školní psycholog vyžádaný z jiné žďárské školy poskytovali.

Další směry stabilizace byly označeny kódem AKTIVITY VEDENÍ ŠKOLY. Na bedrech vedení školy byla stěžejní rozhodnutí, např. rozhodnutí o sjednání schůzky s externím psychologem. Význam této aktivity ze strany vedení školy lze charakterizovat slovy respondenta číslo 1, který uvedl: *„Já, jako spojka jsem sjednal schůzku s psychologem a krizovými interventy pro žáky, kteří potřebovali jejich pomoc. Dále jsem domluvil schůzku se školním psychologem.“* Zájmem vedení školy musí být co nejrychlejší a nejefektivnější stabilizace školního prostředí, ve všech fázích procesu stabilizace. Nefunkční škola může navíc znamenat problémy v ekonomické sféře. Jak bylo uvedeno v předchozím odstavci, obrovský význam měla pomoc studentům bezprostředně po spáchání útoku. Protože škola školního psychologa nemá, bylo na vedení školy, aby ve škole působil psycholog z jiné školy, aby mohl bezprostředně navázat na aktivity policejního psychologa.

AKTIVITY UČITELÉ - ŽÁCI. Jak prokázal provedený výzkum, stěžejními aktivitami pro směry stabilizace se staly ty, které probíhaly mezi subjekty učitelé – žáci. Zatímco zásadní rozhodnutí ležela na vedení školy, tak podstatná část činností směřujících ke stabilizaci spočívala právě na pedagogickém sboru. Ať to bylo v první fázi po útoku, kdy bylo třeba studenty ochránit před případným pokračováním útoku, což dokládají slova respondenta číslo 3: *„Je to jediná učebna, která má kouli, tak jsme je tam zamčeli,“* či s nimi posléze o problému diskutovat a prací se je snažit odpoutat od prožívaného traumatu, jak je vyjádřeno slovy respondenta číslo 3: *„Byli zaměstnaní, museli pracovat.“* Právě na učitelích a mistrových odborného výcviku ležela tíha odpovědnosti za stabilizaci situace poté, co byla ukončena podpora v rámci krizové intervence. Byli to učitelé, kteří studenty připravovali na možnou viktimizaci z řad novinářů, což dokládá respondent číslo 3 slovy: *„Dopředu jsem jim řekl, že ta situace může nastat.“* Dále učitelé dojednali exkurzi na den, kdy měly ve škole probíhat vzpomínkové oslavy smutného výročí. Významnými aktivitami učitelů vůči studentům byla nabídka pomoci ukládat si osobní věci do kabinetů pedagogů, jak potvrzují slova respondenta číslo 4: *„Měla u mě dlouho ty přezůvky,“* či doprovod do šatny v případech těch studentů, kteří byli traumatizováni tímto místem, což je zřejmé z výroku respondenta číslo 3: *„Že jsme doopravdy s těma nejhoršíma případama do tý šatny šli.“* Pedagogický sbor je se studenty v každodenním kontaktu, zná své studenty

velmi dobře, jsou mu většinou známé i jejich potřeby a proto bylo z jejich strany možno volit individuální přístup ke konkrétním studentům.

S těmito aktivitami pedagogů úzce souvisí aktivity, které byly označeny kódem AKTIVITY ŽÁCI - UČITELÉ. Poněkud zajímavé bylo zjištění, že některé aktivity vůči učitelům vycházely z řad studentů. Zejména se jednalo o zjišťování stanoviska pedagogů na samotný incident. Tuto aktivitu lze charakterizovat výrokiem respondenta číslo 4, který uvedl: „*Takže třeba se ptali, jaký to bylo z našeho pohledu,*“ i dalším výrokiem respondenta číslo 4, když říká: „*Ono je vlastně, musím říct, zajímalo i vůbec, jak jsme to prožívali my.*“ I když ani zdaleka aktivity ve směru žáci – učitelé není možno srovnávat s aktivitami v opačném směru, přesto je možno podobné aktivity hodnotit velmi pozitivně. Šlo o to, že se pedagogové studentům svěřili se svým pohledem na událost, čímž přispěli k ujasnění názorů studentů. Došlo tím i ke stmelení školního kolektivu, ale zejména k posílení důvěry k pedagogům, což bezesporu přispělo k ozdravným procesům.

Dalším kódem, který byl v rámci kategorie směry stabilizace využit, je kód AKTIVITY ŽÁCI - ŽÁCI. Tragická událost studenty bezesporu velmi sblížila. Studenti si navzájem sdělovali svoje zkušenosti a názory, více spolu rozmlouvali, pomáhali si mezi sebou, pomáhali i těm, kteří trauma prožívali nejintenzivněji. Vzájemná pomoc studentů se projevila rovněž v případě procházení místem traumatu – šatnami. Aby nemuseli chodit do šaten sami, čekali na sebe, a do šaten pak chodili ve větší skupině, což dokládá výrok respondenta číslo 4: „*Ze začátku chodili ve dvou ve třech do těch prostor.*“ Výrok, který dále velmi dobře charakterizuje tento kód, poskytl respondent číslo 5: „*Mi připadalo, že oni si poskytovali takovou podporu zase navzájem, oni se o tom bavili, tak to sdíleli spolu, což jim samozřejmě si myslím pomohlo.*“ Kód aktivita žáci-žáci, dále výstižně charakterizují slova respondenta číslo 6: „*Víc si pomáhají, víc spolu rozmlouvají.*“ Kolektiv školní třídy je zpravidla tvořen velkým počtem jedinců, kteří se většinou seskupují do různě početných skupinek, ale jak ukázal tento příklad, v případě nutnosti jsou schopni si navzájem pomoci, být si oporou, držet pospolu, být jeden velký celek.

Posledním kódem, který byl u této kategorie využit, je kód nazvaný AKTIVITY ŽÁCI. Aktivity studentů se projevily zejména bezprostředně po útoku. Studenti projevili zájem o vzniklou situaci, projevili zájem o stabilizaci prostředí a to např. i tím, co pro ně bylo velice důležité, že spontánně projevili zájem o zřízení pamětního místa, na němž by mohl vzpomenout na zemřelého spolužáka, poděkovat mu, vzdát mu úctu. Výrok, který tento kód velmi dobře charakterizuje, poskytl respondent číslo 6, který při rozhovoru sdělil:

„*Ptali hned po pohřbu, jestli bude u školy nějaké takové místo, kde by mohli zavzpomínat na P.*“ Studenti sice měli bezprostředně po útoku potřebu možnosti scházet se na pamětním místě, vzpomínat na spolužáka, nicméně jak se ukázalo v průběhu výzkumu, po určitém čase bylo jednou z pozitivních okolností stabilizace právě zrušení tohoto pamětního místa, což je blíže popsáno právě v kategorii s názvem Pozitivní okolnosti stabilizace.

5.2.5 Kategorie: MECHANISMY STABILIZACE

Uvedenou kategorii naplnily následující kódy:

PRVNÍ KROK; UCTĚNÍ PAMÁTKY; VENTILOVÁNÍ PROBLÉMŮ; ZMĚNA REŽIMU; ÚPRAVA PROSTŘEDÍ; ODPOUTÁNÍ OD TRAUMATU; DOPROVOD; PRÁZDNINY; INFORMOVANOST.

V rámci této stěžejní kategorie je podána charakteristika jednotlivých mechanismů, které byly ve škole realizovány v rámci stabilizace, a které postupně vedly k úplné stabilizaci školního prostředí a ke znovuobnovení všech funkcí školy. Obecně lze na úvod konstatovat, že za pomoc je možno považovat vše, co vede ke stabilizaci situace.

Úvodním kódem této kategorie je kód nazvaný PRVNÍ KROK. Bezprostředně po útoku byl v rámci školy řešen problém, zda nechat studenty doma a poskytnout jim ředitelské volno, či zda bude vhodnější, když budou bez přerušení docházet do školy. Výrazně pomohlo doporučení psychologa, který poradil, že bude vhodnější, když studentům nebude poskytnuto volno, což dokládá výrok respondenta číslo 9. „*Myslím si, že jim to fakt strašně pomohlo, že nezůstali doma, že se nedalo ředitelský volno.*“ Základním předpokladem stabilizace byla účast studentů ve škole, což je zřejmé z výroku respondenta číslo 7, který uvádí: „*Líp jim bude s náma, když to s náma budou rozebírat, než když to budou doma v sobě držet.*“ Ukázalo se totiž, že právě ve škole, mezi svými spolužáky, při plnění školních povinností se studenti dokázali odpoutat od traumat mnohem lépe, než když zůstali doma mezi těmi, které incident nezasáhl, a pro něž byl v podstatě pouhou senzací, což je blíže popsáno v kategorii nazvané Efektivita stabilizačních mechanismů.

Dalším kódem, který byl v této kategorii využit, je kód UCTĚNÍ PAMÁTKY. Ukázalo se, že pro stabilizaci mělo značný význam zřízení pamětního místa, na němž by se studenti mohli poklonit zemřelému kamarádovi, zavzpomínat na něj. Toto místo se ukázalo jako velmi důležité nejen pro spolužáky ze třídy zavražděného studenta, ale bylo však důležité i pro studenty, kteří chodili do jiných tříd. Tento kód lze charakterizovat výrokiem respondenta číslo 2, který při rozhovoru sdělil: „*V den útoku před školou vzniklo pamětní místo.*“

Každý z nás vzpomíná na své blízké, své známé. Proto je přirozené, že bezprostředně po spáchaném útoku vzniklo před vstupem do šaten školy, kde k tragédii došlo, pamětní místo. Je totiž nesmírně důležité, aby smutek byl synchronizován, aby všichni smutnili současně, aby smutek komunita prožívala společně.

V kategorii mechanismy stabilizace lze za velice důležitý kód považovat ten, který byl označen jako VENTILOVÁNÍ PROBLÉMŮ. Výzkumnou sondou bylo potvrzeno, že velmi podstatné pro stabilizaci školního prostředí byla právě možnost, aby studenti mohli hovořit o samotném incidentu, že mohli sdílet svůj názor, aby mohli vyslechnout názory psychologů, pedagogů a spolužáků. Jako jeden z charakteristických výroků byl vybrán výrok respondenta číslo 7: „*Já myslím, že jim hlavně pomohlo to rozebírání, že se z toho vypovídaly.*“ Velký význam možnosti o problémech hovořit stvrzuje i výrok respondenta číslo 4: „*Normálně se stály fronty na to, že si potřebují popovídat.*“ Ze strany pedagogů i mistrových odborného výcviku byl pro ventilování problémů dán poměrně značný prostor, dokonce i v průběhu vyučování, což dokládá výrok respondenta číslo 3: „*Byli určitě chvíle, kdy jsme si popovídali, kdy jsme prostě přestali dělat a povídali jsme si.*“ Dle Slaměníka (2011, s. 127-128) sdílení problémů, negativních emocí či smutku, může být podnětem k rozebírání situace a k jejímu vysvětlení. Společná účast při negativně laděné události snižuje bolest, smutek. To se plně projevilo i v případě útoku ve žďárské škole.

To, co bylo v podstatě stěžejním mechanismem stabilizace, byly aktivity, které byly v práci označeny kódem ZMĚNA REŽIMU. Pod tímto kódem lze nalézt mnoho různých aktivit, které byly realizovány a jejichž cílem bylo v co nejkratším čase znovuobnovit funkce školy. Jedná se především o provedené změny, jejichž cílem bylo vrátit studenty na místo traumatu. V rámci změny režimu byly především zavedeny dozory pedagogů v šatnách. Každý den od sedmi hodin měl dozor v šatnách dospělý, tudíž po celou dobu před vyučováním byl prostor šaten nepřetržitě pod kontrolou dospělého člověka, což je možné doložit výrokem respondenta číslo 2: „*Zintenzivnili jsme dozory v prostorách šaten,*“ ale i slovy respondenta číslo 3: „*Tam jsou samozřejmě dozory a jsou neustále hlídány.*“ I když je používán výraz dozor, nelze jej bezesporu chápat ve smyslu dozoru nad neadekvátními aktivitami studentů, nýbrž pouze jako snahu vyvolat v dětech pocit bezpečí samotnou přítomností dospělého. Úkolem dospělého nebylo tedy dohlížet na to, aby zde studenti např. nekouřili, ale dospělý měl hlídat před nebezpečím z venku. Jednalo se však pouze o vyvolání pocitu bezpečí, protože v důsledku by ničemu s velkou pravděpodobností nezabránil. Pojem „dozor“ používají pedagogové z toho důvodu, že jde o pojem v pedagogické praxi

běžně užívaný a v žádném případě o sobě neuvažují jako o „ostraze“ a ani se za ni nepovažují.

Dále bylo umožněno, aby se v temném prostoru šaten nepřetržitě svítilo, což dokládá respondent číslo 5 svými slovy: *„Bylo tam pořád rozsvíceno.“* Toto opatření mělo pozitivní vliv především na ty studenty, kteří na odbornou praxi chodili již časně ráno. Změnou oproti normálu byla i možnost studentů neprocházet při příchodu do školy prostorem šaten, nýbrž hlavním vchodem. Toto tvrzení je možné doložit výrokem respondenta číslo 3: *„Chodily ty děcka přes hlavní vchod tady vrchem, nechodily přes šatnu.“*

S popsányi změnami režimu velmi úzce souvisí kód ÚPRAVA PROSTŘEDÍ. Uvedené změny spočívaly především v provedení výmalby prostředí šaten. Charakterizovat jej lze výrokem respondenta číslo 2: *„V podzimních prázdninách jsme se spolu s aranžérkami dohodly a šatny vymalovaly.“* Na prostory šaten bylo nutné se zaměřit, jelikož jde o místo, které studenti několikrát denně navštěvují. Úpravu prostředí je možno chápat jako nesporně důležitou pro vnímání toho, že v podstatě stejné prostředí se díky aranžmá a výmalbě proměnilo a již tolik nepřipomínalo místo, kde došlo k tragedii. Vzhledem k tomu, že ve škole nepřicházelo v úvahu provedení stavebních úprav prostoru šaten, byla výmalba a aranžmá jediným řešením.

Dalším kódem této kategorie je kód ODPOUTÁNÍ OD TRAUMATU. Kód odpoutání od traumatu byl uplatněn nejen pro dobu bezprostředně následující po útoku, ale také na dobu pozdější, dobu, kdy ve škole byly realizovány nejrůznější vzpomínkové akce. Bezprostředně po útoku bylo primární snahou pedagogů odpoutat studenty od myšlenek na událost. Jako nejúčinnější prostředek se ukázala práce. Ze strany pedagogů byla uplatňována filozofie, že budou-li studenti zaměstnaní, nebudou mít čas nad událostí přemýšlet, což dokládá výrok respondenta číslo 3, který uvedl: *„Jak se říká, že práce je nejlepší lék a tak jsme se na ně snažili navalit úkoly, aby nemohli myslet a neměli čas na to myslet.“* Jako prostředek odpoutání od traumatu však byly uplatněny také další mechanismy. Účinným se ukázalo hovořit o zcela jiných, s traumatem nesouvisejících problémech, což vystihuje výrok respondenta číslo 8: *„Bavili jsme se, že bude ples, že bude stužkování,“* či namísto viktimizace studentů při vzpomínkových akcích, opustit školu a absolvovat např. exkurzi, jak uvedl respondent číslo 4: *„Když bylo ted' to roční výročí, tak já jsem domluvila exkurzi.“* Uvedený kód lze považovat jako jeden z klíčových. Fakt, že studenti přestanou na tragédii myslet, že se událostmi nebudou zabývat, má nesporně zásadní vliv na průběh stabilizace.

Mezi mechanismy stabilizace byl zařazen rovněž kód označený jako DOPROVOD. Toto vyjádření úzce souvisí s dalšími kódy, o nichž byla v minulé části práce zmínka. V rámci stabilizačních mechanismů se ukázal jako důležitý i tento mechanismus. Obavy studentů z místa traumatu byly překonávány tím, že jim byla ze strany pedagogického sboru nejen nabídnuta možnost doprovodu do šaten, ale že pedagogové studenty fakticky do šaten doprovázeli. Toto lze dokumentovat slovy respondenta číslo 7, který uvedl: „*Já jsem říkala, tak pojďte, já tam třeba půjdu s váma, jako když někdo půjde s váma, budete se cejtít jako líp, než když půjdete samy*“ nebo slovy respondenta číslo 8: „*Kdo si dneska troufne, pojďte se mnou.*“ Jak bylo uvedeno v předchozích částech této práce týkajících se místa traumatu, strach z tohoto místa bránil studentům procházet prostorami šaten a proto nabídky pedagogů doprovázet do šaten ty studenty, jimž procházení činilo problémy, umožnily studentům snáze překonat strach z místa, a do šaten se vrátit.

Mezi mechanismy stabilizace byly zařazeny rovněž PRÁZDNINY. Vánoční prázdniny, které začaly zhruba po dvou měsících stabilizace, znamenaly, že studenti nemuseli po dobu dvou týdnů chodit do školy, navštěvovat místa, která měli spojena s tragédií, k níž ve škole došlo. Jako jádrový výrok lze nabídnout slova respondenta číslo 3, který uvedl: „*Po těch prázdninách,.... oni měli skoro 14 dní, tak tam neměli kontakt se školou, ono se tak trošku ulevilo každému.*“ Je nepochybné, že zatímco bezprostředně po útoku bylo pro proces stabilizace výhodné, aby studenti docházeli do školy, nevyhýbali se škole a kontaktům se spolužáky, v době prázdnin byla již situace diametrálně odlišná. V této době, po více než dvou měsících stabilizace se již o incidentu mezi studenty příliš nehovořilo (pokud ovšem nebyl impuls, např. v podobě vzpomínkové akce). Navíc zřejmě prožívali nejkrásnější svátky v roce, takže se nelze ani příliš divit, že prázdninová doba pozitivně přispěla k procesu probíhající stabilizace, a pro některé ze studentů mohla být již ukončením stabilizace.

Posledním, nikoliv však co do důležitosti, je kód nazvaný INFORMOVANOST. Velmi důležitým mechanismem stabilizace se ukázalo rovněž to, že studenti byli objektivně informováni o dění ve škole. Respondent číslo 7 uvedl: „*Teda každéj řekl to, co chtěl, nebo přeptaly se na to, co chtěly a to jim spíš hodně pomohlo.*“ Ukázalo se, že možnost získávat informace o pachatelce a její nemoci byla pro studenty rovněž velice významná, což dokládá výrok respondenta číslo 11: „*Hodně po tom chtěly vědět o tý nemoci.*“ Z poskytnutých informací studenti rovněž zjistili, že pachatelkou je osoba, která nemá se školou vůbec nic společného, že jejich školu si vybrala zcela náhodně, jak vyplývá ze slov

respondenta číslo 5: „*Že ta osoba, která to jako spáchala, že nemá nic společného s naší školou.*“ Častým zdrojem nejistoty je právě nedostatek informací. Ukázalo se, že studenti měli potřebu být informováni a proto jim bylo umožněno ptát se na všechno, co je zajímavé. Včasné a kompletní informace o všech okolnostech skutku včetně pachatelky přispělo k rychlejší stabilizaci.

5.2.6 Kategorie: NEGATIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE

Tato kategorie je naplněna následujícími kódy:

PODPORA NEJEN DĚTEM; ROZLOUČENÍ; VZPOMÍNKOVÉ AKCE; VTÍRAVÉ MYŠLENKY; KOLOVRÁTEK; DAVOVÁ PSYCHÓZA; HROZBA SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE; ÚNIK OD PROBLÉMU; PERSOLNÁLNÍ ZMĚNY; EXHIBICE.

V průběhu prováděného výzkumu bylo zjištěno, že v procesu stabilizace se vyskytly některé okolnosti, které tento proces brzdily. Tyto okolnosti byly označeny jako negativní. Prvním kódem je kód, který byl nazván PODPORA NEJEN DĚTEM. Nesporný význam, který představovala v počátečních fázích stabilizace podpora psychologa, narušoval fakt, že škola neměla vlastního školního psychologa. I když ve škole působil psycholog pracující na jiné škole, museli si studenti pomoc psychologa hledat sami a objednávat se, s čímž souvisí další problém, spočívající v poměrně dlouhých objednacích dobách. Pro tento kód byl jako charakteristický zvolen výrok respondenta číslo 5, který uvedl: „*Že možná taková ta psychologická podpora měla být dlouhodobější. Jako tady na té škole. Aby ty děcka si nemusely shánět psychologa samy.*“ Psychologická podpora tedy měla být navíc dlouhodobější. Právě školní psychologové přispívají k řešení negativních událostí a mohou poskytovat poradenství učitelům.

Další negativní okolnost stabilizace byla označena kódem ROZLOUČENÍ. Jako velmi negativní se projevila účast studentů na pohřbu zavražděného studenta. Ten proběhl týden po vlastní události a obnovil stresující vzpomínky a přibrzdil proces stabilizace. Účast studentů na pohřbu se ukázala jako velmi stresujícím momentem, který ne všichni studenti zvládli bez problémů. I když se studenti pro osobní účast na pohřbu rozhodli zcela dobrovolně, je nutno vidět, že pohřební obřad je spojen se silnými negativními emocemi. Dokladem může být vyjádření respondenta číslo 3: „*V podstatě pak byla pro ně další rána, byl ten pohřeb.*“ Účast na pohřebním obřadu bývá velmi silným zážitkem pro každého jedince, tím spíše je-li tím, s nímž se loučíme mladý člověk, v podstatě dítě. O to spíše pak musí

být pohřební obřad traumatizujícím zážitkem pro spolužáky zemřelého, pro něž to může být vůbec první podobný zážitek.

Dalším, a velmi dlouhodobým, negativním prvkem byly VZPOMÍNKOVÉ AKCE. Popisovaný případ útoku ve žďárské škole patřil mezi ty, které se v médiích objevovaly nejčastěji. Články v tisku, relace na všech televizních kanálech i desítky článků na internetových portálech jsou toho důkazem. I díky tomu byl spojen tento incident s celou řadou vzpomínkových akcí, včetně osobní účasti prezidenta republiky. Přitom jak medializace případu, tak osobní účast studentů na těchto akcích bezesporu měla negativní vliv na proces stabilizace. Vzpomínky na traumatizující událost, která se v jejich škole odehrála, se nutně musely negativně projevit na chování studentů. Navíc je tento kód velmi úzce propojen s kódem týkající se sekundární viktimizace. Za charakteristické mohou sloužit slova respondenta číslo 3: „*Jedinej problém jsou ty připomínkové akce, kterých jsme se zúčastnili několikrát, a novináři, kteří děcka doslova otravovali.*“ Zájem médií o případ byl značný i v době, kdy probíhaly jednotlivé vzpomínkové akce. Prožívání smutku u studentů postupně sláblo tak, jak slábl výskyt vzpomínkových akcí, což dokládají slova respondenta číslo 4: „*Pokud není nějaký motiv, co by jim to ještě připomnělo, tak si myslím, že je tam ta situace docela stabilní.*“ Toto ukazuje na postupující ozdravné mechanismy. Pro většinu studentů (terciálních obětí) zůstávaly vzpomínkové akce ve své podstatě jedinými, kdy na usmrceného spolužáka vzpomínali, přičemž každá z těchto akcí je spojená s truchlením, smutkem, lítostí, tak jak uvedl respondent číslo 5: „*Nebo teď jak bylo to výročí, tak se zase začali objímat, hroutit, brečet na chodbách.*“ Vazba mezi médii a vzpomínkovými akcemi znamená, že studenti chtěli tuto kapitolu uzavřít, což jim ovšem média svojí přítomností a snahou o kontakty nedovolovala.

Dalším využitým kódem jsou VTÍRAVÉ MYŠLENKY. Skutečnost, že se některým studentům neustále vracely myšlenky na prožitou událost, nepříspěla k procesu stabilizace. Respondent číslo 4 uvedl: „*Jako že prostě, že na to nemůže přestat myslet a co má dělat, aby na to nemyslela.*“ Vtíravé myšlenky, představují poruchu myšlení, jsou to myšlenky, jichž se nelze zbavit, nelze se jim bránit, potlačit je, takovéto myšlenky člověka obtěžují, brání mu v myšlení, ruší jeho pozornost. Je tedy zřejmé, jaké nebezpečí představují takovéto myšlenky pro studenty, kteří by se měli plně soustředit na výuku.

Na kód označený jako vtíravé myšlenky bezprostředně navazuje další kód, který byl označen jako KOLOVRÁTEK. V každém kolektivu, tedy i v kolektivu školy se vždy objeví několik jedinců, kteří si prožité trauma „hýčkají“ a při každé příležitosti o něm v každé

společnosti hovoří. Nu a právě taková skupina se objevila i ve žďárské škole. Jako charakteristické bylo zvoleno vyjádření respondenta číslo 5: *„Byla taková skupina těch dívek, který by to rády pořád rozebíraly a jako tak nějak okázale dávaly najevo ten smutek.“* Každý člověk má přirozené tendence opakovat to, co sám prožil, ovšem toto vnitřní vracení, ale i nekonečné rozebírání případu mělo negativní vliv na ty jedince, kteří případ doposud neměli v sobě dostatečně „zpracovaný“ a nekonečným opakováním, byli sráženi zpět.

Další negativní okolností, která se projevovala od samého počátku procesu stabilizace, je možno nazvat kódem DAVOVÁ PSYCHÓZA. Snahy pedagogů odpoutat studenty od traumatu byly velmi snadno zcela negovány nevhodným projevem jedince. Velmi dobře tento kód charakterizují slova respondenta označeného číslem 5: *„A připadalo mi, že v té třídě fungoval takový efekt, já bych řekla jako nějaký náказы. Že jako jedna o tom začala, to jako hrozně prožívat a že se to přenášelo jako kolektivní hysterie.“* I tuto okolnost je třeba zařadit mezi okolnosti negativní. Jako davovou psychózu označujeme fakt, kdy se zcela normálně přemýšlející a uvažující člověk stane součástí nějakého davu. V této chvíli totiž přestává racionálně uvažovat a stává se jakýmsi otrokem svých emocí.

Mezi negativní okolnosti stabilizace byla zařazena, již dříve zmíněná, SEKUNDÁRNÍ VIKTIMIZACE. Označujeme-li studenty školy jako terciální oběti, pak je nepochybné, že návrat ke stabilnímu stavu výrazně narušovaly výsledky, které bylo ze strany policistů v rámci trestního stíhání pachatelky nutno provést. Mnohem závažnějším zdrojem této sekundární viktimizace se však ukázalo působení médií. Respondent číslo 7 na toto téma uvedl: *„Ty děcka se z toho začaly dostávat, tak jakmile to uslyšely v médiích nebo novinách tak zase jakoby je to stáhlo.“* Viktimizací označujeme proces, v němž se jedinec stává obětí trestného činu. V případě sekundární viktimizace jde pak o proces, kdy se oběť stává, z nejrůznějších důvodů, obětí trestného činu opakovaně, je druhotně zraňována. Je nepochybné, že výslech oběti musí být proveden, ten prostě nelze odmítnout. Jiná je však situace v případě médií. Ta nevyhnutelnost, nutnost o tom všem hovořit v celé hloubce, vzpomínat, je to, co opět ubližuje.

Mezi negativní okolnosti byl zařazen rovněž kód ÚNIK OD PROBLÉMU. Tento kód velmi úzce souvisí a navazuje na kód vyhýbání se místu traumatu. V rámci rozhovorů vyplynulo, že psychologové pedagogům doporučovali, že je nesmírně důležité, aby studenti na místo, kde se incident stal, přišli. Bylo nutné, aby se tomuto místu nevyhýbali, což potvrdil respondent číslo 8 vyjádřením: *„Že tím, že se vyhýbali, tak to bylo pro ně horší.“* To, že se

studenti vyhýbali místům, kde došlo ke spáchání trestného činu, utíkali před problémem, pro ně znamenalo, že se obavy z tohoto místa jen a jen zhoršovaly.

Další kód mezi negativními okolnostmi stabilizace byl označen PERSONÁLNÍ ZMĚNY. V průběhu stabilizace odešla u jedné ze tříd třídní učitelka. Tato třídní učitelka byla se studenty dané třídy v době, kdy došlo ke spáchání útoku, prožívala spolu se studenty celou situaci, což je velice sblížilo a její odchod proto některé ze studentek prožívaly velmi těžce. Situaci velmi dobře popsal respondent číslo 4, který uvedl: „*Bylo vidět, že na ní byly hodně napojeny a prostě třeba to jako ty holky odnesly i slzama, jako to, že u nich končí.*“ Mezi studenty a třídním učitelem se někdy vytvoří velmi důvěrné vztahy, zejména je-li tento vztah ještě upevněn silným emočním prožitkem, kterým útok ve žďárské škole nepochybně byl. Odchod takového učitele potom pro studenty může představovat výraznou újmu.

Závěrečným kódem této kategorie je EXHIBICE. V případě tragédie ve žďárské škole, se našli jedinci, kteří nejenže se snažili z tragédie udělat senzaci, ale také jedinci, kteří příliš okázale vystavovali svůj smutek a další studenti, kteří byli schopni fotograficky zdokumentovanou situaci sdílet na sociálních sítích. Výroky, které tento kód charakterizují, nabídl respondent číslo 5, který uvedl: „*Byly tam i děcka, který v tom podle mě viděly trošku jakoby nějakou senzaci. Všechno si to fotil na ten mobil a hned to tam dával na nějakou tu sociální síť a vím, že i docela ochotně poskytoval.*“ Jako při každé tragické události se vždy najdou jednotlivci, kteří se pokouší zviditelnit, upozornit na sebe bez ohledu na pietu, na morálku či etiku.

5.2.7 Kategorie: POZITIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE

Zatímco v předchozí části práce byly rozebrány okolnosti, které negativně ovlivňovaly proces stabilizace, v této části práce budou naopak zmíněny okolnosti, které proces stabilizace ovlivnily pozitivně, byly tedy příznivé k procesům stabilizace. Pro naplnění tohoto kritéria byly využity tyto kódy:

INTERPERSONÁLNÍ VZTAHY; SPOLEČNÝ PROŽITEK; JEDNOTA; ROLE; KDYBY - CHYBY; SEJDE Z OČÍ.

Kód INTERPERSONÁLNÍ VZTAHY ukazuje, jaký význam měly stabilizační mechanismy na vztahy ve školním prostředí. Nezbytným předpokladem stabilizace je zcela určitě fungující kolektiv. A právě prožité trauma bylo spouštěcím mechanismem toho, že došlo ke stmelení kolektivů. Projevovalo se to jak ve vztahu učitelé – žáci, tak ve vztahu mezi samotnými žáky. Jako charakteristický výrok lze nabídnout vyjádření respondenta číslo

2, který uvedl: „*Učitelé jsou stmelenější. Děti se také více semkly.*“ Škola je jedním z nejvýznamnějších činitelů sociální soudržnosti. Sociální soudržnost zahrnuje mimo jiné, loajalitu, solidaritu a důvěru, jež si lidé ve vzájemných vztazích projevují (Jandourek, 2001, s. 124). A právě prožité trauma vytvářelo ve skupině atmosféru přátelství a soudržnosti, což se projevovalo i tím, že se učitelé snažili žákům více pomáhat, přibližovat se jim. Studenti se po incidentu více semkli, více spolu rozmlouvali.

Dalším kódem je ten, který vyjadřuje význam společného prožitku pro proces stabilizace a byl nazván SPOLEČNÝ PROŽITEK. Tento kód bezprostředně souvisí s kódem předpoklady stabilizace, o němž bylo hovořeno v kategorii mechanismy stabilizace. Někteří studenti na trauma reagovali tak, že bezprostředně po incidentu přestali chodit do školy. Za jádrový výrok lze považovat slova respondenta číslo 8: „*V mé třídě opravdu fungovalo to, že ty děcka, který dokázaly celou dobu, celý ten týden chodit do školy, se z toho dostaly daleko rychleji, než ty dvě holky, co zůstaly doma.*“ Společný prožitek je něco, co zanechává v lidech výraznou stopu, něco, co stmeluje kolektiv. Studenti, kteří nezvládli přijít po incidentu do školy, zřejmě nebyli schopni docenit sílu kolektivu, kolektivu, v němž si mohou jedinci poskytovat podporu navzájem a mohou vzájemně sdílet svoje problémy.

Dalším použitým kódem je kód označený jako JEDNOTA. Tento kód bezprostředně navazuje na předchozí kód Společný prožitek, v němž byla popsána síla kolektivu. Síla kolektivu se projevila nejen ve vzájemné podpoře, ale také v tom, že jedince, který chtěl na tragédii parazitovat, kolektiv jednoznačně odsoudil a odtáhl se od něj. Za charakteristická lze nabídnout slova respondenta číslo 5: „*Že tam byl takový ten student, který se chtěl trošičku zviditelňovat a prezentovat, takže ty děcka se od něj odtáhly, jako by ho odsoudily.*“ Kolektiv tvoří skupina lidí, jejíž členové jsou spojeni společným cílem, společnou prací či společnými zájmy. Nejinak je tomu v případě kolektivu třídy, který se utváří od samého počátku společného studia. I jeho členové sdílejí společné hodnoty, zájem skupiny je nadřazen zájmům jednotlivce. Je proto přirozené, že jedince, který se postaví proti zájmům jednotného kolektivu, kolektiv odsoudí.

Další okolností, kterou lze nazvat jako pozitivní, byla označena kódem ROLE. Tento kód vyjadřuje vzájemný vztah rolí pedagogů a studentů. Bylo zjištěno, že trauma, které prožili studenti společně se svými pedagogy, pozitivně ovlivnilo vzájemné vztahy mezi nimi. Prožité trauma sblížilo obě skupiny. Dřívější odměřenost pedagogů, nahradila snaha studentům pomáhat zvládat obtížnou situaci, přibližovat se jim. Velmi dobře tuto situaci charakterizoval respondent číslo 6: „*Že dřív ti učitelé byli takoví, takoví odměření, ty děcka si*

drželi dál od sebe, ale když se to stalo, tak oni spíš se snažili pomáhat, jako přibližovat se jim.“ Vztahy mezi učiteli a žáky jsou součástí klimatu každé třídy. Jde především o vztahy mezilidské. Tyto vztahy ovlivňují jednak výsledek učitelova vysvětlování, ale žákova učení se.

KDYBY - CHYBY byl nazván další kód této kategorie. Dotazovaní respondenti měli tendence ex post pochybovat o tom, zda chování, jednání jednotlivých účastníků v průběhu stabilizace bylo vhodné či správné, což samozřejmě samotné stabilizaci neprospívalo. Toto dokládají slova respondenta číslo 8. Ten uvedl: *„Ale nesmíme si říkat kdyby, nám říkal pan psycholog a to říkal dobře.*“ Téměř každá z obětí ve žďárské škole si kladla otázku typu *„Proč to potkalo právě nás?“* *„Kdyby tam tehdy někdo stál.“* *„Kdyby se to stalo mně.“* Jde o jednu z fází procesu vyrovnávání se s traumatem. Někteří lidé se opět a opět vracejí a trápí se tím, jak se v krizové situaci zachovali (Čírtková, 2007, s. 127).

Závěrečným kódem použitým v této kategorii je kód SEJDE Z OČÍ, vyjadřující význam toho, že bylo odklizeno pietní místo vytvořené u vchodu do školních šaten. Respondent číslo 9 k tomu uvedl: *„Tak to bylo taky jakoby pro ty děcka takový důležitý, že už to tam není, že už prostě kolem toho nechodí.“* Zatímco u kategorie směry stabilizace byl zdůrazněn význam vytvoření pietního místa, na němž mohli studenti zavzpomínat na zavražděného kamaráda, zapálit za něj svíčku, později, v průběhu probíhající stabilizace se naopak ukázalo, že pietní místo splnilo svoje poslání a jeho další existence by byla spíše na škodu.

5.2.8 Kategorie: ČASOVÝ PRŮBĚH STABILIZACE

Tato kategorie je naplněna kódy:

DNY POTÉ; JAK ŠEL ČAS a SOUČASNOST.

Cílem této kategorie je vyjádřit časovou posloupnost jednotlivých kroků probíhající stabilizace. Je však nutno předeslat, že právě v této kategorii se nejvíce projevilo subjektivní vnímání časových souvislostí jednotlivými respondenty výzkumu.

Prvním použitým kódem je kód pojmenovaný DNY POTÉ. Tento kód vyjadřuje časovou posloupnost zahájení a následné realizace stabilizačních procesů. Bylo zjištěno, že na návratu situace do normálu pracovali pedagogové se studenty již první dny po útoku. Jako charakteristický byl vybrán výrok respondenta číslo 2, který sdělil: *„Ten druhý den už jsme se měli učit.“* I výrok respondenta číslo 3 stvrzuje hbitost, s jakou se pedagogický sbor snažil školní prostředí stabilizovat: *„Ty dva dny byly takový jako drsný, ale od třetího*

dne už jsme se snažili jako dost vyloženě nekompromisně, ...aby byli, je nekompromisně zaměstnávali.“ Ozdravnému procesu měli v úvodních fázích napomoci vedle samotných pedagogů, krizoví intervenenti, policejní psycholog, či školní psycholog, kteří až do dne konání pohřbu ve škole působili, což dokládá výrok respondenta číslo 1: „První týden pracovali s dětmi krizoví intervenenti a policejní psycholog. Druhý týden školní psycholog.“ Už v této době se však naplno projevovala snaha učitelů nastolit normální průběh výuky. Snahou všech pedagogů bylo, aby byl ve škole co nejdříve nastolen normální režim, aby škola mohla začít plnit svoje funkce, zejména funkci edukační.

Pod kód JAK ŠEL ČAS, byla shrnuta celá řada vyjádření respondentů, z nichž měly vyplynout konkrétní časové údaje. Ty se měly týkat počátku změn směřujících k normálnímu stavu, zejména tedy k datům, kdy bylo zahájeno normální vyučování, kdy se studenti navrátili k používání školních šaten, apod. Jako jeden z charakteristických výroků, lze nabídnout výrok respondenta číslo 5: „Že se vrátili k té rutině a já nevím jestli ... určitě třeba za měsíc, dva měsíce.“ Výrok respondenta číslo 3 ukazuje další období, kdy pozoroval změny k lepšímu: „Už se od toho února oklepali hodně.“ Období, kdy děti nechodily do šaten, pak vymezil respondent číslo 7 svým vyjádřením: „Já myslím, že tak ten měsíc nechodily do šaten.“ Respondent číslo 7 dále vnímal jako návrat k normálu čas kolem vánočních svátků, což dokládáme jeho slovy: „Myslím, tak nějak kolem Vánoc, se to vrátilo do normálního stavu.“ Jak vyplývá z nabídnutých výroků, právě u této kategorie se projevilo nejvíce rozdílů ve vyjádřeních jednotlivých respondentů výzkumu. Respondenti uváděli různé časové údaje v otázce týkající se prvních změn směřujících k normálnímu chodu školy, k době, kdy studenti začali opětovně chodit prostorem šaten, kdy se život školy vrátil do normálních kolejí.

Konečně posledním využitým kódem této kategorie byl kód SOUČASNOST. Respondenti odpovídali na otázku, jaká je situace ve škole v polovině listopadu 2015, v době prováděné výzkumné sondy, tedy poté, co od incidentu uběhla doba delší než rok. Respondent číslo 3 stav charakterizoval slovy: „Ale většina si myslím, že to tak nějak už mají vyřešený, že už je to v pohodě.“ Respondent číslo 3 dále uvedl: „V tuto chvíli, je situace stabilizovaná.“ Rok, který uplynul od popisovaného incidentu je možno dle sdělení pedagogů hodnotit situaci ve škole jako stabilizovanou, škola bezesbytku plní všechny své funkce, studenti se vrátili k normálnímu stavu, který existoval před incidentem.

5.2.9 Kategorie: EFEKTIVITA STABILIZAČNÍCH MECHANISMŮ

Pro naplnění této kategorie byly vybrány kódy:

POCIT BEZPEČÍ; ODREAGOVÁNÍ; ZKLIDNĚNÍ; NÁVRAT K BĚŽNÉMU REŽIMU; POCIT SOUNÁLEŽITOSTI; KOLEKTIV.

Obsahem této kategorie je posoudit, jak se v praxi projevila účinnost jednotlivých mechanismů, které byly v průběhu procesu stabilizace realizovány.

Navrácení POCITU BEZPEČÍ, bylo trvalou snahou celého kolektivu školy. Jedním z opatření školy, jehož cílem bylo reagovat na trauma vyvolané místem spáchání trestného činu, bylo zavedení učitelského dozoru v prostorách šaten. Situaci velmi dobře vyjádřil respondent číslo 2, který uvedl: „*Děti uklidnilo, když se zavedl dozor. Vyvolalo to v nich pocit bezpečí.*“ Potřeba bezpečí a jistoty je řazena mezi nejzákladnější lidské potřeby. S pocitem bezpečí si spojujeme pravidla, řád, pořádek, snažíme se mít věci tzv. pod kontrolou. Potřeba bezpečí a jistoty v sobě mimo jiné zahrnuje i ochranu před zločinem. Jak se ukázalo zavedení trvalého dozoru dospělou osobou lze hodnotit jako opatření, které velkou měrou přispělo k navrácení pocitu bezpečí ve školním prostředí.

Do kategorie efektivity stabilizačních mechanismů byl zařazen rovněž kód ODREAGOVÁNÍ, jehož cílem bylo odpoutání studentů od problému. Po události měli studenti tendence opakovaně problém rozebírat, sdělovat své názory a pocity. Na tyto snahy logicky reagovali učitelé tím, že se studenty snažili od problému odreagovat a to především prací. Svým výrokem to velmi dobře vyjádřil respondent číslo 3: „*Byli zaměstnaní, museli pracovat, oni neměli čas si vylívat někde srdíčko jakoby bokem a museli se zaměstnávat prací.*“ Práce je nejlepší lék, to platí obecně. A fakt, že učitelé studentům „naložili“ práci, bezesporu přispěl k tomu, aby se mohli od problému odreagovat. Tudíž i toto opatření je možno považovat za efektivní.

Dalším použitým kódem byl kód ZKLIDNĚNÍ. Pod tento kód byly zařazeny odpovědi respondentů vztahující se k uklidnění studentů. Bezprostředně po spáchaném útoku bylo snahou pedagogů zklidnit emoce, které událost ve studentech vyvolala. Respondent číslo 9 tento stav popsal slovy: „*To bylo takový uvolněný, že se opravdu sedělo, že se diskutovalo.*“ Základním stavebním kamenem k návratu situace do původního stavu po spáchání jakéhokoliv trestného činu, je právě zklidnění situace, zklidnění zúčastněných. Ve žďárské střední škole se to podařilo tím, že studenti měli možnost o problému hovořit, že jim byla umožněna vzájemná komunikace. I tato opatření je tedy možno považovat za efektivní.

NÁVRAT K BĚŽNÉMU REŽIMU-takto byl nazván kód zahrnující celou řadu aktivit. Tento kód zahrnuje opatření týkající se neudělení ředitelského volna, opatření k návratu k obvyklému režimu vstupu do školy, opatření spočívající ve výmalbě prostoru šaten či zahájení zcela normální výuky. Za jádrový výrok bylo zvoleno vyjádření respondenta číslo 5, který uvedl: „*Bylo hrozně dobře, že už naběhl takový ten běžný režim té školy.*“ Provedený výzkum prokázal, že zvolené mechanismy stabilizace vedly k návratu k běžnému režimu, ke znovuoobnovení běžného fungování školy, obnovení všech jejích funkcí, a že je tedy možno i tato opatření hodnotit jako efektivní.

Jako nesmírně efektivní je možno rovněž hodnotit i opatření, které v rámci této kategorie bylo označeno kódem POCIT SOUNÁLEŽITOSTI. V kolektivu školní třídy se vyvíjí skupinová koheze, otevírá se prostor optimální výměně informací, otevírá se prostor pro fungování vztahů, formulují se normy skupiny. Velmi dobře to popsal respondent číslo 9, když uvedl: „*Tak jsme tam třeba i o některých věcech mluvili, tak voni měli potom pocit, že tady se cejtí ve škole líp než doma.*“ Toto velmi vypovídající vyjádření respondenta lze chápat. Jak již bylo uvedeno v případě kategorie směry stabilizace, lze některé motivy uskutečnit toliko v interakci s jinými lidmi. Je snahou každého jedince v případě nebezpečí patřit do kolektivu.

Jak vyplynulo v kategorii pozitivní okolnosti stabilizace, v důsledku nastolení mechanismů stabilizace se třídní kolektivy studentů stmelily, studenti k sobě měli blíž. Právě proto byl v kategorii efektivita stabilizačních mechanismů použit kód KOLEKTIV. Respondent číslo 7 konstatoval: *Mně to přišlo akorát jako že ta třída se jakoby semkla.* Kolektiv můžeme charakterizovat jako skupinu lidí, kteří jsou sdružení společným zájmem, společnou činností. Dobře fungující třídní kolektivy byly nesporně předpokladem úspěšné stabilizace, a proto i tento mechanismus lze považovat za efektivní.

5.3 Další zjištění

Tato kategorie je naplněna kódy:

ZABRÁNĚNÍ PANICE; ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ; POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ; SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY; DEZINFORMACE.

V průběhu prováděného výzkumu bylo opakovaně od jednotlivých respondentů zjišťováno, že na průběhu stabilizace, se velmi negativně projevil vliv médií, jakož i fakt, že studenti měli k dispozici mobilní telefony. S tím také velmi souvisí působení novinářů. Zámě-

rem výzkumníka bylo vytvořit samostatnou kategorii nazvanou vliv médií a komunikačních prostředků. Vzhledem k tomu, že zjištěné skutečnosti velmi těsně navazují na kategorii negativní okolnosti stabilizace, bylo nakonec rozhodnuto, že pro svou závažnost bude z této kategorie vytvořena samostatná kapitola.

Úvodní kódy v této kategorii byly kódy vztahující se k době, která nastala bezprostředně po incidentu, tedy v době kdy všichni trpěli nedostatkem informací, přičemž hrozilo, že v případě získání nepravdivých informací by mohly vést až k vyvolání paniky. Tento stav byl označen kódem ZABRÁNĚNÍ PANICE. Ten velmi dobře charakterizují slova respondenta číslo 3: *„No a pak jsme se snažili to udržet co nejvíc v tajnosti, v tý učebně, i když ta zpráva se roznesla dost rychle a děcka to dostaly pomocí esemesek.“* Bezprostředně po spáchání útoku nebyly zdaleka známy veškeré okolnosti případu a snahou pedagogů bylo zabránit jakémukoliv šíření paniky. Bohužel existence mobilních telefonů, které studenti v této době běžně užívali, vedla k tomu, že snaha pedagogů nebyla úspěšná.

Na úvodní kód navazuje kód ZÍSKÁVÁNÍ INFORMACÍ. Tento byl ovlivněn možností využití internetu. Přestože pedagogové měli zájem informovat o vzniklé situaci studenty co nejrychleji a co nejkompletněji, přesto jejich snahy nebyly zcela úspěšné. Za typické může posloužit vyjádření respondenta číslo 4: *„Oni se o tom, co se děje dozvídali z internetu.“* I tento kód dokumentuje, že ne vždy je fakt, že každý kdo vlastní mobilní telefon je přínosem. Díky internetu mohli studenti na svoje mobilní telefony dostávat zvenčí zprávy, které mohly negativně ovlivnit jejich psychiku.

POSKYTOVÁNÍ INFORMACÍ o situaci ve škole by mělo být zcela jednoznačně v pravomoci mluvčího krizové štábu, který ve škole bezprostředně po incidentu vznikl a působil. Mezi studenty se však vyskytl jedinec, který, jak vyjádřil respondent číslo 5: *„Všechno si fotil na mobil a hned to tam dával na nějakou tu sociální síť a vím, že došla ochotně poskytoval.“* Počínání konkrétního studenta, který se snažil zviditelnit a pomocí mobilního telefonu dokumentovat místo činu a posléze získané fotografie zveřejňovat by mohlo být velmi snadno označeno za hyenismus. Ze strany spolužáků se mu následně dostalo zaslouženého odsouzení.

SDĚLOVACÍ PROSTŘEDKY. Právě tento problém je možno označit jako klíčový. Je ovšem třeba předeslat, že je nutno tento kód chápat poněkud v širších souvislostech, neboť vedle sdělovacích prostředků sem lze přiřadit právě činnost novinářů. Charakteristickým výrokem mohou být slova respondenta číslo 4. Ten uvedl: *„Ale už chtěly, aby tam nebyly*

žádný média. I tak jsme to neutáhli. Myslím, že ty média jim neudělají nic dobrého.“ Případ útoku ve žďárské střední škole byl ve sdělovacích prostředcích velmi medializován. Desítky článků v tisku, zpravodajství v rozhlase, televizi i na internetu informovaly, tu více, tu méně objektivně o útoku, osobách obětí i osobě pachatelky. Lze snadno pochopit, že neustálý příval informací, navíc mnohdy spojený s doslovným obtěžováním studentů ze strany novinářů nutně vedly k tomu, že studenti požadovali, aby již měli klid a mohli se plně soustředit na výukový proces. Zjištěné závěry výzkumu korespondují se závěry příspěvku autorek N. Barbieri a N. M. Connell, týkajícího se vyhodnocení reakcí sdělovacích prostředků na případy šesti případů střelby ve školách v Německu a USA. I tyto autorky konstatují velmi intenzivní a rychlý zájem médií, který způsobil, že členové společnosti byli podrobena velkému stresu (link.springer.com/article/10.1007/s12103-014-9236-8).

Jako závěrečný kód byl zvolen kód DEZINFORMACE. Dezinformace, tedy falešná, klamná informace může ovlivnit úsudek či názory jednotlivce či skupiny lidí. Proto bylo snahou, aby v době, kdy panovala informační nouze, byli studenti ušetřeni informací, které by mohly vést k jejich dezinformaci. Respondent číslo 9 uvedl: *„Ať vlastně nikoho nekontaktujou, takže já jsem hned obíhala všechny třídy nějak a říkala jsem vyučujícím, ať teda jako nikoho nepouštěj, ať nikomu nevolají, že teprve musí zjistit co se děje.“* I v tomto případě bylo snahou pedagogického sboru zabránit úniku jakýchkoliv neověřených či dokonce nepravdivých informací. Přesto se to ani v tomto případě díky mobilním telefonům nepodařilo, takže školu mohly opustit zprávy, které byly zkreslené, neboť nebyly ověřené.

Do kapitoly další zjištění považujeme za vhodné zařadit i otázky související se spoluprací školy a pedagogů s rodiči studentů. Na třídní schůzce, která proběhla osm dnů po incidentu, byla psychology podána informace o události, byla podána informace o situaci ve škole, rodiče byli informováni o výsledku šetření Českou školní inspekcí, byly jim rovněž podány informace o zabezpečení školy, seznámeni byli rovněž se změnami v režimu vstupu do školy. Zápis z této třídní schůzky je uložen v příloze číslo 5.

V průběhu výzkumu byly zjištěny i některé další okolnosti, které však bezprostředně nesouvisely s předmětem výzkumu, tedy s procesy stabilizace, pro vlastní proces stabilizace však mohly hrát určitou roli. V první řadě je třeba zmínit otázku individuálního psychického stavu některých studentů. Právě v případě psychicky slabších studentů probíhala stabilizace podstatně obtížnější, než u studentů psychicky vyrovnaných. Uvedený závěr lze do-

komentovat vyjádřením respondenta číslo 5, který uvedl: *„Děcka, který to nemají úplně lehký a nejsou úplně vyrovnaný, že se jim to spojilo s těma jinýma problémama.“*

6 DISKUZE A ZÁVĚRY ŠETŘENÍ

Závěrečná část diplomové práce bude věnována především diskuzi o problémech, s nimiž jsme se v průběhu výzkumu setkali. V rámci této diskuze bude rovněž zodpovězena výzkumná otázka, bude zhodnoceno, zda se podařilo dosáhnout stanovených cílů. Pozornost bude rovněž věnována přínosu práce, jejímu praktickému využití, jakož i doporučení pro potencionální budoucí výzkumníky.

6.1 Diskuze a závěr šetření

Hlavním cílem výzkumné části práce bylo pomocí kvalitativního výzkumu hledat mechanismy stabilizace školního prostředí poté, co byl v tomto prostředí spáchán násilný trestný čin.

Impulem k nastartování těchto mechanismů byl tedy okamžik spáchání trestného činu s následným zneškodněním pachatelky. Bezprostředně na tento okamžik navazovala první opatření směřující k obnovení běžného stavu. Zahájení ozdravných opatření umožnilo to, že postup stabilizace byl koordinován na jednání krizového týmu, jehož se zúčastnili zástupci školy, zasahující krizoví interventi, policejní psycholog i policisté, kteří na místě působili. V rámci výzkumné sondy byly zkoumány příčiny změn v chování, stejně jako konkrétní změny, které se projevily v chování studentů. Je přirozené, že ve společenství, v konkrétním případě ve škole, byli prožitým traumatem zasaženi všichni studenti, u některých jedinců byla však intenzita zasažení závažnější. O tom, kterými směry se proces stabilizace ubíral, se hovoří v další části. Stěžejní částí práce je pak výčet konkrétních stabilizačních mechanismů. Každý podobný proces se nemůže vyvarovat okolnostem, které na jedné straně proces stabilizace brzdí a na druhé straně okolnostmi, které tento proces pozitivně ovlivňují. Analýze byl podroben rovněž časový průběh stabilizace a v neposlední řadě i efektivita jednotlivých stabilizačních mechanismů. Nelze ovšem nezmínit hlubokou vzájemnou provázanost jednotlivých kategorií. Jak bylo již uvedeno, jednotlivé kategorie nelze v žádném případě chápat odděleně, veškeré kategorie se vzájemně prolínají, navazují na sebe, jedna podmiňuje druhou.

Efektivita jednotlivých stabilizačních mechanismů byla potvrzena rovněž skutečností, že poté, co byly v průběhu rozhovorů všem respondentům v závěru rozhovoru položeny otázky vztahující se ke kompletnosti a rychlosti realizovaných opatření, nevyskytla se jediná negativní připomínka. Realizovaná stabilizační opatření byla tedy rovněž všemi responden-

ty hodnocena jako efektivní, jednotlivé stabilizační mechanismy byly hodnoceny jako dostačující, a realizované v dostatečně rychlém časovém úseku.

Je třeba si rovněž uvědomit, že výstupy z rozhovorů představují subjektivní vnímání jednotlivých respondentů. Každý z respondentů vnímal proces stabilizace jiným způsobem, což se nejmarkantněji projevilo při hodnocení časového průběhu stabilizace.

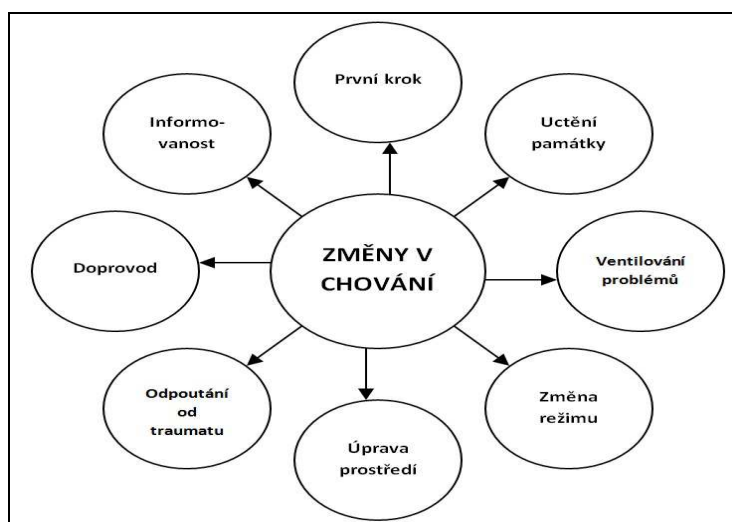
Jak bylo uvedeno, jako metoda získávání kvalitativních dat byly zvoleny polostrukturované rozhovory, záměrem výzkumníka bylo rovněž využít časovou osu. Od této časové osy bylo očekáváno, že do ní respondenti zaznamenají časová období, kdy byly realizovány jednotlivé stabilizační mechanismy. Zatímco zvolená metoda rozhovorů se ukázala jako efektivní, v případě časové osy tomu bylo naopak. Již první respondenti totiž popisovali pouze průběh práce se studenty, který se vázal na zcela konkrétní události. Tyto události bylo možno časově určit, neboť se vázala ke zcela konkrétním událostem, např. k datu pohřbu studenta, výročí události, apod. Ukázalo se, že časová osa nebude vhodnou výzkumnou metodou, neboť by veškeré časové osy byly stejné. Proto bylo u dalších respondentů od jejího využití upuštěno.

Výsledky získané výzkumem v praktické části práce potvrdily závěry teoretické části práce v otázce pomoci terciálním obětem trestného činu. Výzkum potvrdil, že prvotní pomoc poskytovaná v rámci krizové intervence, stejně jako pomoc poskytovaná pomáhajícími organizacemi je vždy poskytovaná toliko jednotlivcům. Nebylo zjištěno, že by se někdo na pomoci jako celku podílel.

Útok ve žďárské škole byl několik dnů v centru pozornosti všech médií. Mezi často diskutovanými problémy byly otázky týkající se propuštění pachatelky z ochranné léčby v Psychiatrické léčebně v Opavě a také problematika zajištění objektů škol. Z vyjádření respondentů v průběhu výzkumu však nevyplývalo, že u studentů panovaly obavy ze zajištění objektu školy, že by studenti měli strach z toho, že škola nebyla dostatečně zajištěná. Přesto byla bezprostředně po útoku přijímána celá řada opatření k zajištění školských objektů. Česká školní inspekce zjistila, že nedostatečně je zajištěna každá dvacátá škola. Média v červenci 2015 informovala, že v reakci na toto zjištění byla Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vypsána dotace na zabezpečení škol. Na dotaci bylo vyčleněno 6 milionů korun. Z přihlášených tří tisíc škol však na dotaci dosáhlo pouze 60 škol. Důvodem bylo vyčerpání finančních prostředků. Reakcí na popisovaný útok a útok v Uherském Brodě bylo i opatření Policie ČR spočívající v tom, že v rámci Krajských ředitelství Policie

ČR bylo zřízeno 120 tzv. prvosledových hlídek. Policisté zařazení do těchto hlídek prošli speciálním výcvikem a disponují speciálním vybavením. Úkolem těchto hlídek je při výjimečných situacích přijet na místo v řádech několika minut. Právě tyto hlídky by měly lépe a rychleji zasahovat právě v případě útoku aktivního střelce.

Výzkumnou otázkou jsme se tázali, jaké stabilizační mechanismy byly realizovány, jak probíhaly a s jakým výsledkem. S odkazem na zjištěné skutečnosti lze konstatovat, že odpovědí může být výčet mechanismů stabilizace popsany v kapitole číslo 5. 2. V první řadě se jedná o mechanismy související se snahami pedagogů odpoutat studenty od traumatu. Učiteli byla jako nejvhodnější nástroj k odpoutání od traumatu zvolena především aktivní činnost, ponoření se do práce, do studia. Vhodným mechanismem byla rovněž možnost studentů o případu hovořit jak mezi sebou, tak s pedagogy, možnost sdílet svoje pocity a v neposlední řadě mechanismy související s objektivní informovaností studentů. Mezi klíčové mechanismy stabilizace lze rovněž zařadit opatření realizovaná školou. Tato opatření byla souborně označena jako úprava prostředí a změna režimu. Jednalo se zejména o výmalbu a tedy zkulturnění prostředí šaten, v nichž ke spáchání útoku došlo či úpravu světelného režimu tmavého prostoru šaten. Velmi efektivním mechanismem se ukázalo zavedení trvalého dozoru pedagogů v prostorách šaten již hodinu před zahájením vyučování či možnost studentů nepoužívat určitou dobu prostor šaten, nýbrž chodit do školy hlavním vchodem a svoje věci ukládat buď přímo ve třídě či v některém z kabinetů. Dalším významným mechanismem bylo rovněž umožnění doprovodu studentů do prostoru šaten. Následující obrázek číslo 2 znázorňuje, jaké stabilizační mechanismy byly aplikovány v důsledku změn v chování studentů.

Obr. 2 – stabilizační mechanismy (zdroj: vlastní)

Veškerá tato opatření byla realizována v časovém rozmezí několika měsíců po spáchaném útoku.

Vzhledem k tomu, že situaci ve škole se podařilo stabilizovat, lze veškeré stabilizační mechanismy hodnotit jako velice efektivní.

6.2 Doporučení pro praxi a budoucí výzkum

Případ násilného útoku ve školním prostředí byl v podstatě prvním a doposud jediným podobným útokem v rámci České republiky. Přesto bylo rozhodnuto podrobit právě tento jediný případ zkoumání. Očekávaným přínosem práce byla snaha provést analýzu mechanismů stabilizace využitých v procesu stabilizace. Provedené zkoumání by mohlo sloužit k tomu, aby v případě výskytu podobného incidentu v budoucnu, se mohli zúčastnění lépe orientovat ve vzniklé situaci.

Praktický přínos diplomové práce lze primárně spatřovat především v tom, že je v ní popsána situace, která v rámci ČR do současné doby nenastala. Poznatky zjištěné výzkumnou sondou, které jsou v práci popsány, mohou sloužit především k informovanosti zainteresovaných osob. Sekundární význam diplomové práce lze především spatřovat v možnosti využití popsaných ozdravných mechanismů užitých ve Žďáru nad Sázavou při případném obdobném útoku v jiné škole. Výzkumem zjištěné stabilizační mechanismy mohou sloužit k sestavení přehledu stabilizačních mechanismů, jakož i k jejich včasnému nastartování. V prvé řadě jde o včasné a dlouhodobé zajištění pomoci psychologa, změny v režimu chodu školy, jakož i konkrétní úpravy prostředí školy. Závěry zjištěné výzkumnou sondou mohou být využity při tvorbě bezpečnostního a krizového plánu školy, do nichž by byla zahrnuta i krizová situace napadení školy osobou zvenčí.

Zkoumaná problematika rovněž nabízí řadu příležitostí pro budoucí výzkumníky. V případě útoku ve Žďáru nad Sázavou bylo zkoumáno něco, s čím jsme se prozatím nikdy v minulosti nesetkali. Jako významný přínos pro případný budoucí výzkum může sloužit především skutečnost, že se jako efektivní ukázal použitý výzkumný nástroj – polostrukturovaný rozhovor. Právě tohoto výzkumného nástroje lze úspěšně využít v budoucnu. Naopak jako neefektivní se ukázal pokus s využitím tzv. časové osy, neboť přínos, který byl od využití tohoto nástroje očekáván, nenastal. Respondenti totiž v časové ose vyznačovali průběh práce se studenty, které se vázaly ke zcela určitým konkrétním událostem. Z tohoto důvodu bylo od využití tohoto výzkumného nástroje upuštěno.

Jako nesmírně výhodným pro vlastní realizaci výzkumu se ukázala možnost výzkumníka seznámit se osobně s místem, kde k útoku došlo. Za velice důležité je nutno považovat to, že prohlídka místa, jakož i seznámení se s detaily útoku byly realizovány ještě předtím, než došlo k vlastní realizaci výzkumu. Díky této možnosti se při vlastním výzkumu mohla výzkumnice velmi dobře orientovat v problematice, neztrácela se v rozhovoru, protože v každém okamžiku bezpečně věděla, o jakém místě a o čem konkrétně respondenti hovoří.

Budoucím výzkumníkům je možno připomenout maximální dodržování etiky výzkumu. V první řadě jde o to, aby prohlídka místa byla prováděna v době, kdy se v prostoru prohlížených míst nepohybují žádní studenti. Souvisí s tím rovněž udělení informovaného souhlasu ze strany respondentů, jakož i zaručení anonymity respondentů ve vztahu ke čtenáři či rozhodnutí výzkumníka nezařazovat přepisy rozhovorů do vlastní práce, nýbrž jejich ponechání u výzkumníka s možností jejich vyžádání.

ZÁVĚR

Jako téma diplomové práce byla zvolena problematika procesů stabilizace školního prostředí po spáchání násilného trestného činu. Cílem práce pak bylo zjištění jednotlivých stabilizačních mechanismů a jejich efektivita. Jednalo se o konkrétní případ trestné činnosti, k němuž došlo ve střední škole ve Žďáru nad Sázavou v měsíci říjnu 2014.

S vytýčeným cílem práce velmi úzce souvisí problematika pomoci obětem trestného činu, jmenovitě pak pomoci obětem, pro něž bylo v práci vytvořeno označení oběti terciální. Jak se podařilo zjistit v teoretické části práce, v současnosti platná legislativa je nastavena tak, aby poskytovala pomoc těm nejpotřebnějším, především tedy obětem primárním a následně i sekundárním obětem trestných činů. Na pomoc terciálním obětem legislativa nastavena není, těmto obětem legislativa pomoc nenabízí, neboť na pomoc této kategorii obětí není naše společnost prozatím připravena. Z toho je tedy patrné, že pro kategorii terciálních obětí neexistují jiné možnosti pomoci, než v praktické části popsané ozdravné mechanismy školy.

Poněkud jiná situace byla zjištěna v případě pomoci terciálním obětem ze strany tzv. pomáhajících organizací. Terciálním obětem je poskytována pomoc a to především v rámci krizové intervence, pomoc obětem nabízí rovněž Probační a mediační služba ČR, terciální oběti mohou pomoc hledat rovněž u různých neziskových organizací. Nelze ovšem nevidět, že stávající systém pomoci je zaměřen na pomoc jednotlivci, žádná z pomáhajících organizací však nenabízí pomoc společenství. V této souvislosti leží velká tíha odpovědnosti na pedagogickém sboru a to jak z hlediska prevence, tak vytipování studentů, kteří potřebují pomoc.

Důležitou součástí práce je seznámení s konkrétním případem útoku ve škole. Detaily útoku, včetně seznámení s osobou pachatelky, trestně-právními důsledky jejího jednání jsou doplněny konkrétními vzpomínkami policejného vyjednavče, který v případě zasahoval.

V praktické části diplomové práce byla hledána odpověď na položenou výzkumnou otázku. Vzhledem k tomu, že byl zkoumán jediný napadlý případ, nebylo možno zjištěné závěry konfrontovat se závěry jiných výzkumníků. Na vzorku 11 respondentů, jimiž byli členové pedagogického sboru žďárské střední školy, byl proveden kvalitativní výzkum. Polostrukturované rozhovory byly po přepisu kódovány otevřeným kódováním a následně analyzovány. Tato nesmírně pracná metoda, však umožnila výzkumníkovi poznat, spolu se seznámením se s místem činu, situaci ve škole, poskytla rozbor problémů, takže se podaři-

lo nalézt odpověď na výzkumnou otázku: Jaké stabilizační mechanismy byly realizovány, jak probíhaly a s jakým výsledkem? V průběhu realizace výzkumné sondy byly získány nejen poznatky sloužící k odpovědi na výzkumnou otázku, podařilo se však získat i celou řadu další informací a souvislostí souvisejících s obnovením funkcí školy. Lze tedy možno konstatovat, že i tyto snahy výzkumníka byly v průběhu výzkumu naplněny.

Sociální pedagogika se zabývá každodenním životem jednotlivce a zvládáním životních situací. Cílem sociální pedagogiky je mimo jiné poskytování životní pomoci, přičemž mezi příjemce této pomoci lze bezpochyby zařadit i oběti trestného činu. Vzhledem k výsledkům této práce lze tedy konstatovat, že poznatky získané teoretickým rozborem problému pomoci terciálním obětem, jakož i poznatky získané v průběhu realizace kvalitativního výzkumu týkající se mechanismů stabilizace školního prostředí mohou bezesporu významně posloužit k obohacení oboru sociální pedagogika.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie

BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc*. Univerzita Komenského Bratislava. ISBN 978-80-969944-0-3.

BAŠTECKÁ, Bohumila a kol., 2009. *Psychologická encyklopedie-Aplikovaná psychologie*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-470-0.

BROŽ, Filip, Daniela VODÁČKOVÁ, 2015. *Krizová intervence v kazuistikách*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0811-2.

BUSKOTTE, Andrea, 2007. *Z pekla ven Žena v domácím násilí*. Brno: Computer Press, a.s. ISBN 978-80-251-1786-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 1996. *Policejní psychologie*. Praha: SUPPORT. ISBN 80-902164-0-4.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, 2008. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing a.s. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, Petra VITOUŠOVÁ a kolektiv, 2007. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-2014-2.

DOUBRAVOVÁ, Dagmar, OUŘEDNÍČKOVÁ, Lenka et al. 2001. *Příručka pro probaci a mediaci*. Praha: SPJ. ISBN 80-902998-0-6.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-535-0.

JELÍNEK, Jiří a kolektiv, 2013. *Zákon o obětech trestných činů. Komentář s judikaturou*. 1. vyd. Praha: LEGES. ISBN 978-80-87576-49-6.

KARABEC, Zdeněk, 2003. Koncept restorativní justice. In: *Restorativní justice: sborník příspěvků a dokumentů*. Ed. Z. Karabec. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci. ISBN 80-7338-021-8.

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál. ISBN-978-80-7367-383-3.

KRAUS, Blahoslav, Věra POLÁČKOVÁ a kol. 2001. *Člověk-prostředí-výchova*, Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-549-0.

NOVOTNÝ, Oto, Josef ZAPLETAL a kol. 2008. *Kriminologie*. 3.vyd . Praha: ASPI – Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7353-376-8.

PAŘÍZEK, Vlastimil, 1990. *Učitel v nezvyklé školní situaci*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-23897-1.

PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ, Jiří MAREŠ, 1998. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál s.r.o. ISBN 80-7178-252-1.

SLAMĚNÍK, Ivan, 2011. *Emoce a interpersonální vztahy*. Praha: Grada, ISBN-978 80-247-3311-1

SOVÁK, Miloš, 1990. *Učení nemusí být mučení*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-24306-1.

ŠČERBA, Filip, 2011. *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*. Praha: Leges, ISBN 978-80-87212-68-4.

ŠEVČÍK, Drahomír, Naděžda ŠPATENKOVÁ, 2011. *Domácí násilí*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-690-2.

ŠKODA, Jindřich, František VAVERA, Radek ŠMERDA, 2009. *Zákon o policii s komentářem*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-160-1.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda a kol., 2004a. *Krizová intervence pro praxi*. Praha: Grada Publishing ISBN 80-247-0586-9.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda, a kol., 2004b. *Krise*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0888-4.

ŠVARŤÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. 2007, Praha: Portál, s. r. o., ISBN 978-80-7367-313-0.

ŠTERN, Pavel, Lenka OUŘEDNÍČKOVÁ et al., 2010. *Probace a mediace (Možnosti řešení trestných činů)*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-757-2.

VODÁČKOVÁ, Daniela a kol., 2002. *Krizová intervence*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-696-9.

VĚTROVEC, Vladislav, Libor NEDOROST et al., 2003. *Zákon o mediaci a probaci-komentář*. Praha: Eurolex Bohemia. ISBN 80-86432-32-7.

VÝROST, Jozef, Ivan SLAMĚNÍK, 1997. *Sociální psychologie - Sociálna psychológia*. ISV-nakladatelství, Praha. ISBN 80-85866-20-X.

ZEHR, Howard J., 2003. *Úvod do restorativní justice*. Praha: SPJ, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

ŽATECKÁ, Eva, 2007. *Postavení a úkoly Probační a mediační služby*. Ostrava-Přívoz: KEY Publishing. ISBN 978-80-87071-55-7.

Články v odborných časopisech:

AGNICH, Laura E., 2015. A Comparative Analysis of Attempted and Completed School-Based Mass Murder Attacks. *American Journal of Criminal Justice* [online]. Vol. 40, No. 1, pp 1-22 [cit. 2016-03-17]. ISSN 1936-1351.

Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s12103-014-9239-5>

BARBIERI, Nina a Nadine M. CONNELL, 2015. A Cross-National Assessment of Media Reactions and Blame Finding of Student Perpetrated School Shootings. *American Journal of Criminal Justice* [online]. Vol. 40, No. 1, pp. 23-46 [cit. 2016-03-17]. ISSN 1936-1351.

Dostupné z: <http://link.springer.com/10.1007/s12103-014-9236-8>

HERICH, Lukáš, 2014. K některým ustanovením zákona o obětech trestných činů. *Trestní právo*. Roč. XVIII, č. 2, s. 13-17. ISSN 1211-2860.

KOZÁK, Vítězslav, 2015. K zákonu o obětech trestných činů. *Trestně právní revue*. Odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. Roč. 14. č. 2. s. 43- 46. ISSN 1213-5313.

KOVÁŘOVÁ, Daniela, 2011. Mediace v současné a navrhované právní úpravě. *Státní zastupitelství*, odborný právní časopis. Roč. IX, č. 9, s. 20-25. ISSN 1214-3758.

MATOUŠEK, Oldřich, Andrea MATOUŠKOVÁ, 2012. Cíle při profesionální práci s obětí a pachatelem trestného činu – restorativní přístup. *Trestněprávní revue*. Odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. Roč. 11, č. 9, s. 198-202. ISSN 1213-5313.

ŠTEFÁNIK, Ondrej, 2010. Oběti trestných činů a viktimologie. *Státní zastupitelství*, odborný právní časopis. Roč. VIII, č. 3, s. 27-32. ISSN 1214-3758.

VÁLKOVÁ, Helena, Tomáš GRIVNA, 2013. Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi. *Trestněprávní revue*. Odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. Roč. 12, č. 4, s. 83-87. ISSN 1213-5313.

VUORI, Miika, Atte OKSANEN Pekka RÄSÄNEN, 2013. Fear of Crime in Local Communities after School Shootings. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. [online]. Vol. 14, No. 2, pp. 154-171 [cit. 2016-02-29]. ISSN 1651-2340. Dostupné z: www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14043858.2013.797244

Internetové zdroje:

BADOŠEK, Radim, 2009. Extrémní násilí ve školách. In: HELLER, D., M. CHARVÁT a I. SOBOTKOVÁ (Eds.). *Psychologické dny 2008: "Já & my a oni"* [online]. Brno: FSpS MU a ČMPS [cit. 2015-11-06]. Dostupné z: <http://cmeps.ecn.cz/pd/2008/pdf/badosek.pdf>

BADOŠEK, Radim, 2008. Šílení střelci ve školách – historie, rizika, predikce útoku a bezpečnostní opatření. In: *Sekuritáci: studentský portál o bezpečnosti* [online]. [cit. 2014-11-06]. Dostupné z: <http://www.sekuritaci.cz/sileni-strelci-ve-skolach-historie-rizika-predikce-utoku-a-bezpecnostni-opatreni/>

Bílý kruh bezpečí [online], © 2015. Bílý kruh bezpečí [cit. 2015-10-21]. Dostupné z <http://www.bkb.cz/>

BEZPEČNOSTNÍ ANALÝZA KRAJE VYSOČINA, [online]. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z:<http://www.mvcr.cz/soubor/bezpecnostni-analyzakrv-pdf.aspx>

ČÍRTKOVÁ, Dana, 2014. Žena byla obviněna z vraždy a braní rukojmích. In: *Policie České republiky – KŘP kraje Vysočina* [online]. 16. října 2014 [cit. 2016-02-02]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/zena-byla-obvinena-z-vrazdy-a-brani-rukojmich.aspx>

Proč zrovna já? 2015. In: *Evropský sociální fond v ČR* [online]. [cit. 2015-10-26]. Dostupné z: <http://www.esfcr.cz/projekty/proc-zrovna-ja>

POKORNÝ, Jan, 2014. *Zároveň proti aktivnímu střelci* [online prezentace]. Oddělení psychologických služeb KŘP Kraje Vysočina [cit. 2015-11-17]. Dostupné z: <http://www.unbr.cz/Data/files/Konf%20MEKA%202014/8%20Pokorn%C3%BD.pdf>

Pomáháme obětem trestných činů, ©2002-2016. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z <https://www.pmscr.cz/pro-obeti/>

Pro pachatele, ©2002-2016. *Probační a mediační služba České republiky* [online]. [cit. 2016-01-12]. Dostupné z: <http://www.pmscr.cz/pro-pachatele/>

SMOLÍK, Josef a Vladimír VAŘURA, 2009. Šílení střelci ve školách. *Psychologie dnes* [online]. Portál [cit. 2016-02-24]. Dostupné z <http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=27448>

VAŇUROVÁ, Dana a Mirek VAŇURA, 2015. Vyjednaváč, který zachránil dívku ve Žďáru nad Sázavou. In: *Temná zóna* [online]. TV Stream. Seznam.cz, 11. června 2015 [cit. 2016-03-18]. Dostupné z: <https://www.stream.cz/temna-zona/10005994-vyjednavac-ktery-zachranil-divku-ve-zdaru-nad-sazavou>

Právní předpisy

Česko, 1997. Zákon 209 ze dne 31. 7. 1997. Zákon o poskytnutí peněžité pomoci trestné činnosti a o změně a doplnění některých zákonů. In *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 74, s. 4478-4480. ISSN 1211-1244.

Česko, 2000. Zákon č. 257 ze dne 14. 7. 2000 o Probační a mediační službě a o změně dalších zákonů (Zákon o Probační a mediační službě), ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 74, s. 3616-3621.

Česko, 2006. Zákon č. 108/2006 ze dne 14. 3. 2006. Zákon o sociálních službách. In *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244.

Česko, 2009. Zákon č. 40 ze dne 8. 1. 2009. Trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 11, s. 354-464. ISSN 1211-1244.

Česko, 2013. Zákon č. 45/2013 ze dne 30. 1. 2013. Zákon o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). In *Sbírka zákonů České republiky*. Částka 20, s. 322-351. ISSN 1211-1244.

Československo, 1961. Zákon č. 141/1961 ze dne 29. 11. 1961. Zákon o trestním řízení soudním (trestní řád) ve znění pozdějších předpisů. In *Sbírka zákonů, Československé socialistické republiky*. Částka 66, s. 513-576, ve znění zákona č. 41/2009 Sb., částka 12.

Jiné zdroje:

Dohoda mezi Policií České republiky a Bílým kruhem bezpečí, o. s. o poskytování pomoci obětem trestné činnosti, ze dne 13. srpna 2010.

Katalogový soubor typové činnosti STČ 14/IZS-typová činnost složek Integrovaného záchranného systému při společném zásahu v případě AMOKU – útoku aktivního střelce. Vyd. MV GŘ HZS ČR dne 16. 12. 2013.

Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/29/EU ze dne 25. října 2012, kterou se zavádí minimální pravidla pro práva, podporu a ochranu obětí trestného činu a kterou se nahrazuje rámcové rozhodnutí Rady 2001/220/SVV.

Usnesení vrchního komisaře Policie ČR Krajského ředitelství policie ČR – Služba kriminální policie a vyšetřování Jihlava ze dne 15. října 2014.

Usnesení státního zástupce Krajského státního zastupitelství Brno – pobočka v Jihlavě ze dne 26. března 2015, jímž bylo podle § 172 odst. 1 písm. c) tr. řádu zastaveno trestní stíhání Barbory Orlové.

Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 10/2013, kterým se mění závazný pokyn Policejního prezidenta č. 21/2009, o posttraumatické péči a anonymní telefonní lince pomoci v krizi, ze dne 30. ledna 2013.

Závazný pokyn Policejního prezidenta č. 97/2010, o zřízení systému psychologické pomoci obětem trestných činů a mimořádných událostí, ze dne 1. července 2010.

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

TrŘ Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů.

ZOTČ Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a změně některých zákonů.

PMS Probační a mediační služba.

BKB Bílý kruh bezpečí.

IC Intervenční centrum.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1. Grafické znázornění pozice terciální oběti.....	20
Obr. 2. Stabilizační mechanismy.....	84

SEZNAM PŘÍLOH

- PI Rešerše.
- P II Kategorizovaný seznam kódů.
- P III Protokol rozhovorů.
- P IV Časová osa.
- P V Zápis z třídní schůzky.
- P VI Zápis ze setkání Multidisciplinárního týmu pro oběti trestných činů ve Žďáru nad Sázavou.

PŘÍLOHA P I: REŠERŠE

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika jako životná pomoc.* Bratislava: Public promotion, s. r. o., 2008. ISBN 978-80-969994-0-3.

Autorka se v publikaci přiklání k chápání sociální pedagogiky jako sociální podpory. Do předmětu sociální pedagogiky zahrnuje i celkovou problematiku sociálněpatologických jevů, rómskou problematiku, problematiku rodiny, problematiku sociálně a mravně narušených dětí a mládeže, problematiku škol, problematiku postavení učitele, problematiku sociálněpedagogické práce školy s rodinou. Nabízí rovněž možnosti sociální pedagogiky při řešení některých sociálních a sociálněpatologických problémů.

BUSKOTTE, Andrea. *Z pekla ven Žena v domácím násilí.* Brno: Computer Press, a.s. 2007. ISBN 978-80-251-1786-6.

Autorka v knize řeší problematiku především spojenou s násilnými trestnými činy, konkrétně pak velice zevrubně je řešena problematika domácího násilí a nebezpečného pronásledování. Čtenář v knize nalezne rovněž konkrétní právní rady a přehled legislativy, která je platná v ČR. Tématem knihy je rovněž poskytování psychologického a rodinného poradenství, problematika azylových domů v ČR, přehled linek důvěry a hovoří se zde rovněž o internetovém poradenství.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky.* Praha: Portál, 2008.

ISBN 978-807367-383-3.

V publikaci je podán ucelený pohled na historii i současnost sociální politiky, a to jak u nás, tak ve světě. Pozornost je věnována sociální politice jako vědní disciplíně. Autor věnuje pozornost výchovným institucím a škole, sociálně pedagogické komunikaci i otázkám multikulturního prostředí. Jedna ze závěrečných kapitol knihy je věnována rovněž roli sociální pedagogiky jako životní pomoci.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Policejní psychologie.* Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-475-3.

Učebnice se zabývá okruhy psychologické teorie s konkrétními praktickými příklady aplikace v policejní praxi. Kniha obsahuje rovněž speciální témata, z nichž lze například jmenovat psychologií kriminálního řízení, psychologií oběti trestného činu, jakož i jednání s obětí trestného činu. Závěr publikace je věnován psychologií policejní činnosti.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky.* Praha: Grada Publishing, a. s. 2008. ISBN 978-80-247-2207-8.

Kniha obsahuje vybrané tematické okruhy, jimž současné forezní psychologie věnuje značnou pozornost. Témata, o nichž autorka v knize pojednává, jsou sice, díky médiím, nesmírně zpopularizovaná, nicméně odborných publikací je prozatím poměrně málo. To se týká především případů mnohočetných vrahů a problémů amoku a také střílení ve školách.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila, VITOUŠOVÁ, Petra. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: Příručka pro pomáhající profese.* Praha: Grada Publishing, 2007. ISBN 978-80-247-2014-2.

Publikace poskytuje základní soubor informací o situaci obětí kriminality v České republice. Přináší nejen přehled práv obětí, ale také praktické rady, jak v kontaktu s oběťmi svědky lze minimalizovat, resp. úplně eliminovat sekundární viktimizaci a rozvoj posttraumatické stresové poruchy u těchto osob. V práci lze nalézt mnoho cenných rad pro jednotlivé kategorie obětí jak primárních, tak sekundárních. V knize lze nalézt mnoho praktických rad pro případ obětí z řad dětí, seniorů, jakož i obětí jednotlivých druhů kriminality – násilných, mravnostních, majetkových trestných činů, ale také oběti dopravních nehod, či oběti domácího násilí či stalking.

JELÍNEK, Jiří a kol. *Zákon o obětech trestných činů.* Komentář s judikaturou. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-49-6.

Publikace nabízí kompletní úpravu pomoci obětem trestných činů poté, co nabyl účinnosti zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, a nabízí kompletní právní úpravu obětí jako subjektů zvláštní péče státu, která do té doby v ČR chyběla. V knize najdeme implementaci závazků plynoucí pro ČR z dokumentů přijatých k podpoře obětí na úrovni evropské legislativy. Autoři rozebírají jednotlivé instituty zákonné úpravy, včetně nároku oběti na poskytnutí peněžité pomoci. Úprava rovněž reguluje činnost subjektů, které poskytují pomoc obětem trestných činů.

ŠVAŘÍČEK, Roman, ŠEĐOVÁ, Klára. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách.* 2007, Praha: Portál, s. r. o., ISBN 978-80-7367-313-0.

Kniha je velmi přehlednou srozumitelnou pomůckou pro všechny studenty. Úvodní část knihy nabízí praktický návod, kterak postupovat při kvalitativním výzkumu. Autoři v této části knihy popisují celý průběh kvalitativního výzkumu a to od úvodního nápadu až po

sepsání výzkumné zprávy. Úvodní kapitoly této části jsou věnovány základním metodologickým otázkám kvalitativního výzkumu, další kapitoly pak nabízí celý průběh výzkumu a to od stanovení cílů výzkumu, definování výzkumných otázek, přes proces sběru dat, až k sepsání výzkumné zprávy. Druhá část knihy se zabývá konkrétními kvalitativními pedagogickými výzkumy.

VÁLKOVÁ, Helena, GRÍVNA Tomáš. *Nový zákon o obětech trestných činů a jeho význam pro aplikační praxi.* In: *Trestněprávní revue.* ISSN 1213-5313 - Roč. 12, č. 4 (2013).

Článek je věnován analýze a hodnocení nového českého zákona o obětech trestných činů – zákona č. 45/2013 Sb., který nabyl, jako celek, účinnosti dne 1. srpna 2013. Obsah článku se zaměřuje především na nové instituty, jejichž prostřednictvím dochází k výraznému zlepšení postavení a práv obětí, a to ve všech stádiích řízení, tedy před, v průběhu a po skončení trestního řízení. V článku jsou rovněž zmíněny korespondující změny, k nimž došlo v trestním řádu, včetně zavedení institutu předběžných opatření. Zmíněny jsou rovněž změny, k nimž došlo novelizací předpisů z netrestní oblasti, jejichž cílem je zlepšení vymahatelnosti náhrady škody pro oběti trestných činů.

KOZÁK, Vítězslav. *K zákonu o obětech trestných činů.* In: *Trestněprávní revue.* ISSN 1213-5313 - Roč. 14, č. 2015.

Autor v článku prezentuje stručný přehled toho, co přináší nový zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů. Nový zákon hodnotí velmi pozitivně, neboť představuje výrazný posun ve prospěch obětí trestných činů. V úvodu charakterizuje základní pojmy a vypočítává zásady zákona o obětech. Těžiště článku spočívá ve výčtu práv obětí trestného činu, mezi něž autor řadí zejména právo na informace, právo na ochranu před sekundární újmou a také právo na peněžitou pomoc.

MATOUŠEK, Oldřich, MATOUŠKOVÁ, Andrea. Cíle při profesionální práci s obětí a pachatelem trestného činu – restorativní přístup. *Trestněprávní revue.* Odborný recenzovaný časopis pro trestní právo. 2012, roč. 11, č. 9. ISSN 1213-5313.

Autoři článku se zabývají pojmem oběti trestného činu, přičemž konstatují, že podle širšího pojetí musíme mezi oběti počítat rovněž pachateli blízké lidi, kteří jsou negativně omezeni spáchaným činem. Dále konstatují, že odborná veřejnost se sjednotila na tom, že podpora oběti je v ČR nedostatečná a nahodilá, pachateli je v současném systému věnováno nepoměrně víc pozornosti než oběti. Autoři se rovněž věnují možným cílům restorativního přístupu, který označují jako ideu justice přátelské obětem trestného činu.

ZEHR, Howard J. *Úvod do restorativní justice*. Praha: SPJ, 2003. ISBN 80-902998-1-4.

Bohemia, 2002. ISBN 80-86432-32-7.

Útlá knížečka autora označovaného za zakladatele restorativní justice charakterizuje restorativní justici jako proces, do nějž jsou zapojeni všichni, jichž se spáchání trestného činu jakkoliv dotklo. Autor zdůrazňuje, že restorativní justice usiluje o uzdravení a obnovu vztahů, které narušilo spáchání trestného činu.

PŘÍLOHA P II: KATEGORIZOVANÝ SEZNAM KÓDŮ

Kategorie - PŘÍČINY ZMĚN CHOVÁNÍ		
Kód	Jádrový výrok	respondent-č. řádku
Trauma místem	Děsilo je to místo, kde se incident stal	R2-35
	Strach z toho místa	R3-332
	Tam, to bylo to traumatizující místo	R3-330
	Ona měla strach v podstatě z toho tam vejít, vůbec do tý šatny	R3-343
	Že kolem něj procházely, že přímo byly účastny v těch šatnách	R4-97-98
	Spíš měli takový ten pocit úzkosti z toho místa, kde se to stalo	R5-132-133
	A oni přesně věděli, kde se to stalo	R6-131-132
	Špatně to tam na ně jakoby působilo	R7-56
	Spíš psychickéj blok, že je to místo činu	R8-311-312
	Něco se tam zlého stalo a prostě bojí se přijít na místo činu	R8-320
	Že se na jejich bezpečném, známém místě stalo něco hrozného	R8-580-581
Rozšíření místa traumatu	Jak toho P. vytáhli na tu chodbičku, tak z vrchu na něj bylo vidět	R3-17-18
	Vůbec jsme je nepouštěli na to schodiště	R3-21
	Vlastně se to stalo před dveřma ze šaten	R9-138
	My jsme ho vytahovali do té chodbičky	R9-140
	Pod schody	R10-141
	Takže tím místem museli všichni projít (chodbička)	R9-142
	To místečko, kde on, vlastně kam jsme ho vytáhli	R9-436
	On tam zůstal pod tím schodištěm	R9-438
	Tzn., že z celé budovy z toho schodiště dolů bylo vidět	R8-456
	To je takový blbý místo	R9-459
	Trauma událostí	Jako jednoznačně ta smrt
Tak to pro ni bylo traumatizujícím si myslím, ten čin		R3-330
Už ho viděly P. ležet jo, a prostě viděly takovou tu krvavou scénu		R4-98
Na některých to vidím, že mají třeba nějaký problémy a možná to třeba rozjždí zrovna tady ten incident		R4-103-104
A pak vlastně na něj narazily, jak už tam byl u těch dveří		R4-131
Toho, že se to tam stalo (odp. na otázku. z ř. 122 čeho se děcka bály)		R6-125
Že prostě ten P. tam zemřel		R9-427
Že se na jejich bezpečném, známém místě stalo něco hrozného		R8-580-581
Že se to stalo jejich spolužákovi ne dospělý osobě		R9-587

Kategorie - ZMĚNY V CHOVÁNÍ		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Obavy (emoce)	Děti se bály do šaten chodit	R2-27-28
	Někteří žáci chodili do šaten i poté v doprovodu učitele, báli se	R2-33
	Že jim ta práce, ... že jim to jde kolem hlavy a že prostě myslí úplně na jiný věci	R3-191-192
	Trošku se tam báli	R3-335
	Jenom z toho měli ten špatný pocit	R4-145-146
	Říkali, že mají strach	R7-54
	Já když jsem třeba se blížila k tý škole,...tak na mě to taky padlo, takový ten pocit tý tísně	R5-98-99
	Byli ustrašení	R6-16
	Byli víc takový rozhození	R7-32
	Měli strach	R10-133
	Do té šatny kam se báli jít	R8-249-250
	Že prostě se jako bály do tý školy	R11-575
	Strach, pořád převládal strach	R9-579
Vyhýbání se místu traumatu	Že tam ani nechtěli jít	R3-316
	Měla u mě dlouho ty přezůvky	R4-141
	Nosila věci do třídy, aby tam nemusela do tý šatny	R3-317-318
	Oni nechtěli moc chodit těma šatnama	R5-96
	Opravdu blok jít do těch šaten	R5-105-106
	Že tam nechtěli tam jít	R5-129
	Byť se třeba vyhýbaly těm šatnám	R7-45-46
	Ze začátku tam některý vůbec nechtěli (odp. na otázku z ř. 47 ty šatny, to byl problém?)	R7-48
	Že nedokázali asi 14 dní vůbec přijít do školy	R8-9
	Do té školy, kde se něco tak hroznýho stalo, nechtěly přijít	R8-15-16
	Problémy měli teda projít tou šatnu	R9-131-132
	Takže tam vůbec nechtěli chodit	R9-142
	Nechtěli třeba ráno tam vůbec jít potmě	R10-146
Motiv afiace	Ze začátku chodily ve dvou ve třech do těch prostor	R4-120-121
	Že tam chodili ve vícero	R4-125
	Jde jeden, jde druhý nebo pak tam třeba chodili spolu	R5-126
	Třeba i na sebe čekali a šli do tý šatny dva tři, že tam nešli sami	R5-126-127
	Nechtěli být sami, vždycky s nima musel někdo být	R6-16-17
	Někdo chtěl chodit jenom s někým, jo, že tam nechtěl chodit sám	R6-110-111
	Ať prostě jde s nějakou skupinkou	R11-283-284
Ticho, které buší do uší	Na chodbách divný ticho	R4-175
	O tý velký přestávce zas bylo to ticho na chodbě	R4-192-193
	Byli zamlklí	R6-16

Kategorie - ROZSAH OSOB SE ZMĚNAMI CHOVÁNÍ		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Jsme v tom všichni	A muselo se pracovat se všemi jako s celkem	R3-41
	Tady byli psychologové asi třikrát ve třídě jako celku a pak měli sezení každý zvlášť	R3-61-62
	Takže ani v těch prostorách nebyly, ale měly s tím taky nějaký problém	R4-150-151
	Ti přímí účastníci a jejich kamarádi	R4-292
	Hysterický reakce spíš ty studentky, které u toho ani přímo nebyly	R5-12-13
	Byly děcka, který nechtěly jít ani do tý školy	R5-97
	Přímo účastníci nebyli, ale věděli o tom	R6-115
	Oni to nesou v podstatě všichni špatně	R6-203
	Problém právě s jednou holčinou, co přímo ten den nebyla ve škole	R7-13-14
	Ta holčina co s tím přišla, ta tam nechtěla chodit a potom ještě jako pár holek	R7-51-52
	Ono těch tříd bylo zasaženo spousta	R11-103
	Zasáhlo to jako hodně tříd	R11-109-110
	I další třídy, které byly třeba v těch šatnách	R11-112
	To se netýkalo jedny třídy	R11-113
	Skoro všichni	R9-136
	Mnozí to viděli	R8-449
	Třída těch zraněných	R8-546
	Celá třída, jsou to holky	R11-549
	Třída toho P., ti spolužáci	R11-555-556
	Všechny děcka z oboru kuchař-číšník	R8-557
Efekt pouhého vystavení	Některý třeba to měli jenom z vyprávění	R4-145
	Neviděli, ale samozřejmě se s tím P. znali	R5-30
	Slyšely to od těch spolužaček, znaly toho P., ale nebyly svědkem toho incidentu a paradoxně takový mají problém doteďka	R5-269-270
	A někdo možná ani ne, že se s ním pozdravil na chodbě	R5-278-279
	Některý ty děcka, který opravdu nebyly...přímo u toho, nebo možná ani neviděly	R11-564-565
	Stalo se něco hroznýho v jejich škole, oni třeba byly mimo školu	R8-569

Kategorie - SMĚRY STABILIZACE		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Externí pomoc	Toto byl návod policistů a policejního psychologa	R1-6
	Proběhla schůzka pedagogů s krizovými interventy a policejním psychologem	R1-10-11
	To, co bylo důležité, to byli ti psychologové	R3- 250
	Ale nám pomohlo, že jsme tu měli tu odbornou pomoc	R4-153-154
	By bylo potřeba, když oni tady to působení na naší škole ukončili, aby to někomu jakoby předali, aby někdo pokračoval v tom, co oni tady jakoby začali	R5-215-217
	Mně připadalo úplně jako výborný, že ten krizovej tým, že nás jako tak informoval	R5-220-221
	Potom sem docházel ten Z. K. (školní psycholog z jiné školy)	R5-72-73
	A třeba ještě mu řeknou i věci, který by mně ani neřekli (psychologovi)	R5-78-79
	Aji ti psychologové to s nima rozebírali	R6-140
	Bylo strašně důležitý, že přijeli ti psychologové	R9-116
	A on jim řekl, ať mluví, mluvte na mě (psycholog)	R10-178
	Věděli, jsme od psychologů, že je důležitý, aby tam šli na to místo	R8-266-267
	Aby se hned vypovídaly, aby řekly (psychologovi) prostě jaký mají problém	R10-523
	Aktivita: vedení školy	Dále jsem domluvil schůzku se školním psychologem
Ve vestibulu určili pietní místo učitelé		R2-21-22
To byla aktivita, jak bych to řekl, no vedení školy i studentů		R3-127
I pan zástupce taky chtěl, aby se s nima mluvilo		R5-33-34
Aktivita: učitelé-žáci	Byli zaměstnaní, museli začít pracovat	R3-68-69
	Tak tam jsme si o tom popovídali	R3-76
	Dopředu jsem jim řekl, že ta situace nastat může	R3-263-264
	Snad jsem je na to připravil	R3-267
	Je to jediná učebna, která má kouli, tak jsme je tam zamčeli	R3-16-17
	Jsmo je vůbec nepustili, aby se k tomu nedostali, aby to neviděli	R3-27
	Já jsem si je natáhl na tom pohřbu všechny kolem sebe a dával jsem bacha, aby mně tam někdo neodmlel	R3-82-83
	Že jsme doopravdy s těma nejhoršíma případama do tý šatny šli	R3-336-337
	Já se snažím je od toho chránit	R4-27
	Já jsem jim přímo dala návrh	R4-53
	Řešila jsem to se všema naráz	R4-56
	Měla u mě dlouho ty přezůvky	R4-141
	Věděli, že můžou třeba přijít i za náma	R4-200
	Tak jsem jí tam dávala takový laický rady	R4-153
	Byli takový hysterický, tak jsme je měli bokem	R4-172-173
	Tak jsme si to tam všechno prošli	R3-340
	Nebo jsem se jim to snažila jako vysvětlit	R5-25
	Takže jsme s nima o tom mluvili	R5-70
	Když jsem viděla, nebo měla pocit, že by to někdo potřeboval, tak jsem je sem třeba zavedla	R5-74-75
	Ten kdo chce, takže já tam s nima půjdu	R5-112
	Děckám jsme to mohli jako říkat, co se jakoby děje	R5-221-222

	Si nás tady ten tým svolal...řekl nám, co se stalo,... že my jsme to zase těm dětem mohli jít říct	R5-224-225
	Oni spíš se snažili pomáhat, jako přibližovat se jim	R6-81
	Víc jsme si jich všímali a víc jsme je směřovali někam jinam	R6-139
	Snažili jsme se mluvit úplně o něčem jiným než to, co bylo	R6-14
	Vymyslet práci nebo praxi, aby je bavila	R6-23
	Vy je musíte vtáhnout a prostě jim dát nějakou práci	R6-70
	Já tam třeba půjdu s váma	R7-63
	Tam byl potom spíš jakoby osobní přístup	R7-77
	Když budete mít někdo problémy, tak přijďte, to probereme	R7-79-80
	Tak jsem jenom říkala, že Petr by tohleto nechtěl, že kdyby je viděl, jak vypadají, že by se na ně zlobil, takže jako jsem na ně šla i takhle	R7-101-102
	Jestli chtějí nějakou jakoby psychickou podporu	R7-111
	Ted' jsme se domlouvali... jak to bude probíhat... ta vzpomínková akce	R5-192-193
Aktivita: žáci-učitelé	Ono je vlastně musím říct, zajímalo, i vůbec jak jsme to prožívali my	R4-136
	Třeba se ptali, jaký to bylo z našeho pohledu	R4-137-138
	Přeptaly se na to, co chtěly	R7-40
Aktivita: žáci-žáci	Snažily se pomoc i těm dvěma	R3-48
	Byli rádi, když vlastně přišli a bylo po všem a udělali si to jenom samy za sebe, za svoji třídu	R4-45-46
	Že tam chodili ve vícero	R4-125
	Ze začátku chodili ve dvou ve třech do těch prostor	R4-120-121
	Oni si poskytovali takovou podporu zase navzájem	R5-102-103
	Oni se o tom bavili, tak to sdíleli spolu	R5-103
	Víc si pomáhají, víc spolu rozmlouvají	R6-154
	Třeba i na sebe čekali a šli do tý šatny dva tři, že tam nešli sami	R5-126-127
Aktivita: žáci	Před školou vzniklo spontánně pietní místo	R2-20
	Tam vlastně měli řeč, takže dokázali vlastně zvládnout i nějaké proslov, kterej byl docela pěkněj a kterej složili sami	R3-96-98
	Mají takovou snahu se toho účastnit, nebo nějak mu vzdát ten holt	R3-119-120
	Měli připravený nějaký to povídání o něm	R136-137
	Zvolili tu variantu, že to chtěou prostě sami	R4-57
	Řada jako z nich už to nechce sdílet veřejně	R5-170
	Snad ptali hned po pohřbu, jestli bude u školy nějaké takové místo, kde by mohli zavzpomínat	R6-165-166
	Vzdávali úctu nebo poděkování	R6-187
	Spíš si myslím, že jako sami. Že je to pro ně snesitelnější než ty hromadný (odpověď na otázku z ř. 119-121 zda si chtějí vzpomenout sami, nebo zda vyhledávají účast	R7-122

Kategorie - MECHANISMY STABILIZACE		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
První krok	Dle psychologa bylo lepší, aby žáci do školy přišli	R1-13
	My jsme je samozřejmě na ty odborný rady přeposlali někam dál	R4-200-201
	Aby je přemluvili, aby do té školy šli	R5-102
	Líp jim bude s náma, když to s náma bude rozebírat, než když to budou doma v sobě držet	R7-44-45
	Ať nezůstávají doma	R10-168
	On řekl, že prostě je strašně dobře, aby se sem šlo	R10-169-170
	Strašně pomohlo, že nezůstali doma, že se nedalo ředitelský volno	R9-198-199
	Věděli jsme od psychologů, že je důležitý, aby tam šli na to místo	R8-266-267
Uctění památky	Před školou vzniklo spontánně pamětní místo	R2-21
Ventilování problémů	Ve třídách se o incidentu neustále mluvilo	R1-23
	Byly určitě chvíle, kdy jsme si popovídali, kdy jsme prostě přestali dělat a povídali jsme si	R3-188-189
	My jsme jim tu možnost dali, aby si s náma o tom popovídali	R4-203-204
	Jeden dva dny jsme prostě tomu dávali prostor ve vyučování	R4-255
	Normálně se stály fronty na to, že si potřebují popovídat	R4-268
	Takže jsme s nima o tom mluvili	R5-70
	Oni se o tom bavili, tak to sdíleli spolu	R5-103
	Když budete mít někdo problémy, tak přijďte, to probereme	R7-82-83
	Já myslím, že jim hlavně pomohlo to rozebírání, že se z toho vypovídaly	R7-39
	Když budete mít někdo problémy, tak přijďte, to probereme	R7-79-80
	Že o tom jako mluvili	R9-117
	Děcka se mohly ptát	R9-120
	Tak jsme tam třeba i o některých věcech mluvili (v hod. těl. výchovy a občanské nauky)	R9-121
Změna režimu	Zintenzivnili jsme dozory v prostorách šaten	R2-26
	Mohly chodit vrchním vchodem	R2-28
	Žáci chodili dva týdny vrchem, než se šatny vymalovaly	R2-32-33
	Chodily ty děcka přes hlavní vchod tady vrchem, nechodily přes šatnu	R3-314-315
	My jsme si je tady odchytili nahoře a šli jsme s nima do šatny	R3-315
	Tam jsou samozřejmě dozory a jsou neustále hlídány	R3-319
	Nemuseli tam chodit, měli možnost si ukládat věci jinam	R4-119
	A teď, když tam míváme dozory	R4-121
	My jsme vlastně měli tam dozory	R5-106-107
	Mohly chodit děcka hlavním vchodem, že nemusely přes ty šatny	R5-107
	Bylo tam pořád rozsvíceno	R5-109
	Takže měli věci třeba u mě v kabinetě	R5-110
	Chodili potom zadem	R9-143
	Tam dali ten dozor	R8-149
	Že tam byl pořád někdo dospělý	R8-151-152
	Že tam stál nějaký dospělý člověk	R11-421

Úprava prostředí	Spolu s aranžérkami jsme se dohodly a šatny vymalovaly	R2-31-32
	Musíme vyřešit co s těma šatnama, s tím přístupem, nějak aby se začalo fungovat	R4-134-135
	Ty šatny, to určitě (odpověď na ot. na ř. 226 co byla první změna k lepšímu)	R4-226
	Proto třeba jak už jste zmiňovala to vymalování šaten	R4-252-253
	Ted' se to vymalovalo (šatny)	R9-154
Odpoutání od traumatu	Práce je nejlepší lék a tak jsme se na ně snažili navalit úkoly, aby ne-mohli myslet a neměli čas na to myslet	R3-58-59
	Aby je nekompromisně zaměstnávali	R3-65
	Když budou zaměstnáni, nebudou nad tím přemýšlet	R3-157-158
	Čím méně budete připomínat, tím dřív zapomenete	R3-223-224
	Tak jsem řekl panu zástupci a zrušili jsme hodinu a bavili jsme se	R3-240-241
	Když bylo ted' to roční výročí, tak já jsem domluvila exkurzi	R4-27-28
	Ale uvítají, když už se o tom nemusí nikdo s nima o tom dál bavit	R4-39-40
	Začla prostě normální výuka	R4-254
	Já už sem potom na ně musela bejt taková trošku jakoby přísná, už jsem chtěla, aby se to všechno vrátilo k normálu	R5-66-67
	Já jako jsem zaplula do tý výuky, dělala jsem jako, že se nic nestalo už potom, protože mi přišlo tady v tom je podporovat, že to taky nebylo k ničemu dobrý	R5-83-85
	Snažili jsme se nějak jako je rozebrat, aby na to nemusely myslet	R6-11-12
	Snažili jsme se mluvit úplně o něčem jiným než to, co bylo	R6-14
	Vymyslet nějakou práci nebo praxi	R6-23
	Bavili jsme se o všem možným	R6-38
	Vy je musíte vtáhnout a prostě jim dát třeba nějakou práci	R6-70
	Víc jsme si jich všímali a víc jsme směřovaly někam jinam	R6-139
	Ten druhý den už jsme se měli učit	R9-191
	Bavili jsme se, že bude ples, že bude stužkování	R8-247-248
	Vytěšňovat, strašně vytěšňovat to, co se stalo	R10-273
	Soustředit na to učení	R10-274
Že se začlo pracovat, že se o tom přestalo mluvit	R9-390	
Doprovod	Že jsme doopravdy s těma nejhoršíma případama do tý šatny šli	R3-336-337
	Když tam nikdo nebyl, tak jsme si to tam všechno prošli	R3-340
	Já tam s nima půjdu, že tam půjdeme jako všichni společně	R5-112-113
	Já tam třeba půjdu s váma	R7-64-65
	Kdo si dneska troufne, pojďte se mnou	R8-250
Informovanost	Že mají ještě nějaký otázky, že by ještě něco chtěli vědět	R3-198-199
	Po Vánocích ještě přišli nějaké výsledky vlastně od vás. I s tím je bylo potřeba trošku seznámit	R3-206-209
	Snažil jsem se je připravovat na to, že se může stát, že si je ten novinář vytáhne někde z toho davu a bude se jich ptát	R3-258-259
	Oboustranné informace	R3-295
	Že ta osoba, která to jako spáchala, nemá nic společného s naší školou	R5-234-235
	Přeptali se na to, co chtěli	R7-40
	Hlavně se mluvilo o té bezpečnosti	R7-68
	Děcka se mohly ptát	R9-120
	Mohly vlastně zjišťovat, co to je za člověka	R11-598
Chtěly vědět o tý nemoci	R11-606	

	Že jsme si prostě sedli, zaujali jsme nějakou strategii, že si o tom musíme popovídat	R4-133-134
--	---	------------

Kategorie - POZITIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Interpersonální vztahy	Učitelé jsou stmelenější. Děti se také víc semkly	R2-50
	Po tom neštěstí se ty děcka semkly ještě víc k sobě	R3-48
	Já jsem měl ... s těma děčkama, nebo mám s nima vztah takovej trošku, jak bych řekl, férovej	R3-232-233
	Když jsou spolu, tak jsou jako jeden kolektiv	R3-275-276
	S pí. P. mají do teďka úplně skvělej vztah, ona s nima vlastně řešila tu krizi	R4-68-69
	Vlastně si nějaký ten pocit bezpečí takhle navozovali	R4-125-126
	Že jsme si třeba byli bližší	R4-139
	Třídy a některý kolektivy se opravdu hezky spojily	R4-188-189
	Že to prostě chtělo, aby to viděli, že je to normální jít dál	R4-236
	Krátkodobě ano, že třeba tady se tahle třída stmelily...ona je to holčičí třída, takže najednou byly jak jeden celek	R4-312-314
	Oni spíš se snažili pomáhat, jako přibližovat se jim	R6-81
	No ta třída se víc semkla k sobě	R6-150
	Víc si pomáhají, víc spolu rozmlouvají	R6-154
	Přišlo mně, že se ta třída jakoby stmelila dohromady	R7-22
Jakoby víc si pomáhali jako mezi sebou	R7-24	
Společný prožitek	Třeba se ptali vůbec, jaký to bylo z našeho pohledu	R4-137-138
	Tak jsem jim tam jen tak ve stručnosti samozřejmě řekla co a jak, pro některý to pomohlo, že jsme si třeba byli bližší	R4-138-139
	Oni díky tomu, co si prožili sami, tak si asi pak asi dokázali i představit jako že i ten pedagogický sbor to neměl asi úplně snadný	R4-218-220
	Oni se o tom bavili, tak to sdíleli spolu, což jim samozřejmě si myslím pomohlo	R5-103-104
	Tady jsou jakoby na tom všichni stejně	R9-124-125
	Mají stejnou zkušenost	R9-127
	Ty děcka, který dokázaly celou dobu, celý týden chodit do školy se z toho dostaly daleko rychleji	R8-241-242
Jednota	Takže ty děcka se od něj odtáhly, jako by to odsoudily	R5-251
Role	Ti učitelé dřív byli takový odměření..., ale když se to stalo, tak oni se snažili pomáhat, jako přibližovat se jim	R6-80-81
	Že všichni udělali to, co udělat měli při tom i potom	R8-478
Kdyby-chyby	Nesmíme si říkat kdyby	R8-227
Sejde z očí	Kdy se vlastně i tady to pietní místo jakoby odklidily ty svíčky	R9-341
	To bylo taky jakoby pro ty děcka takový důležitý, že už to tam není (piet. místo)	R9-348
Prázdniny	Po těch vánočních prázdninách,... oni měli skoro čtrnáct dní, tak tam neměli kontakt s tou školou, ono se tak trošku ulevilo asi každému	R3-170-171
	Děcka potom byly dobu i doma	R7-94-95

Kategorie - NEGATIVNÍ OKOLNOSTI STABILIZACE		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Podpora nejen dětem	Naše škola vlastního psychologa nemá	R1-17
	Vím, že na školách bývá třeba normálně psycholog	R4-277-278
	Jestli něco tak aby těchto lidí bylo k dispozici víc a někdy i třeba delší dobu	R4-276-277
	Možná, taková ta psychologická podpora, že měla být dlouhodobější	R5-199-200
	Aby ty děcka si nemusely shánět psychology sami	R5-200-201
	Oni potřebovali tu pomoc hned a oni je objednali na někdy	R5-201-202
	Třeba tady by vůbec nebylo špatný, kdyby byl ten školní psycholog	R5-204-205
	Přítomnost nějakýho toho psychologa, tady mohla být delší dobu	R9-510-511
Rozloučení	Tam byl potom problém s tím pohřbem	R3-55-56
	Byla pro ně další rána, byl ten pohřeb	R3-79-80
	Hodně šli dolů, některý jsem tam musel vyvádět	R3-82
	Ten pohřeb a ten to znova všechno rozdmýchal	R4-223
	Tam na tom pohřbu taky, byť já jsem dopředu jim domlouvala, že pokud to nezvládnou, tak ať na ten pohřeb nechodí	R5-22
	Jsme je tam s kolegou vynášeli, omdlívali tam	R5-26-27
	A pak se to ještě zhoršilo v tom týdnu před tím pohřbem	R5-36-37
	Pak zase nastalo, že jo, ten pohřeb, to rozloučení	R10-279
	Že tam chtěou, že to chtěou jakoby uzavřít	R9-334
	To největší bylo po tom pohřbu	R9-335
	Jako celkově asi největší po pohřbu	R8-338
Vzpomínkové akce	Když přijde nějaké výročí, rána se otevírá	R2-42-43
	Největší problém, co jim působil asi, bylo neustálý vzpomínání	R3-115
	Akce, ten den pro Petra je trošku, trošku srazila	R3-217
	Každá taková akce je připomínková, zase je trošku tím stresem	R3-151
	Ale jsou z toho trošku ten den, jako je na nich vidět. Sou tam i slzy u těch holek	R3-179-180
	Jedinej problém jsou ty připomínkové akce	R3-252
	Pokud není nějaký motiv, co by jim to ještě připomnělo, tak si myslím, že je tam ta situace docela stabilní	R4-22-23
	Uvítali to, že tady nemusí být přímo, že pak jenom zapálili svíčku	R4-31-32
	Udělali si to jenom sami za sebe	R4-45-46
	Jakmile se něco řeší, nebo se něco blíží tak je tam vidět nějaká nervozita	R4-112-113
	Děcka na to zapomenou, ale nesmí tam být ty impulsy no, jakmile je nějaký výročí..... je to na nich cejtít no, že se jim to zase připomíná.	R4-175-178
	Po tom incidentu nebo i vlastně když byla ta vzpomínka na něj, tak je vidět jak to zpracovávají	R4-183-184
	Jak byla ta vzpomínka,..... zas o tý velký přestávce zas bylo to ticho na chodbě.	R4-191-192
	Negativně reagovali na takový to, že sem jako příjžděli ty lidi, připomínalo se to	R5-147-148
	Spíš už je to obtěžovalo, že se to pořád připomíná	R5-151-152
	Ty děcka už jako nechtějí se k tomu úplně vracet, že to nechtějí prožívat znovu	R5-157-158
Nebo teď jak bylo to výročí, tak se zase začali objímat, hroutit, brečet na chodbách	R5-182-183	

	Oni pak byly z toho takový rozjitřený	R5-196-197
	Když to skončí tak na nich vidíte, že oni v té třídě sedí a jsou takový zamyšlení	R6-64-65
	Že jim to zase přehrává v hlavě	R6-69-70
	Nebo jak teďka byl ten rok, tak jako zase se znovu obnoví	R6-181
	Nebo když je o tom nějaká zmínka velká	R6-181-182
	Oni fakt, jakákoliv zmínka, kdokoliv se jich to vyptává, tak oni hrozně těžko nesou	R6-195-196
	Když se něco jako objeví, zase sklouzneme zpátky	R6-200
	Byl ten den toho výročí, tak jako některý na tom byly jakoby špatně	R7-115-116
	Spíš si myslím, že jako sami. Že je to pro ně snesitelnější než ty hromadný	R7-122
	Ten pietní akt na jaře když on měl narozeniny, takže se o tom začlo trošičku mluvit	R9-400-401
	Ty traumata se vrací třeba s tím výročím	R9-622
Vtíravé myšlenky	Že na to nemůže přestat myslet a co má dělat	R4-152
Kolovrátek	Protože pořád se o tom bavit dokola tak jako nikam nevedlo	R4-259-260
	Že to nemá cenu pořád dokola o tom mluvit, pořád dokola to rozebírat	R5-68
	Furt to chtěli rozebírat	R7-20
	Skupina těch dívek, které by to pořád rády rozebíraly	R5-82-83
Davová psychóza	V té třídě fungoval takový efekt, já bych řekla, jako nějaký náказы	R5-13-14
	Že se to přenášelo jako kolektivní hysterie	R5-15-16
	Že to bylo hodně, tak nějak to prožívali, a jako to sdíleli ten smutek a tím se v tom jakoby tak trošku podporovali	R5-27-28
	Během dalších dnů tak děcka kolabovaly, takže jakmile se uslyšela sanita, tak jako se začaly sesejpat	R7-32-33
Hrozba sekundární viktimizace	Ono to bylo docela dost medializovaný, takže v podstatě, svým způsobem se to těm děčkám připomínalo	R3-369
	Ale už chtěly, aby tady nebyly žádný média	R4-44
	Myslím, že ty média jim neudělají nic dobrého	R4-44-45
	Ještě se ptali, jestli i už budou pryč novináři, až se budou vracet	R4-57-58
	To bylo nejhorší, že se to furt omílalo v těch médiích	R7-86
	Ty děcka se z toho začaly dostávat, tak jakmile to uslyšely v médiích nebo novinách, tak zase jakoby je to stáhlo	R7-88-89
	Já myslím, že na ně působí zase hodně ta média	R7-105
	Byly fakt strašně dlouhou dobu traumatizovaný téma výslechama	R11-106
	Třeba zase nějak slyšeli něco v televizi	R10-275
	Už prostě nechceme, už to nechtěli ani slyšet	R10-276
Únik od problému	Že tím, že se vyhýbali, tak to bylo pro ně horší	R8-269
Personální změny	Že jim to je líto, že prostě jejich třídní učitelka odchází, která to s nima odžila	R4-78-79
	Bylo vidět, že na ní byly hodně napojený a prostě třeba to jako holky odnesly i slzama, jako to, že u nich končí	R4-82-83
Exhibice	Byly tam i děcka, který v tom podle mě viděly trošku jakoby nějakou senzaci	R5-59-60
	Všechno si to fotil na ten mobil a hned to tam dával na nějakou tu sociální síť a vím, že i docela ochotně poskytoval	R5-62-63
	Že mu dělalo trošku dobře, že se může zviditelnit	R5-65
	Některý ty holky si trošičku hýčkaly tu bolest	R5-66

	Okázale dávaly najevo ten smutek	R5-83
--	----------------------------------	-------

Kategorie - ČASOVÝ PRŮBĚH STABILIZACE		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č.-řádku
Dny poté	První týden po útoku pracovali s dětmi krizoví interveni a policejní psycholog. Druhý týden školní psycholog	R1-17-18
	Hodně pomohly čtrnáct dní po útoku prázdniny	R2-38
	Do toho pohřbu tady byli psychologové	R3-61
	Od toho třetího dne už jsme se snažili, aby je nekompromisně zaměstnávali	R3-64
	To bylo možná po nějakých 14 dnech (troufli si někteří jít sami do šaten)	R5-115
	Ten druhý den už jsme se měli učit	R9-191
Jak šel čas	Naposledy co jsme si o tom povídali, byl tak únor	R3-202
	O těch Vánocích už ta situace v té třídě byla taková jako, já bych řekl, zvládnutá	R3-114
	Už se od toho února se oklepali hodně	R3-216
	Myslím si, že do toho měsíce, už nebyl nikdo, kdo by šel, nebo kdo by nešel do tý šatny.	R3-326
	Měsíc dva a to dělala i ta moje bývalá třída, že tam chodili ve vícero	R4-125-126
	Já si myslím, že tak měsíc, tři týdny (odpověď na otázku na ř. 221 kdy se to začalo vracet do normálu)	R4-222
	Měsíc po té události už to fungovalo	R4-244
	Já si myslím, že to bylo tak po 14 dnech (odpověď na otázku z řádku 121-122. kdy chodily děti šatnami)	R5-123
	Že se vrátili k té rutině a já nevím jestli, určitě třeba měsíc, dva měsíce	R5-177-178
	Řekla bych, tak 14 dnů nebo možná když to vezmu tak ten měsíc (otázku z ř. 33 návrat do běžných kolejí)	R6-34
	Tak to byl tak po tom asi ten měsíc a půl až dva měsíce	R6-54
	Tak bych řekla, že to bylo až někdy z jara (odp. na otázku z řádku č. 115-116 kdy děcka začaly chodit do šaten)	R6-118
	Já myslím, že tak ten měsíc (nechodily do šaten)	R7-61
	Tam těch 14 dnů to bylo dost intenzivní (odp. na otázku z řádku č. 81-82 jak dlouho, než upustili od rozhovorů)	R7-83
	Myslím tak nějak možná po Vánocích (odp. na otázku z řádku č. 92-93 kdy do normálního stavu)	R7-94
	To měli strašně dlouho, myslím si až do konce roku (problém projít šatnou)	R9-134
	Někomu to trvalo týden, někomu měsíc někdo až do konce školního roku (projít šatnou)	R8-252
	Víc a víc lidí chodí těma šatnami a na konci roku už si myslím, že to bez problému tudyma prošel každý	R8-254-255
	Po tom pohřbu, kdy to bylo jakoby ukončený (odp. na otázku z řádku č. 325 kdy se to začalo vracet do normálu)	R9-327
	Až do toho června jednotlivci se ještě prali, ale jako celek, jako škola bych řekla, že fakt po tom pohřbu	R8-339-340
Až to začalo úplně normálně po tom pohřbu fungovat, to vyučování	R8-394-395	
Já myslím, že taky do toho pohřbu, že se potom jakoby to už fakt nevrátilo vůbec jakoby k tomu	R9-399-400	
Já si myslím, opravdu po tom pohřbu (odp. na otázku z řádku č. 378 kdy se to zlomilo)	R11-380	

Současnost	V tuto chvíli je situace stabilizovaná	R2-42
	Teď jsou v podstatě ty děcka takový, jaký byly	R3-163-164
	Už je podle mě v normálu (třída)	R3-174
	Už je situace taková, že už jim to nějak jako bych řekl, dvakrát nevadí, že už to jsou schopný strávit	R3-370-371
	Co se týká projevů, jako že by tam byla třeba nějaká hysterie, pláč, tak to ne	R4-32-33
	Pokud není nějaký motiv, co by jim to ještě připomnělo, tak si myslím, že je tam ta situace docela stabilní	R4-22-23
	Pokud se přímo neřeší nějaká situace, která je navázaná na tu událost, tak ta třída funguje úplně normálně	R4-111-112
	Ta možnost takový nějaký pomoci je tam pořád, si myslím	R4-206-207
	Jsou tam děcka, který doteďka chodí k psychologovi	R5-55-56
	Že by každý den se zabývali tím, vzpomínali na to, že se to tady stalo, to ne	R5-188-189
	Oni jsou zase ti učitelé a vy jste žáci	R6-82
	Víc si pomáhají, víc spolu rozmlouvají	R6-154
	Já si myslím,... že už je to v pořádku, jako nikdo o tom nemluví	R6-179-180
	Drží při sobě	R7-29
Většina si myslím, že to tak nějak už mají jakoby vyřešený, že už jako je to v pohodě	R9-639-640	

Kategorie - EFEKTIVITA STABILIZAČNÍCH MECHANISMŮ		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č. řádku
Pocit bezpečí	Děti uklidnilo, když se zavedl dozor	R2-35
	A trošku jí odlehlo	R3-341
	Že jsem jí trošku ten strach zlomil	R3-345
	Pro ně určitě bylo dobrý, že tam prostě stál (dospělý)	R11-419
	Ale nám pomohlo, že jsme tu měli tu odbornou pomoc	R4-153-154
Odreagování	Neměli čas si někde vylívat srdíčko	R3-69
Návrat k běžnému režimu	Už bylo vidět, že se přece ten mladej organismus s tím dokáže líp vypořádat než ty dospělí lidi, a že to trošku se povedlo jakoby utlumit a zvládnout	R3-77-79
	Už si povídali oni mezi sebou, už nebylo potřeba s nima nějak pracovat	R3-219
	Dneska už chodí ty děcka normálně do šatny	R3-318-319
	Myslím si, že do toho měsíce, už nebyl nikdo, kdo by šel, nebo kdo by nešel do tý šatny.	R3-326-327
	Teď už je situace taková, že už jim to nějak jako bych řekl, dvakrát nevadí, že už to jsou schopný strávit	R3-370-371
	Už chodí úplně normálně po jednom	R4-122-122
	Pak jsme teda jako samozřejmě už přecházeli... do normálního procesu žák-pedagog	R4-204-205
	Ty šatny, to určitě, že, že...tam začali zpátky chodit	R4-226
	Takový ty věci, který jsou spojený s tou výchovou a vzděláváním. 3-4 týdny a už to fungovalo tak, jak mělo	R4-244-245
	Začla prostě normální výuka	R4-253
	Postupně si pro to chodili a opravdu si to do těch šaten přestěhovali	R5-116-117
	Byla jedna taková věc, kterou jakoby překonali, prostě jít do těch šaten..... jako jít do tý školy normálně a i přes to místo, kde se to teda všechno stalo	R5-117-119
	Bylo hrozně dobře, když už naběhl takový ten běžný režim tý školy	R5-173-174
	Už prostě se zadávaly úkoly, že prostě jsme jim dali najevo, že prostě ten život jde dál	R5-175-176
	Takže bych řekla, že díky tomu postupně se to zpravilo	R8-152-153
	Tak si myslím, že se to hodně rychle po tom jakoby zlepšilo (po výmalbě)	R9-154-155
	Strašně pomohlo to, že nezůstali doma, že se nedalo ředitelský volno	R9-198-199
	Pak už ti, co šli se mnou, tam dokázali projít sami	R8-251
	Že se začalo pracovat	R9-390
	Začalo fungovat normální vyučování	R8-391
Zklidnění	Hlavně pomohlo to rozebírání	R7-39
	Přeptaly se na to, co chtěly a to jim spíš asi hodně pomohlo	R7-40
	Kdybychom to nerozebírali, takže by to v sobě dusili a dýl by to trvalo	R7-141-142
	Děcka se mohly ptát, to si myslím, že bylo strašně důležitý	R9-120
	To bylo takový uvolněný, že se opravdu sedělo	R9-177
	Myslím, že tímhle tím se to docela uklidnilo (do šaten větší skupina)	R11-286
	Že se o tom nemluvílo	R9-387
	Ten psycholog říkal, co je to za člověka, to si myslím, že pro ně bylo strašně důležitý	R11-607-608
	Bylo důležitý, že ta ženská nešla přímo vraždit	R11-617

Kolektiv	Byli takový jako, jak bych to řekl, důslednější. Víc se snažili.	R3-158-159
	Víc se to potom sdružilo	R7-25
	Drží při sobě	R7-29
	Mně to přišlo akorát jako že ta třída se jakoby stmelila	R7-145
Pocit sounáležitosti	Měli potom pocit, že tady se cejtí ve škole líp jak doma	R9-121-122
	Říkali, že nakonec jsou vlastně radši tady	R9-128-129
	Že tady mohli být všichni	R9-201
	Ty děcka, který dokázaly celou dobu, celý týden chodit do školy se z toho dostaly daleko rychleji	R8-241-242

Kategorie - VLIV MÉDIÍ A KOMUNIKAČNÍCH PROSTŘEDKŮ		
Kód	Jádrový výrok	respondent - č- řádku
Dezinformace	Aby neposílali neověřené SMS zprávy	R1-8
	Ať nikomu nevolaj, že teprve musí zjistit co se děje	R9-33-34
	A nesledovaly ty informace, který už tehdy byly zkreslený	R10-170-171
Sdělovací prostředky	Novináři, kteří děcka doslova otravovali	R3-253
	Ale už chtěli, aby tady nebyly žádný média	R4-44
	Myslím, že ty média jim neudělají nic dobrýho	R4-44-45
	Ten internet a ty mobily v těchhle situacích, to není vůbec nic dobrýho, co by pomáhalo	R4-167-168
	To bylo nejhorší, že se to furt omílalo v těch médiích	R7-86
	Ty děcka se z toho začaly dostávat, tak jakmile to uslyšely v médiích nebo novinách, tak zase jakoby je to stáhlo	R7-88-89
	Já myslím, že na ně působí zase hodně ta média	R7-105
	Třeba zase nějak slyšeli něco v televizi, tak oni už nechtěli	R10-275
Zabránění panice	Už prostě nechceme, už to nechtěli slyšet	R10-276
	Pak jsme se snažili... to udržet co nejvíc...v tajnosti,... i když v podstatě ta zpráva se roznesla dost rychle a děcka to dostaly pomocí esemesek	R3-28-29
	Takže, prostě ty informace se roznesly strašně rychle	R3-33
	V podstatě se s tím se nedá nic dělat no, prostě, to je technika, tak to funguje	R3-35-36
Získávání informací	Že oni třeba věděli, že ten P. nežije a tam vedle to ještě nevěděli, to znamená, že jsme si je prostě dali sem, aby tam nevyvolávali nějakou paniku	R4-163-164
	Oni se o tom, co se děje dozvídali z internetu	R4-163
Poskytování informací	Všechno si to fotil na ten mobil a hned to tam dával na nějakou tu sociální síť a vím, že i docela ochotně poskytoval	R5-62-63

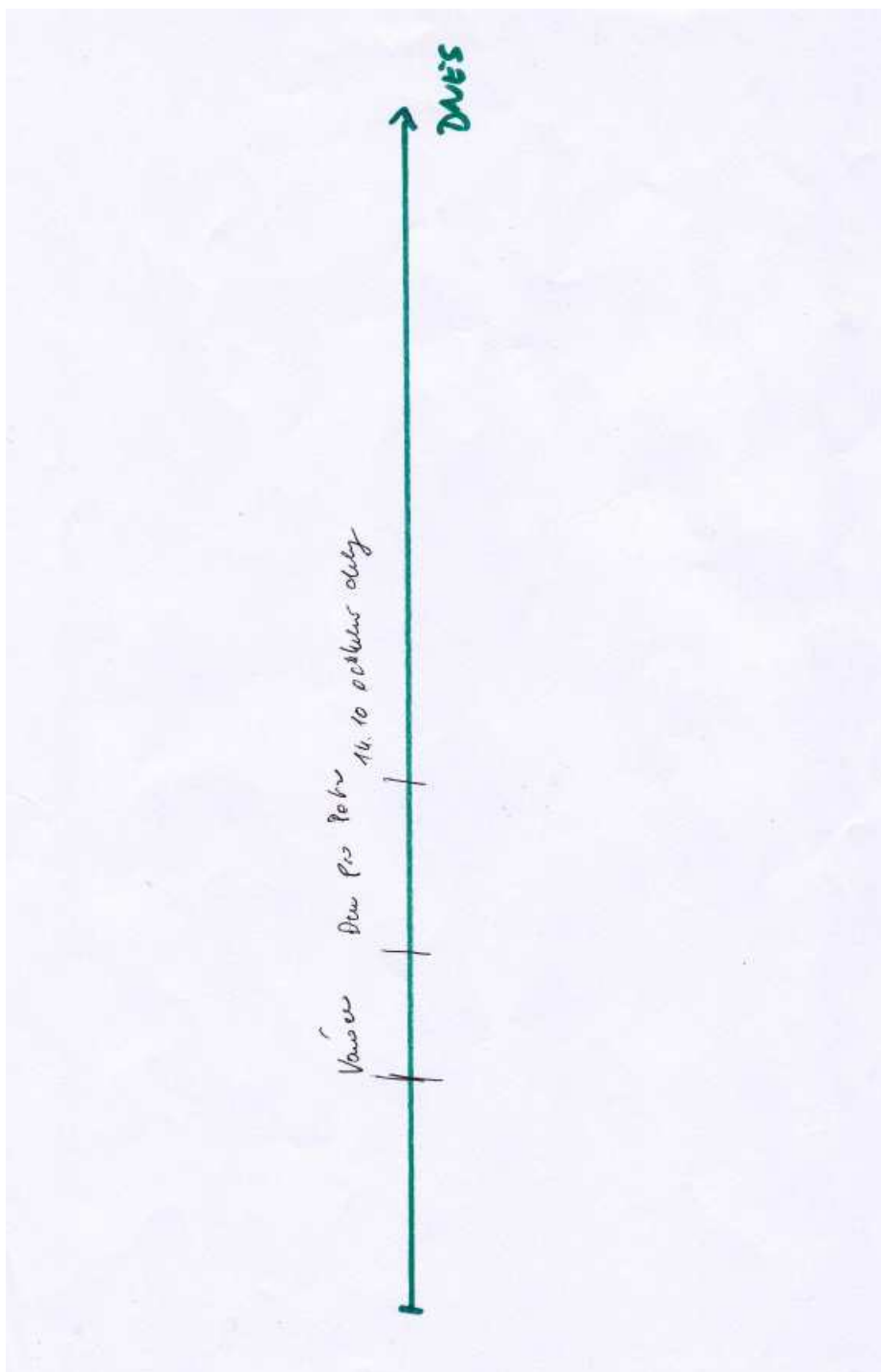
PŘÍLOHA P III: PROTOKOL ROZHovorŮ

Seznam hlavních otázek rozhovorů

1. Co se dělo s žáky (třídou) poté, co se to stalo?
2. Co jste dělali proto, aby se situace urovnala?
3. Kdy se začala situace vracet do normálního stavu?
4. Došlo již ke stabilizaci a v čem se stabilizace projevuje?
5. Co mohlo být ještě uděláno? Co jste postrádali? Mohlo být něco uděláno rychleji?
Co nemuselo být uděláno vůbec?
6. Můžete popsat, jak se změnilы vztahы a v čem?

PŘÍLOHA P IV: ČASOVÁ OSA

(zdroj: respondent číslo 3)

PŘÍLOHA P V: ZÁPIS Z TŘÍDNÍ SCHŮZKY

PD č.7 Zápis ze třídní schůzky

Třída: 2OE

Třídní učitelka: "

Datum konání: 22. 10. 2014

Program

1. Informace policejních psychologů o mimořádné situaci z minulého týdne a jejích důsledcích

- společně s třídou OA3
- Mgr. a Mgr. i informovali rodiče a zodpovídali jejich dotazy, nabídli individuální poradenství po skončení třídních schůzek

2. Závěry z mimořádné situace na naší škole

- seznámení rodičů s výsledky kontroly ČŠI a zabezpečením školy
- způsob vstupu do školy v čase od 6,00 – 7,00 (hlavní vchod); 7,00 – 8,00 (dozory v šatnách)
- zdůraznění povinnosti použití čipu při vstupu a nepouštění cizích osob do prostor školy
- nové zabezpečení vstupních dveří do DM na čipy strážníků
- služby studentů na recepci a jejich povinnosti
- možnost využít konzultace s psychologem PhDr. přímo ve škole

3. Organizační záležitosti

- seznámení s řádem školy, úřední deska na stránkách školy
- facebook školy
- preferovat email jako kontaktní prostředek mezi rodiči a školou

4. Projekty, plánované akce

- Studenti čtou a píší noviny
- Školní časopis
- 4. 12. – divadlo Jihlava, Maryša
- předvánoční Vídeň
- lyžařský kurz

5. Prospěch a chování

- udělena 2 napomenutí za chování v OBN
- informace o prospěchu písemně po pedagoické radě

6. Individuální pohovory s rodiči

Zapsala: " á, 23. 10. 2014

PŘÍLOHA P VI: ZÁPIS ZE SETKÁNÍ MULTIDISCIPLINÁRNÍHO TÝMU

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt Proč zrovna já? (CZ.1.04/3.1.00/73.00001)

Zápis ze setkání Multidisciplinárního týmu pro oběti trestných činů ve Žďáru nad Sázavou

Datum: 23. 10. 2014

Přítomní účastníci: Mgr. Lenka Požárová, Mgr. Markéta Nováková Irovská, Mgr. Petra Nováčková, Mgr. Milada Svobodová, Mgr. Antonín Křoustek, Mgr. Ing. Ivo Vítek, Bc. Iveta Zlámalová, Mgr. Marie Doležalová, Mgr. Marie Linhartová, Mgr. Zuzana Inwaldová, PhDr. Ivana Šimková, Mgr. Zdeněk Trávníček, Ph.D., Mgr. Petr Hýl

1) Úvodní slovo koordinátorky Multidisciplinárního týmu pro oběti TČ Mgr. Lenky Požárové – oficiální představení, přivítání účastníků, prosba o představení členů Multidisciplinárního Týmu pro oběti TČ

- Mgr. Markéta Nováková Irovská (Probační a mediační služba)
 - Mgr. Petra Nováčková (Spektrum) – přestěhování organizace, vznik adiktologické poradny
 - Mgr. Milada Svobodová (Ječmínek, o.p.s)
 - Mgr. Antonín Křoustek (Bílý kruh bezpečí) – vznik nové bezplatné linky při BKB, v celé Evropě jednotné číslo
 - Mgr. Ing. Ivo Vítek (terapeut zapojený v projektu)
 - Bc. Iveta Zlámalová (Občanská poradna)
 - Mgr. Marie Doležalová (Okresní soud)
 - Mgr. Marie Linhartová (soukromý etoped)
 - Mgr. Zuzana Inwaldová (Probační a mediační služba – nyní pouze v projektu „Proč zrovna já?“)
 - PhDr. Ivana Šimková (Psychocentrum)
- Mgr. A. Křoustek – náměty: vražda žáka na střední škole (ubodán psychicky nemocnou ženou z Ostravy, která do školy vnikla) ve Žďáře n. S.; dále uplatňování nemajetkové újm

- **Vražda chlapce na střední škole:**

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt Proč zrovna já? (CZ.1.04/3.1.00/73.00001)

- Mgr. Křoustek zmiňuje případ zavražděné dívky z Jihlavy, rodiče doprovázel autobusem k soudnímu jednání v Brně – případ byl během cesty několikrát zmiňován v rádiu – trestný čin dopadá na celou komunitu, nikoli pouze oběť a pachatel či jejich nejužší okolí
- Mgr. Svobodová potvrzuje – po medializaci vraždy ve Žďáře n. S., obdržela několik telefonátů, zda psychicky nemocná žena nebyla klientkou azylového domu – předsudky veřejnosti; stejně tak Mgr. Nováková – několik telefonátů, zda žena nebyla klientkou PMS
- Návrh případové konference: Bílý kruh bezpečí se může ujmout případu (zkušenost s obdobnými poškozenými, resp. trestnými činy), Mgr. Křoustek disponuje kontakty na policejní psychology – z důvodu, že případ řeší Krajská SKPV a BKB sídlí v Jihlavě, by se mohla konference uskutečnit tam
- Mgr. M. Nováková – roznese letáky služby do školy, aby je mohli oběti (je jich možná mnohem více v rámci celé školy) využít a věděli, kam směřovat „návaznou“ pomoc, aktuálně probíhá krizová intervence ze strany policejních psychologů

- **Uplatnění nemajetkové újmy (Aplikace Zákona o obětech č. 45/2013 Sb.)**

- soudy často odkazují na občansko-právní řízení – nový Občanský zákoník
- problém odhadovat částku, na kterou mají poškození nárok
- Mgr. Petr Hýl zmiňuje akci „Kulatý stůl“ k 1. výročí Zákona o obětech, která byla uspořádána v Praze v rámci projektu „Proč zrovna já?“ – také řešena tato problematika
- zapotřebí zakotvení, více případů, zlepšení povědomí (Mgr. Doležalová z Okresního soudu potvrzuje, že jich evidují málo)
- znalci vyškolení v posuzování v oblasti nemajetkové újmy (zejména starší) se do případů dle nového Občanského zákoníku nechtějí pouštět
- peněžité pomoci dle Zákona o obětech – podobný problém, složité formuláře, dlouhá doba vyřízení ze strany Ministerstva spravedlnosti (než se peníze k poškozeným dostanou, ztrácí smysl, neboť by měly sloužit k překlenutí zhoršené finanční doby) – Mgr. Hýl dodává – je možné distribuovat materiál napsaný dr. Štěpaníkem a připomínkový Ministerstvem spravedlnosti (Odbor odškodňování), který se týká peněžité pomoci

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt Proč zrovna já? (CZ.1.04/3.1.00/73.00001)

2) Aktuality projektu (viz příložená prezentace)

- zapojení **externího dodavatele do projektu** – **Občanská poradna**
ul. Dolní 165/1 (budova České pojišťovny), tel.: 566 520 165, 728 518 290, e-mail: porzdar@seznam.cz
Velké Meziříčí (každá sudá středa), tel.: 721 137 458, e-mail: info@opzdar.cz
- zapojení **psychoterapeuta do projektu** – Mgr. Ing. Ivo Vítek, DiS. (zdarma, bez čekacích lhůt)

3) Vystoupení Mgr. Zdeňka Trávníčka, Ph.D. (SPONDEA, o.p.s.)

- stručné představení organizace – Intervenční centrum pro osoby ohrožené domácím násilím, dále Krizové centrum pro děti a mládež v tíživé životní situaci
- podrobnější zaměření se na **resocializační programy pro pachatele domácího násilí, resp. osoby nevládající svoji agresi**
- lehké diagnostikovat, avšak obtížnější osoby ošetřit (potřeba pracovat jak o osobami poškozenými, tak s těmi, kdo agresi nevládá – prevence budoucí násilí, zajištění bezpečí osobám ohroženým, také svědkům, včetně dětí a seniorů)
- pro muže i ženy (genderově vyvážené)
- založeno na pozitivním přístupu k člověku – zavrženíhodné je chování, nikoli člověk
- neprobíhá izolovaně, ale v rámci interdisciplinární spolupráce s dalšími organizacemi
- většina klientů přichází zatím dobrovolně, nikoli na doporučení instituce – např. PMS či soud
- ve Velké Británii ukládáno jako podmínka pro styk s dětmi, následuje asistovaný kontakt s dětmi, až poté samostatný
- Individuální programy – délka 3 měsíce, frekvence 1x týdně/60 minut
- Skupinové programy (zvažují počátek) – délka minimálně 6 měsíců, frekvence 1-2x týdně/180 min., otevřou po dostatečném množství klientů
- podmínky přijetí do programu: dostatečné kognitivní schopnosti, vůle spolupracovat, souhlas s kontaktem ohrožené osoby, souhlas se sdílením informací
- Intervenční tým – práce s ohroženou osobou, dr. Trávníček s kolegou práce s osoby nevládajícími agresi
- kontakt: Brno, Sýpka 25, telefon pro klienty: 725 005 367, e-mail: nasilivrodine@spondea.cz

OPERAČNÍ PROGRAM
LIDSKÉ ZDROJE
A ZAMĚSTNANOST

PODPORUJEME
VAŠI BUDOUCNOST
www.esfcr.cz

Projekt Proč zrovna já? (CZ.1.04/3.1.00/73.00001)

- v Jihlavě detašované pracoviště (neprobíhají zde tyto programy, nutnost dojíždět do Brna), funguje zde dr. Tkáč (také ve Žďáře n. S. na poliklinice jako psychiatr)

4) Aktualizace rozcestníku služeb pro oběti trestných činů

- lze přidat telefonickou linku pro oběti TČ při Bílém kruhu bezpečí
- návrh přidat adiktologickou poradnu – členy Týmu pro oběti zamítnut
- návrh přidat SPONDEA, o. p. s. jako další Intervenční a krizové centrum – schváleno
- úvaha, zda přidat také Soukromou etopedickou poradnu (Mgr. M. Linhartová), služby jsou však placené – z toho důvodu nikoli, stejně tak terapeut zapojený v projektu Mgr. Ing. Ivo Vítek (po skončení projektu služby placené)
- koordinátorka Týmu pro oběti připomínky začlení, pošle společně se zápisem k závěrečnému připomínkování, poté ve finální elektronické podobě – je možné libovolně využívat, na vlastní náklady tisknout
- náklady za tisk je možno hradit z projektu „Proč zrovna já?“ (nutnost veřejné zakázky) -> hotovy přibližně na jaře r. 2015; je možné znovuoslovení Městského úřadu Žďár n. S., zda nemá zájem o participaci na tisku letáku služeb pro oběti trestných činů

Návrh termínu dalšího setkání Multidisciplinárního Týmu pro oběti trestných činů – **27. února 2015**

Zapsal:

Mgr. Lenka Požárová
regionální koordinátorka služeb pro oběti trestných činů
Jihomoravský soudní kraj
tel: 778 527 265
pozarova.pms@gmail.com